

H.D.-studiet i Finansiering
Hovedopgave - Forår 2009

Opgaveløser: Søren Lund
Vejleder: Lennart Jönsson

Opgave nr. 35

Værdiansættelse af Novo Nordisk

Handelshøjskolen i København

Indhold

1. INDLEDNINGSAFSNIT	5
1.1 INDLEDNING.....	5
1.2 PROBLEMFORMULERING.....	6
1.3 AFGRÆNSNINGER	7
1.4 METODEAFSNIT	8
1.4.1 Indledning.....	8
1.4.2 Præsentation af Novo Nordisk	8
1.4.3 Strategisk Analyse	9
1.4.4 Regnskabsanalyse.....	9
1.4.5 Værdiansættelse	10
2. VIRKSOMHEDSPRÆSENTATION	11
2.1 HISTORIE:.....	11
2.1.1 Nordisk Insulinlaboratorium	11
2.1.2 Novo Terapeutisk.....	11
2.1.3 Fusionen af Nordisk insulinlaboratorium og Novo Terapeutisk	12
2.2 AKTIONÆRER.....	12
2.3 PRODUKTER/FORRETNINGSOMRÅDE	13
2.3.1.1 Definition af diabetes	13
2.3.1.2 Produkter til behandling af diabetes	13
2.3.2 Biopharmaceuticals.....	14
2.3.3 Fordeling af omsætning	15
2.3.4 Geografisk fordeling af omsætning	16
2.4 KURSUDVIKLING.....	17
3 STRATEGISKE ANALYSE.....	18
3.1 SAMFUNDSNIVEAU	19
3.1.1 Politik og lovgivning	20
3.1.1.1 Krav om udvikling af lægemidler	20
3.1.1.2 Patentrettigheder	21
3.1.2 Økonomi og demografi.....	21
3.1.2.1 Valutaforhold.....	22
3.1.2.2 Udgifter på sundhed	24
3.1.2.3 Demografiske sammensætninger	25
3.1.3 Sociale og kulturelle forhold.....	25
3.1.4 Teknologi og miljø	26
3.2 BRANCHENIVEAU	27
3.2.1 Købernes forhandlingsstyrke	28
3.2.1.1 Europa	28
3.2.1.2 USA	29
3.2.1.3 Japan	29
3.2.2 Konkurrence fra substituerende produkter	29
3.2.3 Leverandørernes forhandlingsstyrke	30
3.2.4 Truslen fra nye konkurrenter	31
3.2.5 Konkurrenceintensiteten i branchen	32
3.2.5.1 Vækstpotentiale i branchen og geografisk placering	32
3.2.5.2 Identifikation af konkurrenter	33
3.2.5.3 Sanofi-Aventis.....	34
3.2.5.4 Eli Lilly.....	35
3.2.6 Blødningsbehandling	36
3.2.6.1 Truslen fra nye konkurrenter	36
3.2.6.2 Konkurrence fra substituerende produkter	37

3.2.6.3 Leverandørernes forhandlingsstyrke	37
3.2.6.4 Kundernes forhandlingsstyrke	37
3.2.6.5 Konkurrenceintensiteten i branchen	37
3.2.7 Øvrige Biopharmaceuticals	37
3.3 VIRKSOMHEDSNIVEAU	38
3.3.1 Novo Nordisk som arbejdsplads	38
3.3.2 Analyse af Novo Nordisk vækststrategier	39
3.3.3 Konkurrencestrategi	41
3.3.4 Analyse af produktportefølje - Pipeline	42
3.3.5 Pipeline	45
3.4 DELKONKLUSION STRATEGISK ANALYSE	47
3.5 SWOT ANALYSE	49
4 REGNSKABSANALYSE.....	50
4.1 REGNSKABSPRAKSIS.....	51
4.1.1 Regnskaber	51
4.1.2 Omsætning og indregning af indtægter	51
4.1.3 Afledte finansielle instrumenter	52
4.1.4 Immaterielle anlægsaktiver	52
4.1.5 Varebeholdninger	52
4.1.6 Skat	53
4.1.7 Revisors påtegning	53
4.1.8 Opsummering af regnskabspraksis	53
4.2 REFORMULERING AF ÅRSRAPPORTER.....	54
4.2.1 Reformulering af Resultatopgørelsen	54
4.2.1.1 Primære driftsaktiviteter	54
4.2.1.2 Øvrige driftsaktiviteter	55
4.2.1.3 Finansieringsaktiviteter	55
4.2.2 Reformulering af Balancen	57
4.2.2.1 Driftsaktiver	57
4.2.2.2 Driftsforpligtelser	57
4.2.2.3 Finansielle aktiver	57
4.2.2.4 Finansielle passiver	58
4.2.3 Reformulering af egenkapitalen	59
4.3 RENTABILITETSANALYSE.....	60
4.3.1 ROE - Egenkapitalens forrentning	61
4.3.2 Driftsaktiviteten	62
4.3.2.1 ROIC - Afkastet på den investerede kapital	62
4.3.2.2 OG – Overskudsgraden	63
4.3.2.3 AOH – Aktivernes omsætningshastighed	65
4.3.3 Finansieringsaktiviteten	66
4.3.3.1 FGEAR – Finansiell gearing	66
4.3.3.2 r.....	67
4.3.3.3 SPREAD	67
4.4 RISIKO	68
4.4.1 Driftsmæssig risiko.....	68
4.4.1.1 OG-risiko.....	68
4.4.1.2 AOH-risiko	68
4.4.1.3 DGEAR-risiko	69
4.4.1.4 Valuta-risiko.....	69
4.4.2 Finansiell risiko	69
4.4.2.1 Risiko FGEAR og SPREAD.....	69
4.4.2.2 Renterisiko.....	70
4.5 BENCHMARK-ANALYSE	71
4.5.1 Benchmark-selskaber	71
4.5.2 ROIC – Afkastgraden	73
4.5.3 OG – Overskudsgraden	74
4.5.4 AOH – Aktivernes omsætningshastighed	75

4.5.5 Finansiell gearing.....	76
4.6 DELKONKLUSION REGNSKABSANALYSEN	77
5. VÆRDIANSÆTTELSE.....	78
5.1 VÆRDIANSÆTTELSE VED DCF-MODELLEN.....	78
5.1.1 Budgetperioden.....	78
5.1.2 Terminalperioden	78
5.1.3 Budgettering.....	79
5.1.3.1 Udvikling salg.....	79
5.1.3.1.1 Diabetes	79
5.1.3.1.2 Blødningsbehandling.....	79
5.1.3.1.3 Hormonbehandling	80
5.1.3.1.4 Øvrigt salg	80
5.1.3.2 Aktivernes omsætningshastighed (AOH)	81
5.1.3.3 Core overskudsgrad fra salg før skat	81
5.1.3.4 Skat.....	82
5.1.3.5 Andet driftsoverskud efter skat.....	82
5.1.4 Fremtidige frie cash flow	83
5.2 WACC.....	83
5.2.1 Kapitalstruktur	83
5.2.2 Afkastkrav på egenkapitalen.....	85
5.2.2.1 Den risikofrie rente	85
5.2.2.2 Beta	85
5.2.2.3 Markedets risikopræmie $E(R_{\text{marked}}) - R_{\text{risikofrie rente}}$	86
5.2.3 Afkastkrav på fremmedkapitalen	87
5.2.3.1 Skattesats	87
5.3 TERMINALPERIODEN.....	88
5.4 VÆRDIANSÆTTELSE DCF-MODELLEN	90
5.5 FØLSOMHEDSANALYSE.....	91
5.6 RELATIV VÆRDIANSÆTTELSE.....	92
5.6.1 Price/earning (P/E).....	93
5.6.2 EV/EBITDA	94
6 KONKLUSION.....	95
7 LITTERATURLISTE	99
8 BILAG	103
BILAG A	103
BILAG B	104
BILAG C	105
BILAG D	106
BILAG E	107
BILAG F.....	123

1. Indledningsafsnit

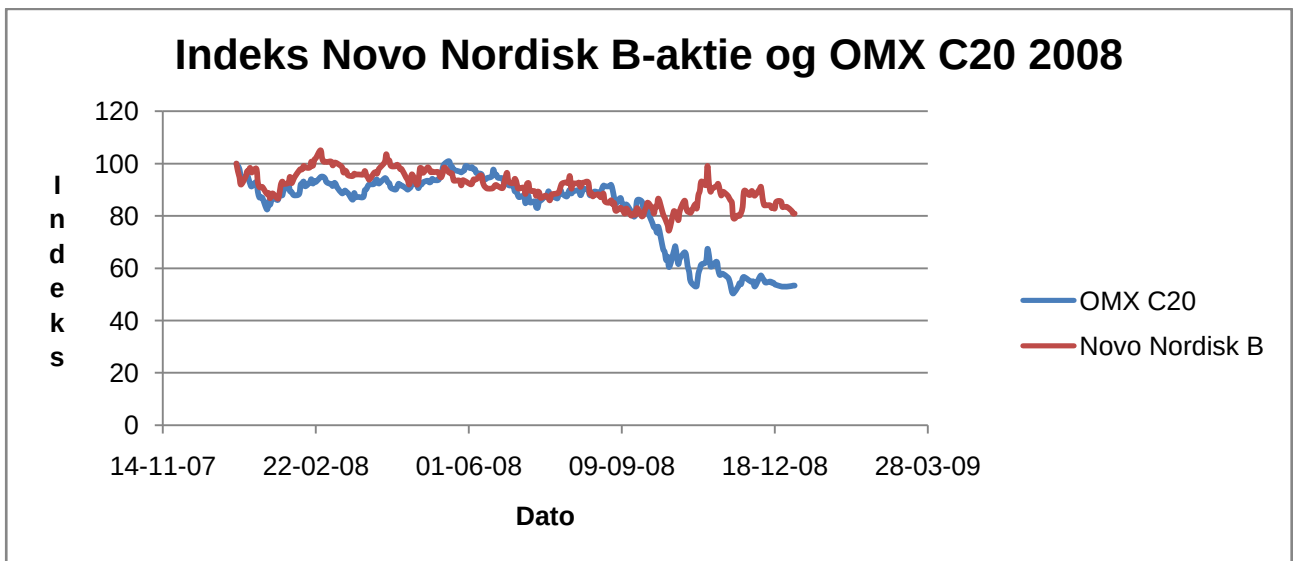
1.1 Indledning

Igennem længere tid har der været øget fokus på sundhed og helbred. Denne fokus vurderes, at være yderst indbringende for medicinalsekskaberne. Der forskes meget i medicin til behandling af livsstilssygdomme og sygdomme der forfølger mennesker igennem hele livet. Det kan fx være type 2 diabetes og kræft. Det danske medicinalsekskab Novo Nordisk A/S (herefter Novo Nordisk) udvikler og markedsfører bl.a. medicin til behandling af type 2 diabetes.

Som følge af ovennævnte udvikling, med øgede indtjeningsmuligheder vil det være interessant, at lave en værdiansættelse af Novo Nordisk og lave en vurdering af om aktiekursen er overvurderet, undervurderet eller korrekt prisfastsat i forhold markedsværdien på børsen.

Igennem den såkaldte finanskriser, har de globale aktiemarkeder oplevet store kursfald. Dette har også ramt det danske eliteindeks OMX C20, som er faldet fra indeks 100 primo 2008 til indeks 53 ultimo 2008. Novo Nordisk har ligeledes oplevet et kursfald i 2008, hvor kursen er gået fra indeks 100 til indeks 81, altså et mindre fald end OMX C20 i 2008.

Figur 1.1¹

En værdiansættelse af Novo Nordisk er især interessant, da Novo Nordisk har klaret sig bedre end det generelle OMX C20-indeks.

1.2 Problemformulering

Der ønskes udarbejdet en værdiansættelse af et stk. Novo Nordisk B-aktie, set fra en langsigtet privat investors synsvinkel.

Hvilken kurs bør et stk. Novo Nordisk B-aktie handles til og hvordan harmonerer det med markedets prisfastsættelse?

Problemformulering løses ved at belyse følgende underspørgsmål:

Strategisk analyse

- Hvilke udefrakommende faktorer påvirker Novo Nordisk?
- Hvordan er Novo Nordisk konkurrencemæssige situation?
- Hvordan ser den nuværende produktportefølje og pipelinen ud for Novo Nordisk?
- Hvilke konkurrence- og vækststrategier anvender Novo Nordisk?

¹ Kilde: Egen tilvirkning og www.euroinvestor.dk

Regnskabsanalyse

- Hvordan har den regnskabsmæssige udvikling været de seneste fire år?
- Hvordan har Novo Nordisk nøgletal ligget i forhold til andre selskaber i medicinalbranchen?

Værdiansættelse

- Hvilken værdi bør en Novo Nordisk B-aktie handles til ud fra DCF-modellen?
- Hvor følsom er værdiansættelsen ud fra ovennævnte model?
- Hvilken værdi bør én Novo Nordisk B-aktie handles til ud fra udvalgte multipler?

1.3 Afgrænsninger

I forbindelse med udfærdigelse af denne opgave, er det nødvendigt at opstille en række afgrænsninger og forudsætninger.

Nærværende opgave har afleveringsfrist den 4. maj 2009, hvilket gør det nødvendigt, at tage udgangspunkt i tilgængelige data pr. en given dato. Data der er offentliggjort efter den 9. april 2009 vil ikke blive behandlet i opgaven.

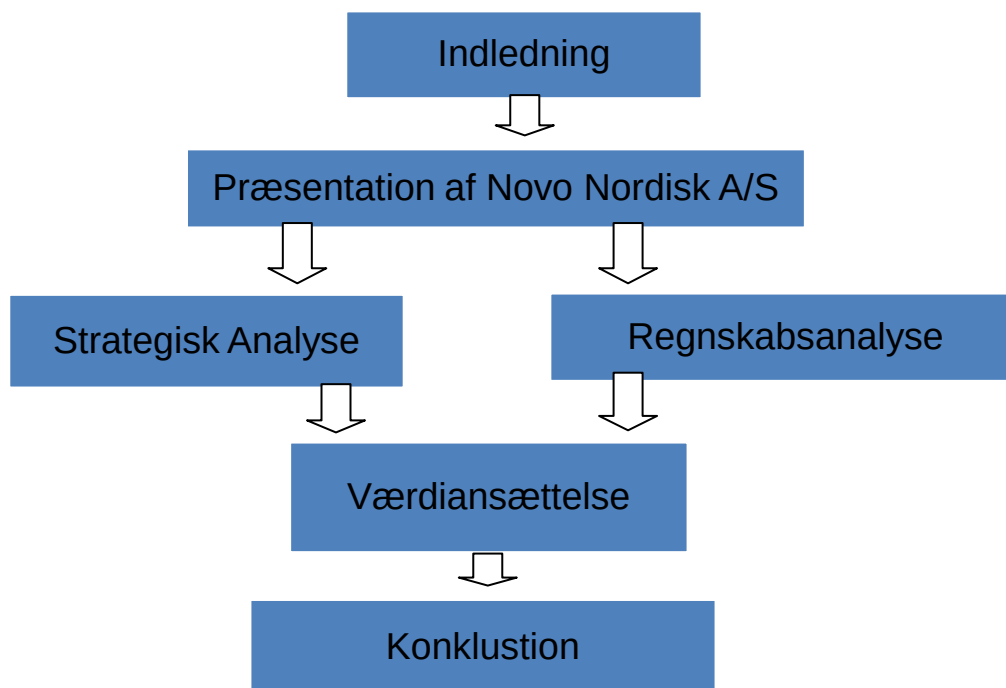
Det forudsættes, at opgavelæseren har et grundlæggende kendskab til økonomi og de i opgaven anvendte modeller. De anvendte modeller og den økonomiske teori vil ikke blive forklaret dybdegående.

Det grundlæggende materiale vedrørende Novo Nordisk består af koncernårsrapporter, selskabsmeddelelser og information på deres hjemmeside. Da Novo Nordisk er et børsnoteret selskab, er der visse krav der skal overholdes, med hensyn til offentliggørelse af information. Det må derfor forudsættes, at ovennævnte materiale stemmer overens med, hvad det generelle marked har adgang til. Der er altså ikke nogen markedsdeltagere, der har adgang til flere oplysninger end andre.

Opgaven tager udgangspunkt i en privat investor, der ikke har intentioner om, at få en stor strategisk position i aktien, som fx pensionsselskaber kunne være interesseret i.

1.4 Metodeafsnit

Opgaven er bygget op efter følgende struktur:

1.4.1 Indledning

Indledningsafsnittet omfatter indledning, problemformulering, afgrænsning og metodeafsnit.

1.4.2 Præsentation af Novo Nordisk

Præsentationen af Novo Nordisk har til formål at give et indblik i selskabet. Præsentationen omfatter bl.a. historien, ejerforhold, produkter og kursudvikling.

1.4.3 Strategisk Analyse

Formålet med den strategiske analyse er at skabe overblik over eksterne og interne faktorer. Konklusionerne i den strategiske analyse skal senere anvendes i værdiansættelsen.

Den strategiske analyse vil omfatte følgende 3 analyseniveauer:

- Samfundsmæssige
- Branchemæssige
- Virksomhedsmæssige

Den samfundsmæssige analyse anvendes til, at belyse hvilke samfundsmæssige faktorer der påvirker Novo Nordisk. Denne analyse gennemføres ved PEST-modellen, politiske- (P), Økonomiske- (E), Socialkulturelle- (S) og Teknologiske- (T) faktorer.

De branchemæssige forhold analyseres ud fra Porter's five forces. Modellen ligger vægt på leverandørernes forhandlingsstyrke, truslen fra nye leverandører, købernes forhandlingsstyrke, konkurrence fra substituerende produkter.

Virksomhedsmæssige forhold belyses ved Porter's generisk konkurrencestrategier, Ansoff's vækstmatrix og PLC-analyse modellen.

Den strategiske analyse samles op i en delkonklusion og en SWOT²-analyse.

1.4.4 Regnskabsanalyse

Regnskabsanalysen skal give et indblik i den økonomiske udvikling i Novo Nordisk de sidste 4 år. Formålet med regnskabsanalysen er, at udlede tendenser der i forening med den strategiske analyse, kan danne grundlag for den senere budgettering. Regnskabsanalysen behandler regnskabspraksis, rentabilitet, driftsmæssig risiko, finansiel risiko og benchmark-analyse.

Regnskaberne analyseres ud fra den udvidede DuPont-model³, modellen tager udgangspunkt i egenkapitalens forrentning. For at anvende denne model skal resultatopgørelsen og balancen

---

² Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats

³ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – en praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 173

reformuleres. Formålet med at reformulere resultatopgørelsen og balancen er, at lave en klar opdeling mellem driftsaktivitet og finansieringsaktivitet. Reformuleringen udarbejdes med baggrund i metoden beskrevet i Jens O. Elling og Ole Sørensens bog⁴.

Der udarbejdes en sammenligningsanalyse, hvor centrale nøgletal fra konkurrenter benchmarkes mod Novo Nordisk nøgletal. Formålet er at belyse Novo Nordisk økonomiske formåen i forhold til andre medicinalsekskaber.

1.4.5 Værdiansættelse

Til værdiansættelsen kan der vælges mellem forskellige modeller. Der vil blive anvendt én kapitalbaseret værdiansættelsesmodel og to relative værdiansættelsesmodeller.

Der er typisk to kapitalbaserede værdiansættelsesmodeller, der anvendes. Det er DCF-modellen (Discounted Cash Flow) og RI-modellen (Residualindkomst). DCF-modellen⁵ bygger på det reformulerede regnskab, hvor driftsaktiviteten og finansieringsaktiviteten er delt op. Modellen beregner virksomhedens værdi ved at tilbagediskontere de fremtidige cash-flows med investor og långivers afkastkrav. RI-modellen bygger på de officielle regnskaber, hvorfor der ikke er mulighed for at tage højde for evt. regnskabsfinurligheder. Modellen tager udgangspunkt i den bogførte værdi af egenkapitalen og tilbagediskonteringen af residualindkomsten.

DCF (Discounted Cash Flow) modellen anvendes i denne opgave, da den er uafhængig af anvendt regnskabspraksis og fordi modellen foretrækkes⁶ af professionelle analytikere.

Der foretages en følsomhedsanalyse på udvalgte variabler.

Den kapitalbaserede værdiansættelsesmodel kan ikke stå alene, derfor bestemmes Novo Nordisk aktiekurs også ud fra følgende relative værdiansættelsesmodeller:

- P/E – Price/Earning
- EV/EBITDA – Enterprisevalue/Earnings before interest, taxes, depreciation and amortization

---

⁴ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – en praktisk tilgang – J. Elling og Ole Sørensen

⁵ Valg af (ideel) værdiansættelsesmodel – Thomas Plenborg side 6-7

⁶ Valg af (ideel) værdiansættelsesmodel – Thomas Plenborg side 6

2. Virksomhedspræsentation

Virksomhedspræsentationen skal bruges som optakt til den strategiske analyse og regnskabsanalysen.

2.1 Historie⁷:

2.1.1 Nordisk Insulinlaboratorium

Novo Nordisk historie går mere end 80 år tilbage. Det hele startede med at professor August Krogh og hustru læge Marie Krogh tog til USA. Marie Krogh var forsker i stofskiftesygdomme og havde selv type 2-diabetes. I USA mødte ægteparret de to canadiske forskere Frederick Banting og Charles Best, der havde succes med at behandle diabetikere med insulinekstrakt fra oksebugspytkirtlen. August og Marie Krogh fik licens til at fremstille insulinen i Danmark.

Tilbage i Danmark besluttede August Krogh sig at indlede et samarbejde med lægen Hans Christian Hagedorn og apoteker August Kongsted. Det lykkedes at udskille insulin fra en oksebugspytkirtel i slutningen af 1922 og i marts 1923 kunne de første patienter modtage behandling. I foråret 1923 blev Nordisk Insulinlaboratorium (Nordisk) grundlagt.

2.1.2 Novo Terapeutisk

I 1923 ankom Harald Pedersen til Nordisk, hvor han skulle stå for opbygningen af maskiner til produktionen af insulin. Harald Pedersens bror Thorvald Pedersen blev ligeledes ansat i Nordisk som analytiker. I 1924 blev Harald Pedersen fyret efter uoverensstemmelser med Hagedorn. Thorvald Pedersen sagde sin stilling op hos Nordisk i sympati med sin bror, og i stedet startede de to brødre deres eget firma Novo Terapeutisk (Novo). I 1925 havde de deres første produkt i handlen.

Igennem de næste 65 år udviklede de to virksomheder sig kraftigt. Konkurrencen mellem de to virksomheder var stor, og det handlede hele tiden om at være de første med nye produkter. Med tiden udvidede de to virksomheder deres produktporteføljer, Nordisk udviklede sig inden for industrielle enzymer og Novo inden for blødersygdomme og vækstforstyrrelser.

---

⁷ www.novonordisk.dk

2.1.3 Fusionen af Nordisk insulinlaboratorium og Novo Terapeutisk

I 1989 fusionerede de to virksomheder til Novo Nordisk. Virksomheden blev en af verdens største bioteknologiske virksomheder.

I år 2000 blev Novo Nordisk delt op i følgende selskaber:

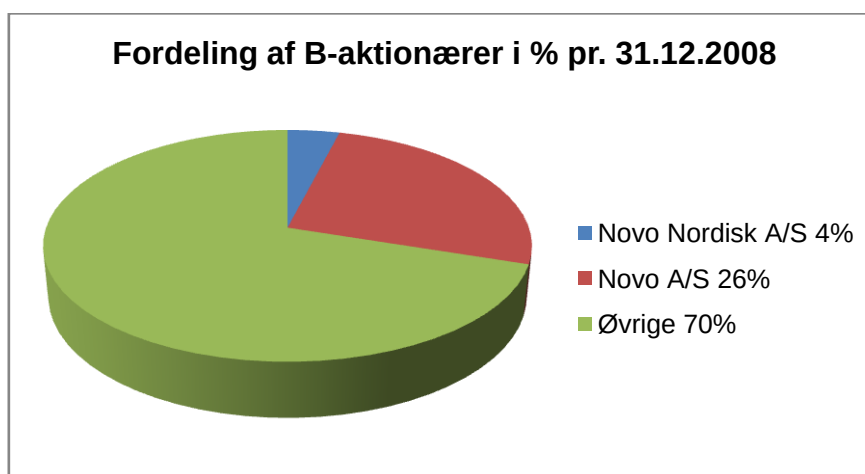
- Novo Nordisk A/S – insulin og andre lægemidler
- Novozymes A/S - enzymer
- Novo A/S – holdingselskab

Det er kun Novo Nordisk der behandles i denne opgave.

2.2 Aktionærer⁸

Novo Nordisk har en nominel aktiekapital på kr. 634.000.000, som er fordelt på A-aktier og B-aktier. A-aktierne har en nominel aktiekapital på kr. 107.487.200. A-aktierne er ikke børsnoterede og ejes af Novo A/S, som er et unoteret aktieselskab, der ejes af Novo Fonden. Ifølge Novo Fondens vedtægter kan A-aktierne ikke sælges af Novo Fonden eller Novo A/S. B-aktierne har en nominel aktiekapital på kr. 526.512.800. B-aktierne er noteret på Nasdaq OMX København, London Stock Exchange og på New York Stock Exchange som ADR'er (American Depositary Receipts).

Figur 2.1⁹

⁸ Novo Nordisk årsrapport 2008

⁹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 50 og egen tilvirkning

2.3 Produkter/forretningsområde

Novo Nordisk produktsortiment er efterhånden udviklet til et bredt udsnit af lægemidler.

Produkterne kan deles op i følgende to hovedgrupper:

- Diabetes
- Biopharmaceuticals

2.3.1.1 Definition af diabetes

Der findes to former af diabetes, type 1 og type 2. Sygdommene er defineret som følger:

Type 1 diabetes¹⁰ bliver ofte omtalt som ungdoms-diabetes eller insulin-krævende diabetes. Diabetes type 1 betyder, at kroppen har mangel på insulin, insulinen gør det bl.a. muligt for kroppens celler at optage sukker. For at cellerne kan optage sukkeret, skal der dagligt tilføres insulin i underhuden. Type 1 diabetes kan udvikles i alle stadier af livet. Der er endnu ikke fundet nogen form for forebyggelse af Type 1 diabetes, men der forskes på området.

Type 2 diabetes¹¹ bliver ofte omtalt som gammelmands-sukkersyge. Type 2 diabetes betyder, at kroppens celler ikke er følsomme nok overfor insulin og at der ikke dannes nok insulin i kroppen, så der fx ikke kan optages sukker, som ovenfor. Hvis sukkeret ikke kan optages i cellerne, øges blodets indhold af glukose og sukkeret kommer ud med urinen. I modsætning til type 1 diabetes er det ikke altid nødvendigt at tilføre insulin ved indsprøjtning, her kan diabetesen styres ved kost, motion og evt. tabletter. Sygdommen rammer primært overvægtige personer og betegnes som en livsstilssygdom.

2.3.1.2 Produkter til behandling af diabetes¹²

Der findes fire forskellige behandlingsformer inden for diabetes området, langtidsvirkende, hurtigvirkende, blandingsinsulin og tabletbehandling.

Den langtidsvirkende insulin doneres typisk til Type 1 patienter. Insulinen indtages om morgenen og til natten og betegnes som basisinsulin.

---

¹⁰ www.netdoktor.dk

¹¹ www.netdoktor.dk

¹² www.novonordisk.dk

Den hurtigvirkende insulin er et supplement til den langtidsvirkende insulin, og giver den bedste effekt ved optagelse 30 minutter før et måltid.

Blandingsinsulin består typisk af 70 % langtidsvirkende- og 30 % hurtigvirkendeinsulin. Blandingsinsulinen findes som et produkt, så man ikke selv skal sidde og mikse det.

Tabletbehandlingen henvender som tidligere nævnt primært til Type 2 patienter. Tabletterne hjælper typisk til at frigive insulin hurtigt.

Gældende for hovedparten af produkterne er, at de er baseret på kompliceret proteinteknologi.

2.3.2 Biopharmaceuticals¹³

Biopharmaceuticals omfatter primært 3 behandlingsområder, blødningsbehandling, væksthormonbehandling og overgangsalderbehandling.

Blødningsbehandling

Novo Nordisk forsker i og udvikler forskellige præparater til behandling af indre og ydre blødersygdomme.

Væksthormon behandling

Novo Nordisk fremstiller væksthormon til behandling af en lang række sygdomme hos børn og voksne.

Overgangsalder behandling

Novo Nordisk har en bred vifte af præparater, til behandling af diverse symptomer i forbindelse med overgangsalder hos kvinder.

Gældende for hovedparten af produkterne er, at de er baseret på kompliceret proteinteknologi.

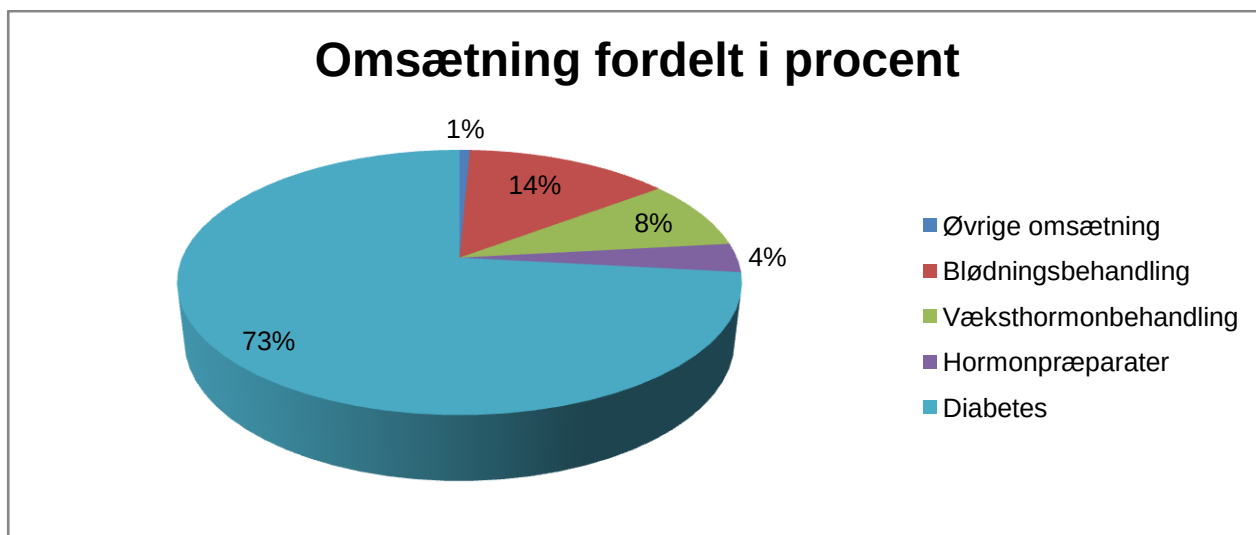
---

¹³ www.novonordisk.dk

2.3.3 Fordeling af omsætning

Nedenfor ses hvordan fordelingen af omsætningen er, på de forskellige forretningsområder i procent.

Figur 2.2¹⁴

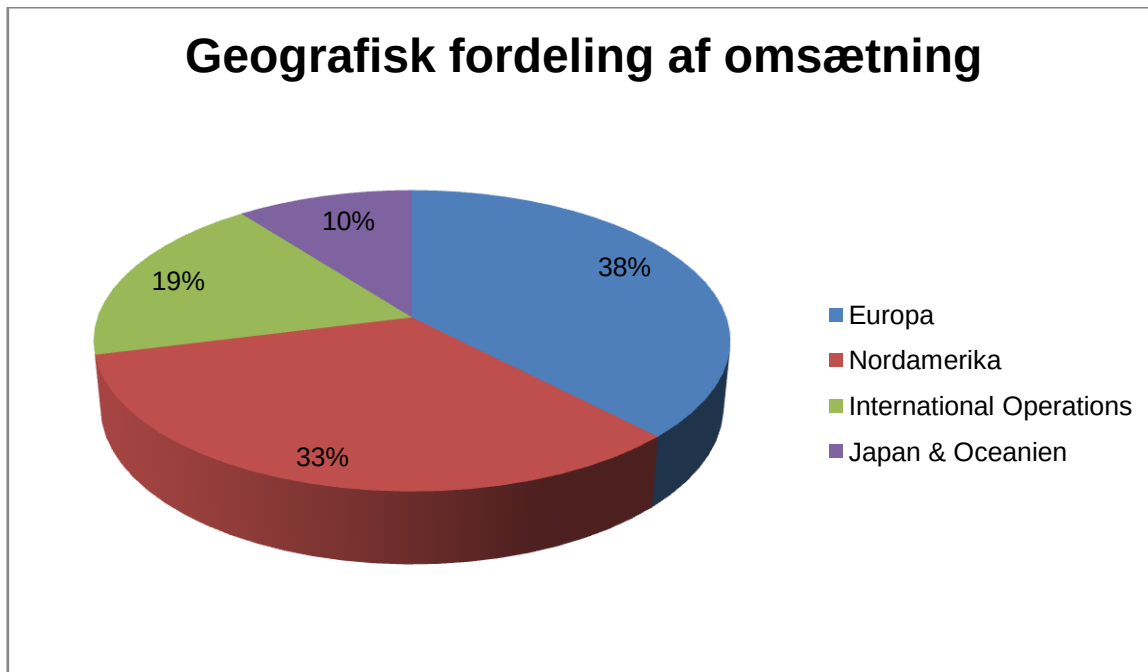
Som det fremgår af figuren, udgør diabetesrelaterede produkter 73 % af den samlede omsætning, hvilket sætter en tyk streng under at Novo Nordisk fortsat har diabetesbehandling som kerneforretningsområde.

¹⁴ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 16 og egen tilvirkning

2.3.4 Geografisk fordeling af omsætning

Nedenfor ses den geografiske fordeling af Novo Nordisk totale omsætning.

Figur 2.3¹⁵

Det ses at Novo Nordisk primære marked er Europa. Det skal dog nævnes at omsætningsvæksten har været større i Nordamerika i de seneste år.

Figur 2.4¹⁶ Omsætningsændring i kr. (%)

Ændring i kr. (%)	2008	2007	2006
Europa	5,30%	6,90%	9,10%
Nordamerika	10,20%	11,90%	28,80%

¹⁵ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 62-63 og egen tilvirkning

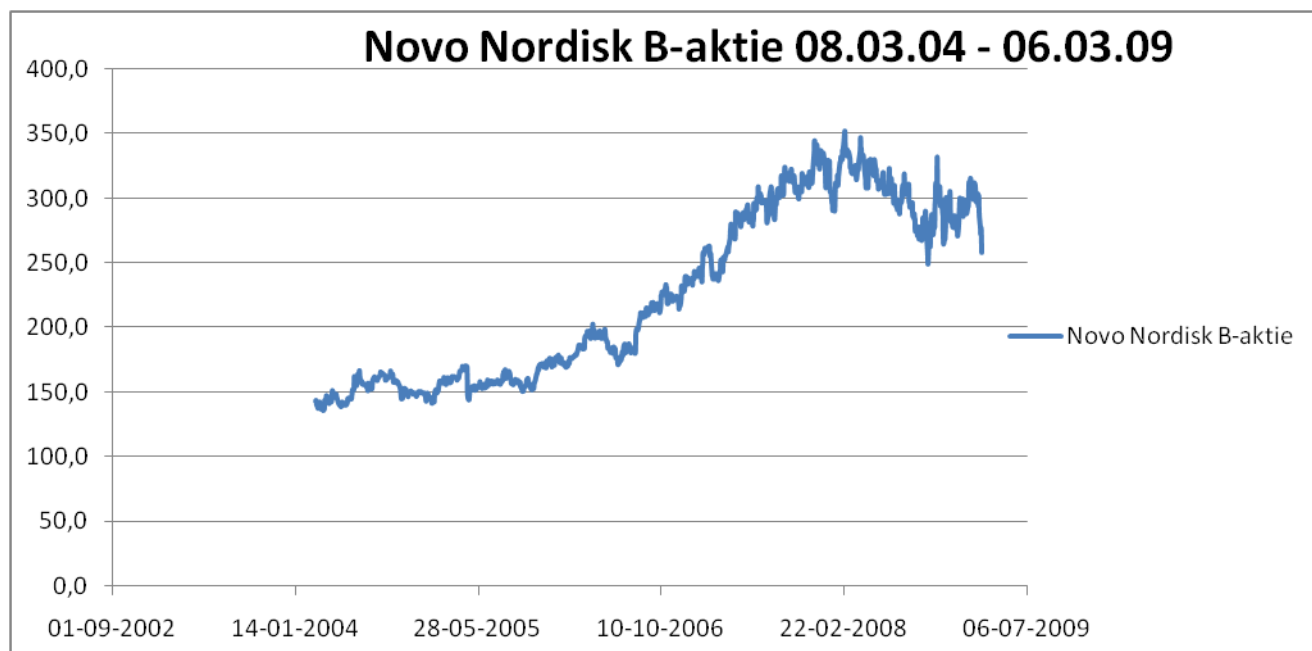
¹⁶ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 62

2.4 Kursudvikling

Novo Nordisk B-aktie har udviklet sig som følger de seneste 5 år:

Figur 2.5¹⁷

Aktien nåede sit hidtidige højdepunkt den 25. februar 2008, hvor aktien rundede kurs 352. Aktien ramte det laveste niveau de seneste 5 år den 29. marts 2004, hvor aktien var nede i kurs 135,8. Novo Nordisk gennemførte den 3. december 2007 et aktiesplit¹⁸ på B-aktien, for at i mødekomme stigende kurser, og bevare aktie som en form for folkeaktie. Aktien blev splittet 1:2. I ovennævnte figur er der korrigeret for aktiesplittet.

¹⁷ Nasdaq OMX Nordic og egen tilvirkning

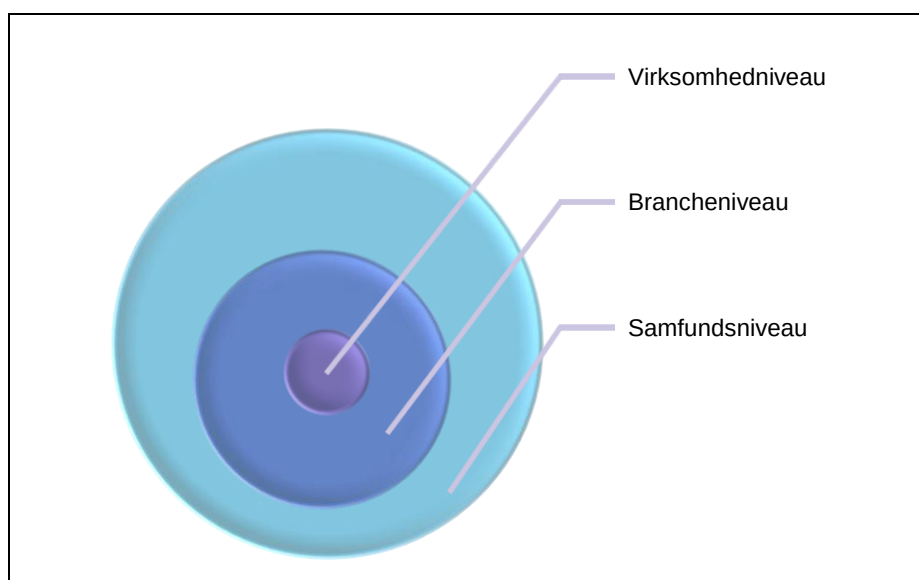
¹⁸ Novo Nordisk årsrapport 2007, side 1

3 Strategiske Analyse

Formålet med den strategiske analyse er, at skabe overblik over interne og eksterne faktorer der påvirker Novo Nordisk strategiske position. Den strategiske analyse ligger vægt på de ikke-finansielle værdidrivere. De ikke-finansielle værdidrivere udgør en vigtig del af budgettet, der senere skal bruges til den endelige værdiansættelse, da de ikke-finansielle værdidrivere ligger til grund for de finansielle værdidrivere, som anvendes i budgettet.

Den strategiske analyse deles op i følgende 3 niveauer:

Figur 3.1¹⁹

Først analyseres samfundsniveauet, derefter brancheniveauet og til sidst virksomhedsniveauet. Den strategiske analyse afsluttes med en delkonklusion og hovedpunkterne listes op i en SWOT-analyse.

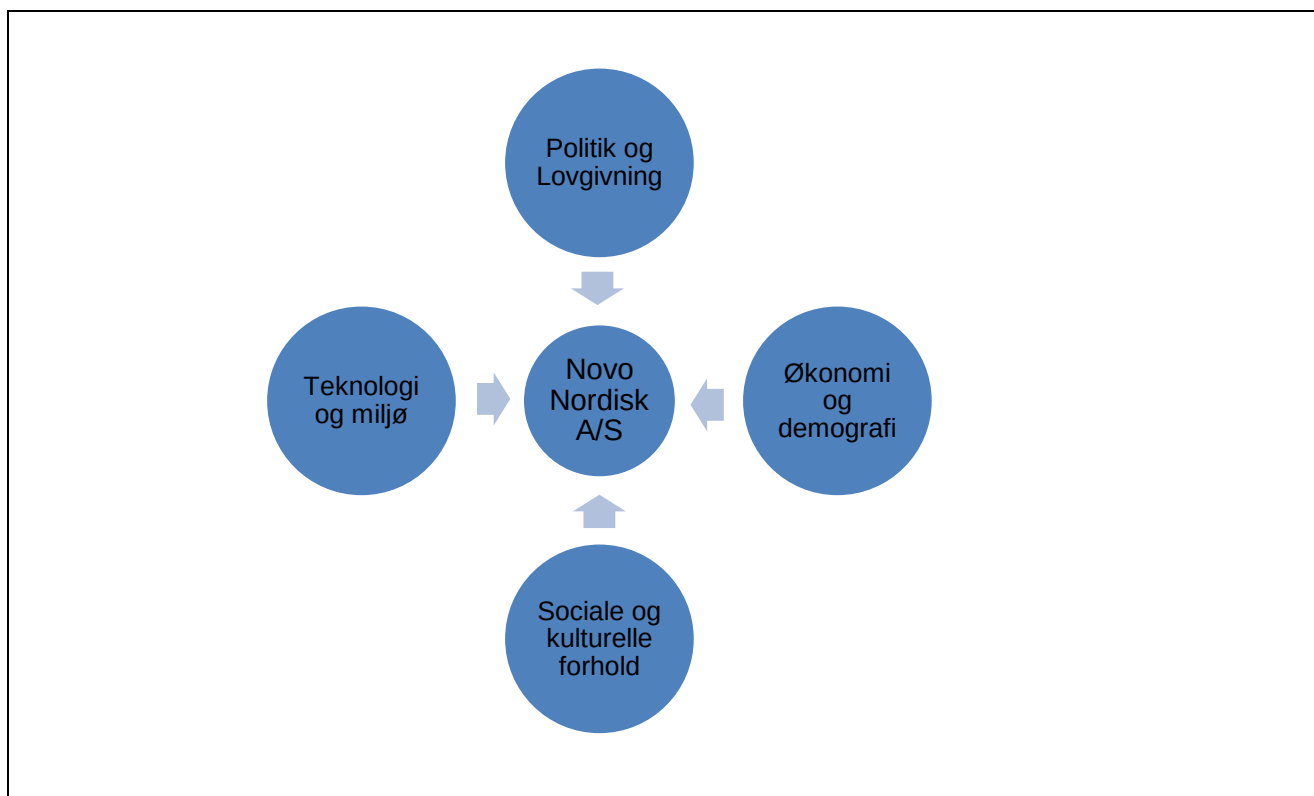
---

¹⁹ Egen tilvirkning

3.1 Samfundsniveau

Den samfundsmæssige analyse behandler de faktorer, som Novo Nordisk ikke har indflydelse på, men som kan have stor betydning for indtjeningen på brancheniveau og virksomhedsniveau. Den samfundsmæssige analyse tager udgangspunkt i PEST-modellen²⁰

Figur 3.2²¹

I det følgende vil de 4 faktorer blive behandlet. Der tages udgangspunkt i den generelle medicinalindustri.

²⁰ P)olitical, (E)conomical, (S)ociocultural, (T)echnological

²¹ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 110

3.1.1 Politik og lovgivning

Lægemiddelproducenterne er underlagt en lang række lovgivningsmæssige krav, der skal overholdes, før et nyt lægemiddel kan komme på gaden. Det er en nødvendighed med ensrettede regler, for at opretholde en hvis standard. Udover lovkrav i forbindelse med produktion af lægemidler spiller patentrettigheder en vigtig rolle.

3.1.1.1 Krav om udvikling af lægemidler

Et nyt potentielt lægemiddel kan opdages på mange forskellige måder²², fx ved systematisk forskning, ved ændring af sammensætningen på eksisterende lægemidler og ved tilfældigheder. Når det nye potentielle lægemiddel er opdaget, skal det igennem en lang række tests, før det kan komme på markedet. Indledningsvis foretages nogle laboratorieundersøgelser, der skal klarlægge produktets beskaffenhed og virkning. Derefter foretages der prækliniske forsøg, som er forsøg på dyr og endeligt foretages der forsøg på mennesker, som kaldes kliniske forsøg. De kliniske forsøg deles op i 4 faser²³. Fase 1 omfatter ganske få forsøgspersoner, som alle er raske. Formålet er at se, hvordan lægemidlet optages i kroppen. Fase 2 omfatter en større gruppe patienter typisk 50-500. Formålet med fase 2 er at undersøge, hvordan lægemidlet virker på personer der evt. kan have gavn af dette lægemiddel og i hvilke doseringer. Fase 3 omfatter typisk 100 – 10.000 patienter. Her anvendes den fundne dosis i fase 2. Formålet med fase 3 er, at kontrollere bivirkninger på et større udsnit af patienter. Fase 4 er registrering og endelig godkendelse af lægemidlet. Det forudsættes at forsøgene lever op til GCP-reglerne²⁴ (Good Clinical Practice), som er en foranstaltning fra myndighedernes side, der beskytter forsøgspersonerne. GCP-reglerne er en fælles standard for EU, USA og Japan. Reglerne dækker ligeledes over de krav der stilles i Australien, Canada og inden for WHO.

Det tager typisk op til 15 år²⁵ fra de indledende studier til det færdige lægemiddel er på gaden. Ud af 10.000 nye kemiske forbindelser, der har mulighed for at blive et lægemiddel, er der kun 10 der bliver fundet egnet til at blive testet på mennesker og kun et produkt kommer hele vejen igennem nåleøjet og bliver godkendt til behandling. Et lægemiddel kræver i gennemsnit et budget på kr. 6²⁶ milliarder for at gennemføre hele processen.

---

²² Sådan udvikles lægemidler, Lægemiddel industri foreningen februar 2008

²³ Sådan udvikles lægemidler, Lægemiddel industri foreningen februar 2008

²⁴ www.emea.europa.eu – European Medicines Agency

²⁵ Sådan udvikles lægemidler, Lægemiddel industri foreningen februar 2008

²⁶ Sådan udvikles lægemidler, Lægemiddel industri foreningen februar 2008

3.1.1.2 Patentrektigheder

Som nævnt ovenfor er det omkostnings- og tidskrævende, at udvikle et nyt lægemiddel. Derfor går medicinalproducenterne tidligt i udviklingsforløbet ind og tager patent på deres kommende lægemiddel. Et patent²⁷ kan løbe i op til 20 år. Som nævnt ovenfor tager det typisk op til 15 år at udvikle et lægemiddel, dette giver et vis pres på udviklerne, da deres produkt ikke er beskyttet ret lang tid efter frigivelsen. Spørgsmålet er så, hvad producenterne af det originale lægemiddel gør for at beskytte deres produkter mod kopiproducenterne. EU-kommissionen omtaler i en rapport²⁸ om medicinalindustrien, at producenterne af de originale lægemidler laver diverse krumspring for at forlænge eneretten på deres produkter. Krumspringene går bl.a. ud på at dele patentansøgningerne op, så fx når patentet for det oprindelige lægemiddel er ved at løbe ud, annulleres det, og en af de andre patentansøgninger er så gældende, patentets løbetid er derved forlænget. Artiklen "...Medicinalindustrien beskyldes for patentfifleri..." i Berlingske Tidende²⁹ rejser omtalte problemstilling. Synspunkterne i artiklen går primært på, at det er patienterne og myndighederne det går økonomisk ud over, da de ikke får adgang til kopimedicienen. Artiklen glemmer at originalproducenterne selvfølgelig skal have et incitament til, at bruge så meget tid og så mange penge på at udvikle lægemidlerne fra bunden af.

I forlængelse af patentreglerne spiller de offentlige tilskud også en stor rolle for medicinalproducenternes indtjeningsgrundlag.

3.1.2 Økonomi og demografi

De økonomiske- og demografiske faktorer kan spille en stor rolle for Novo Nordisk indtjeningsgrundlag. Det er især valutaforhold, udgifter til sundhed fordelt på verdensdele og demografiske sammensætninger der kan have stor indflydelse.

---

²⁷ www.dkpto.dk – Patent- og varemærkestyrelsens hjemmeside

²⁸ <http://ec.europa.eu/> - Sektorundersøgelse i medicinalindustrien, EU-kommissionen foreløbig rapport 28. november 2008.

²⁹ Medicinalindustrien beskyldes for patentfifleri, Berlingske Tidende, Business 13. marts 2009, Vibeke Lyngklip Svansø

3.1.2.1 Valutaforhold

Valutaforholdene kan have store indvirkninger på Novo Nordisk indtjening, idet selskabets omsætning er spredt over hele verden jf. figur 2.3. Novo Nordisk afdækker deres valutarisiko³⁰ over for amerikanske dollar, britiske pund, kinesiske yen, canadiske dollars. Den amerikanske dollar må vurderes, at være den valuta som Novo Nordisk har størst følsomhed over for, da hele 33 %³¹ af omsætningen ligger i Nordamerika. Selvom den canadiske omsætning indgår i den nordamerikanske omsætning, har den ikke nævneværdig indflydelse i det store billede. En kursændring på 5 % vil påvirke det primære resultat med kr. 530³² mio., hvis kursændringen er i amerikanske dollar og kun kr. 40³³ mio., hvis kursændringen er i canadiske dollar. Som det ses nedenfor er den amerikanske dollar tilbage på niveauet omkring 1. januar 2007, og tæt på det højeste niveau de sidste knapt to år. En høj dollar kurs er oplagt gunstigt for Novo Nordisk, og et klart incitament til at udvikle forretningsomfanget i Amerika.

Figur 3.3³⁴ - udvikling USD

³⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 15.

³¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 6.

³² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 15

³³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 15

³⁴ www.euroinvestor.dk

Omsætningen i japanske yen udgør ca. 10 %³⁵ af den samlede omsætning og spiller ligeledes en vigtig rolle i Novo Nordisk valutaeksponering. Ved en kursændring på 5 % i den japanske yen vil resultatet af den primære drift blive påvirket med kr. 150³⁶ mio. på årsbasis. Den japanske yen har udviklet sig over for danske kr. som vist nedenfor:

Figur 3.4³⁷ - Udvikling JPY

I det omfang omsætningen er spredt ud over hele verden har Novo Nordisk etableret produktionssteder³⁸ over det meste af verden, forskningsanlæg i Danmark, Kina og Amerika, samt kliniske udviklingscentre i Amerika, Kina, Japan og Schweiz. Fordelen ved at sprede produktionen mm. er, at udgifterne kan afholdes i den lokale valuta, så fx lønninger tilpasses amerikanske forhold uden valutarisikoen spiller ind.

³⁵ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 7

³⁶ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 15

³⁷ Kilde: www.euroinvestor.dk

³⁸ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 7

3.1.2.2 Udgifter på sundhed

En anden udefrakommende økonomiskfaktor er udgifter afholdt til sundhed. Nedenfor er vist hvor mange procent af en regions bruttonationalprodukt (BNP), der er anvendt til udgifter inden for sundhed. Som det ses, er der en stigning i alle regionerne fra 2000 – 2005, hvilket må vurderes at være en fordel for Novo Nordisk. Det skal især bemærkes, at den procentmæssige stigning er størst i region America, hvor Novo Nordisk har 33 % af deres omsætning jf. figur 2.3.

Endvidere ses det på nedenstående figur, at det især er høj indkomst gruppen, der afholder flest udgifter af BNP til sundhed. Tendensen i samfundet er alt andet lige, at der er kommet mere fokus på sundhed og det er især de rigeste som gennemfører sundhedstiltag.

Figur 3.5³⁹

Total expenditure on health as % of gross domestic product			
	2000	2005	Udvikling
WHO region			
African Region	5,8	5,9	0,10
Region of the Americas	11,3	12,7	1,40
South-East Asia Region	3,5	4,0	0,50
European Region	8,0	8,6	0,60
Eastern Mediterranean Region	4,5	4,9	0,40
Western Pacific Region	5,7	5,8	0,10
Income group			
Low income	4,2	4,6	0,40
Lower middle income	4,6	4,8	0,20
Upper middle income	6,2	6,6	0,40
High Income	10,0	11,2	1,20
Global	8,0	8,6	0,60

Det må konkluderes, at den rigere del af befolkningen, er mere åbne over for nye sundhedstiltag. Dette må anses som et incitament for Novo Nordisk til at fortsætte med at udvikle deres nuværende og nye produkter. Blandt lav indkomst gruppen er der ligeledes stigning i anvendelsen

³⁹ WHO – World Health Statistics 2008, side 90.

af BNP på sundhed, hvilket igen må henvises til øget fokus fra medicinalproducenterne og hjælpeorganisationer.

3.1.2.3 Demografiske sammensætninger

Den aldersmæssige fordeling er endnu en vigtig faktor, der har indflydelse på den fremtidige medicinalindustri. Figuren nedenfor viser den procentvise fordeling af den samlede befolkning, der bliver over henholdsvis 60 og 80 år.

Figur 3.6⁴⁰

	Population i 2010		Population 2050	
	60+	80+	60+	80+
Verden	11%	2%	22%	4%
Europe	22%	4%	34%	10%
Nordamerika	18%	4%	28%	8%
Asien	10%	1%	24%	4%
Latin amerika og karibien	10%	1%	26%	5%
Oceanien	15%	3%	24%	7%
Afrika	5%	0%	11%	1%

Ovennævnte estimat for 2010 og 2050 udviser en kraftig stigning af andele af personer over 60 og 80 år på verdensplan. En forøgelse af andelen af ældre personer kan betyde flere ting. Det kan bl.a. betyde, at der udvikles lægemidler der kan kurere livstruende sygdomme som fx kræft. Der kan udvikles vacciner, der kan forebygge en lang række sygdomme, fx sukkersyge.

3.1.3 Sociale og kulturelle forhold

De sociale og kulturelle forhold går primært på den generelle holdning til sundhed. Fx er der forskel på, hvordan fedme bliver opfattet i forskellige dele af verden. Dette kan få indflydelse på Novo Nordisk salg af præparater til behandling af diabetes type 2.

⁴⁰ World Population Prospects, the 2008 revision – United Nation, Department of Economic and Social Affairs.

Ydermere kan der også være stor forskel på, hvordan ældre mennesker lever de sidste år af deres liv. Nogen kommer på plejehjem, hvor der typisk er fokus på et evt. medicinbehov, hvorimod andre lever i deres eget hjem, hvor der måske ikke er så meget fokus på medicin.

3.1.4 Teknologi og miljø

Den teknologiske udvikling kan spille en vigtig rolle fremadrettet, og giver anledning til en række forskellige indgangsvikler til denne. Den teknologiske udvikling kan bl.a. dække over udvikling af mere effektive måder at optage medicin, forskning inden for stamceller.

Den teknologiske udvikling gør det muligt, at udvikle produkter, der gør det nemmere at optage medicinalprodukter. Det kunne fx være Novo Nordisk produkt Novopen. Der bliver produceret medicindispensere, der minder personer om, hvornår de skal tage deres medicin, hvis de har glemt den.

Helbredelse af sygdomme med stamceller er et område der forskes⁴¹ en del på. Det er sygdomme⁴² som Parkinsons, Sklerose, Alzheimers og Type 1 diabetes, man håber at kunne kurere med stamceller i fremtiden. Forskningen med stamceller er på et absolut babystadie⁴³, men langt ude i fremtiden er der uanede muligheder med stamceller. Novo Nordisk deltager selv i forskningen⁴⁴ af stamceller, hvilket går udmærket i tråd med Novo Nordisk vision⁴⁵, om at finde bedre metoder til at behandle og forebygge diabetes. For Novo Nordisk er det typisk stamceller til helbredelse af diabetes Type 1. Selvom Novo Nordisk deltager i forskningen af stamceller, arbejdes der stadig med at udvikle de nuværende produkter.

---

⁴¹ www.sundhedsguiden.dk

⁴² www.sundhedsguiden.dk

⁴³ www.sundhedsguiden.dk

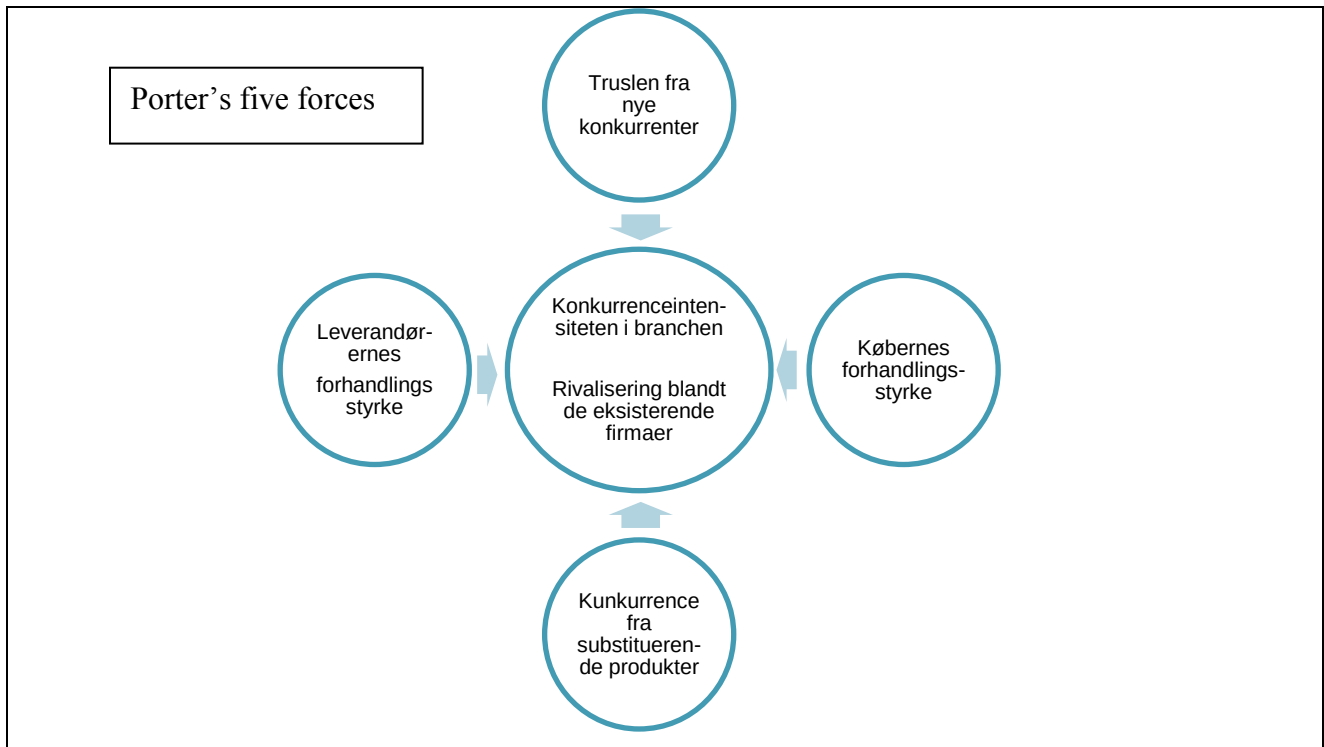
⁴⁴ http://www.novonordisk.com/sustainability/positions/stamcelleforskning_dk.asp

⁴⁵ www.novonordisk.dk

3.2 Brancheniveau

Brancheanalysen tager udgangspunkt i Micheal Porters model Porter's five forces fra 1980⁴⁶ som ses nedenfor.

Figur 3.7⁴⁷

Modellens generelle formål er at bestemme konkurrencesituationen i en given branchen, ved at vurdere følgende forhold:

- Konkurrenceintensiteten i branchen
- Leverandørernes forhandlingsstyrke
- Konkurrence fra substituerende produkter
- Truslen fra nye konkurrenter
- Købernes forhandlingsstyrke

⁴⁶ Regnskabsanalyse og værdiansættelse - en praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 73.

⁴⁷ Regnskabsanalyse og værdiansættelse - en praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 73.

Novo Nordisk opererer inden for en række forskellige medicinalområder, hvorfor det er naturligt at dele brancheanalysen op i disse områder. Hovedvægten af brancheanalysen vil ligge på diabetesområdet, som udgør 73 %⁴⁸ af Novo Nordisk samlede omsætning. Derudover vil blødningsbehandling blive behandlet i et særskilt afsnit, og endelig vil de øvrige behandlingsområder blive kort gennemgået.

Diabetesbehandling

Diabetesbehandlingen er som nævnt det område, hvor Novo Nordisk henter klart det meste af deres omsætning. Derfor er det vigtigt for værdiansættelsen, at identificere hvordan Novo Nordisk konkurrencesituation er på dette område.

3.2.1 Købernes forhandlingsstyrke

Købernes forhandlingsstyrke afhænger af hvilken region i verden, vi befinder os i. I det kommende er købernes forhandlingsstyrke delt op i tre region Europa, USA og Japan. Novo Nordisk samlede omsætning udgør 81 % i disse tre regioner, jfr. figur 2.3.

3.2.1.1 Europa

I Europa er det ofte det offentlige, der er de største kunder. Det offentlige afholder en del af omkostningerne⁴⁹ til medicinalprodukterne, hvilket betyder at de har stor indflydelse på prissætningen af medicinalprodukterne. Det offentliges engagement betyder et kraftigt pristryk på medicinalsselskaberne.

---

⁴⁸ Novo Nordisk A/S Årsrapport 2008, side 62-63

⁴⁹ Valuing pharmaceutical companies – side 37 – Karen Beynon and Andrew D Porter

3.2.1.2 USA

I USA er der ingen regulering⁵⁰ af priserne på medicinalprodukter, hvilket gør det muligt for forhandlerne af medicinalprodukterne, at sætte den pris de har lyst til. Dette rammer selvfølgelig forbrugeren i sidste ende.

I USA er mere end 80 %⁵¹ af befolkning dækket af sygeforsikringsordninger. Novo Nordisk produkter er godkendt hos 90 %⁵² managed care-selskaberne, hvilket betyder at Novo Nordisk produkter er tilskudsberettiget. I forhold til kundernes forhandlingsstyrke vurderes det, at være en fordel for Novo Nordisk, da slutbrugeren alt andet lige vil gå efter de billigste produkter.

3.2.1.3 Japan

I Japan er det suverænt regeringen der bestemmer prisniveauet⁵³ på medicinalprodukter. Dette skaber en meget hård konkurrence på marked. Det vurderes, at kundernes forhandlingsstyrke er stor i Japan, idet priserne fastsættes af regeringen.

3.2.2 Konkurrence fra substituerende produkter

I dette afsnit er det nødvendigt at skelne mellem diabetes Type 1 og diabetes Type 2. Personer med Type 1⁵⁴ diabetes er afhængige af, at de får tilført insulin hver eneste dag, der er på nuværende tidspunkt, ikke noget der kan erstatte⁵⁵ insulin til behandling af Type 1 diabetes. I modsætning til type 1 diabetikere er der alternativer til behandling af type 2 diabetikere. Type 2 diabetes skal ikke nødvendigvis behandles med insulin, men kan ofte kontrolleres ved kost, motion og tabletter.

Novo Nordisk pipeline⁵⁶ indeholder 3 præparater til behandling af diabetes Type 1, præparaterne bærer tydeligt præg af, at der fokus på følgende 3 ting parametre: Hvor lang tid insulinen virker, hvor hurtigt den virker og hvilken mængde der skal doseres. Der arbejdes ikke i alternative produkter, der afviger meget fra de produkter, man allerede kender til. Fokus er i stedet rettet mod, at videreudvikle de præparater man allerede har i sortiment. Det vurderes, at Novo Nordisk

---

⁵⁰ Valuing pharmaceutical companies – Karen Beynon and Andrew D Porter, side 34

⁵¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 6

⁵² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 6

⁵³ Valuing pharmaceutical companies – Karen Beynon and Andrew D Porter, side 40

⁵⁴ www.netdokter.dk – fakta diabetes

⁵⁵ www.netdokter.dk – fakta diabetes

⁵⁶ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 18-19

konkurrenter arbejder på samme måde og prøver at videreudvikle de produkter, man allerede har i porteføljen.

Et eksempel på et substituerende produkt var udviklingen af inhalerbar insulin. Dette produkt⁵⁷ har Novo Nordisk, Eli Lilly og Pfizer alle arbejdet med, at få til at slå igennem på markedet.

Introduktionen af dette produkt gik ikke som planlagt for nogen af de tre medicinalgiganter, hvorfor produktet er droppet⁵⁸ af alle.

Samlet set vurderes det, at substituerende produkter inden for Type 1 diabetes ikke er den store trussel for Novo Nordisk konkurrenceposition. Primært på grund af, at de 3 store spillere på markedets produkter ikke substituerer sig så meget fra hinanden. Med hensyn til Type 2 diabetes virker det som om, at der fortsat er masser af muligheder for at udvikle substituerende produkter, hovedsageligt fordi insulin ikke nødvendigvis er påkrævet til behandling.

3.2.3 Leverandørernes forhandlingsstyrke

Novo Nordisk er en absolut toneangivende spiller på insulinmarkedet. Deres samlede andel af insulinmarkedet udgør 52 %⁵⁹ volumenmæssigt. Da Novo Nordisk udgør så stor andel af insulinmarkedet, må de alt andet lige, være en særdeles attraktiv samarbejdspartner, og en vigtig kunde for de leverandører, der leverer de råvarer, som Novo Nordisk bruger i deres produktion. Ud fra denne betragtning vurderes leverandørernes forhandlingsstyrke ikke, at have indflydelse på, hvordan Novo Nordisk klarer sig konkurrencemæssigt.

Novo Nordisk omtaler i deres årsrapport⁶⁰ for 2008, hvilke krav de stiller til leverandørkæden. Disse krav omfatter bl.a. arbejdsmiljø, etik, arbejdsforhold og miljø, og anvendes til at vurdere, hvor der kan være en potentiel kommerciel eller omdømmemæssig risiko. Leverandørerne bliver screenet og opdelt i 3 risikogrupper. Det nævnes endvidere, at denne screening omfatter Novo Nordisk i alt ca. 38.000 leverandører. Med ca. 38.000 leverandører må det antages, at Novo Nordisk meget ofte står i en stærk forhandlingssituation overfor leverandørerne, da de ikke er afhængige af fx få store leverandører. Fordelen ved at have mange leverandører er helt sikkert, at Novo Nordisk får skarpe priser, idet der må formodes at være fuldkommen konkurrence mellem leverandørerne. Da Novo Nordisk ikke er afhængig af en eller få leverandører, elimineres risikoen for produktionsstop afledt af manglede leverance af råvarer fra leverandøren.

---

⁵⁷ www.borsen.dk – Eli Lilly dropper nu også inhalerbar insulin – 10.03.2008

⁵⁸ www.borsen.dk – Eli Lilly dropper nu også inhalerbar insulin – 10.03.2008

⁵⁹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 10

⁶⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 26

Udover leverandører til produktionen er det vigtigt at have leverandører til udvikling og forskning. Her tænkes mere specifikt på højt uddannede og velkvalificerede medarbejdere. Novo Nordisk satser meget på, at tiltrække de bedste kandidater til fx graduate-programmer⁶¹, hvor nyuddannede kandidater gennemgår et 2-årigt forløb forskellige steder i Novo Nordisk koncernen. Det vurderes, at Novo Nordisk koncernen ikke har specielt svært ved at rekruttere medarbejdere, idet koncernen anses for at være en respekteret og attraktiv arbejdsplads.

Samlet set vurderes det, at leverandørernes forhandlingsstyrke ikke har nævneværdig indflydelse på Novo Nordisk konkurrencesituation i branchen.

3.2.4 Truslen fra nye konkurrenter

Markedet for medicinalprodukter er generelt svært at entrere. Som det er omtalt i afsnit 3.1.1.1, er udviklingen af nye lægemidler et ofte længerevarende projekt, der kræver mange tests og forsøgsniveauer. Derudover er det omkostningstungt at udvikle lægemidler. Nye konkurrenter på insulinmarkedet, løber en stor risiko for, at de ikke kan opnå godkendelse i de forskellige forsøgsfaser. Det er svært at forstille sig, at helt nye medicinalsselskaber vil forsøge at trænge ind på insulinmarkedet. Primært fordi der er 3 store spillere på insulinmarkedet, som har enorm erfaring med udvikling af insulinprodukter, og hele tiden vil have nye forbedrede produkter i pipelinen. Som nævnt er der en stor risiko for, at nye produkter ikke kommer igennem forsøgsfasen, hvilket klart kan afholde nye selskaber fra, at forsøge at udvikle insulinprodukter.

Den amerikanske medicin-koncern Pfizer købte i januar 2006⁶² rettighederne til Exubera for 1,3 billion dollars, af en af de førende spillere inden for insulinområdet Sanofi-Aventis. Exubera er en hurtigvirkende inhalerbar insulin, der primært anvendes at voksne med Type-2 diabetes. Det viste sig hurtigt, at der ikke var nogen, der ville markedsføre produktet, og i forbindelse med Pfizers anlæggelse af 3. Kvartals rapport⁶³ i 2007, blev det offentliggjort, at der ikke ville blive investeret yderligere i produktet. Dette er et bevis på, at det er utrolig svært at komme ind på markedet. Selvom Pfizer koncernen er en af verdens største⁶⁴ forskningsbaserede lægemiddelselskaber, har de ikke kunne komme igennem til markedet for insulin.

---

⁶¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 27

⁶² www.sanofi-aventis.com – pressemeddelelse 13.01.2006

⁶³ www.pfizer.com – 3.kvartalsrapport 2007

⁶⁴ www.pfizer.dk – fakta om Pfizer

Nye konkurrenter kan også omfatte virksomheder der fremstiller kopi medicin. Kopi medicin er sammensat præcis som det originale præparat. Kopi medicin kan sælges noget billigere, da forsknings- og udviklingsomkostninger er skåret væk. Novo Nordisk behandler emnet om kopiprodukter i deres årsrapport for 2008. Novo Nordisk oplyser⁶⁵, at det er mange år siden, at patenterne på deres traditionelle insuliner er udløbet, og har derved kendskab til risikoen og er vant til at håndtere den.

3.2.5 Konkurrenceintensiteten i branchen

Konkurrenceintensiteten i branchen har stor betydning for Novo Nordisk fremtidige indtjeningsmuligheder og kursudvikling. For at bestemme konkurrenceintensiteten i insulinbranchen er det oplagt at kigge på følgende:

- Vækstpotentiale i branchen og geografisk placering.
- Identifikation af konkurrenter i branchen og fordeling af markedsandele

3.2.5.1 Vækstpotentiale i branchen og geografisk placering

Diabetes er en af de sygdomme der er mest oppe i tiden i øjeblikket, nok primært fordi der er så mange, der bliver ramt af den. I 2007 var der 246 millioner⁶⁶ mennesker, der havde diabetes og tallet forventes at stige de kommende mange år. I 2025 forventes der at være 380 millioner mennesker, der har diabetes. Væksten af diabetestilfælde frem til 2025⁶⁷ forventes at ramme International Operations hårdest, hvor antallet af diabetes tilfælde går fra 183 millioner i 2007 til 302 i 2025. Det er især Kina og Indien der forventes ramt.

---

⁶⁵ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 24-25

⁶⁶ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009, side 29

⁶⁷ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009, side 29

Figur 3.8⁶⁸ - Vækst i det totale insulinmarked målt i volumen november 2007 - november 2008

Market	Andel af verdensmarkedet	Novo Nordisk / Markedet	Vækst	Novo Nordisk markedsandel
USA	34%	Novo Nordisk	6,9%	41%
		Markedet	7,1%	
Europa	43%	Novo Nordisk	1,4%	55%
		Markedet	4,1%	
International Operations	14%	Novo Nordisk	13,5%	57%
		Markedet	15,4%	
Verden	100%	Novo Nordisk	4,9%	52%
		Markedet	6,8%	

Ovenfor er vist insulinfordelingen på verdensplan og på forskellige regioner. Endvidere er vist væksten i insulinmarkedet kontra Novo Nordisk vækst fra 2007 – 2008, samt Novo Nordisk samlede markedsandel på verdensplan og regioner. Europa aftager den største mængde insulin på verdensplan. Det kan skyldes følgende faktorer: god økonomi i Europa, to af de største selskaber inden for insulin ligger i Europa og at Europa har været med til at konstatere diabetes, og få gjort noget ved det.

Væksten på verdensplan fra 2007 til 2008 har været 6,8 % mod Novo Nordisk vækst på 4,9 %. Novo Nordisk har en markedsandel på 52 % på verdensplan, hvorfor det ikke er specielt problematisk, at de ikke vækster mere eller det samme som markedet, det handler i ligeså høj grad om at fastholde markedsandele.

3.2.5.2 Identifikation af konkurrenter

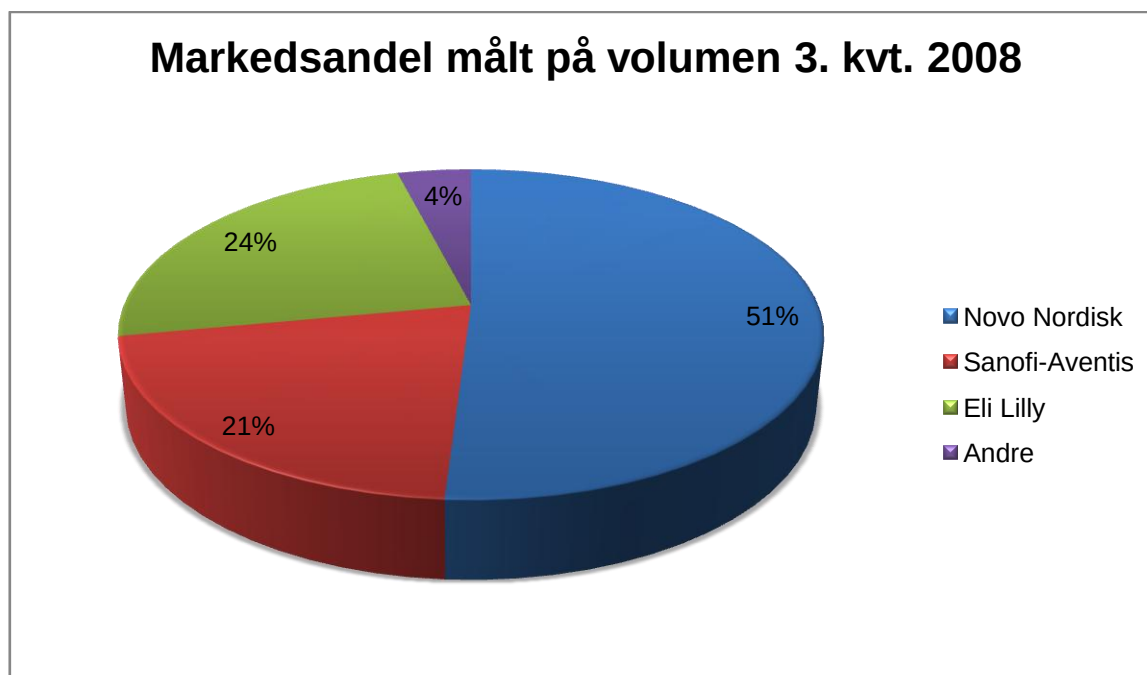
Der er pt. tre store spillere på insulinmarkedet. De har en samlet markedsandel på verdensplan på 96 % målt på volumen ved udgangen af 3. Kvartal 2008. De store spillere, er:

- Novo Nordisk
- Sanofi-Aventis
- Eli Lilly

---

⁶⁸ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009 og egen tilvirkning

Figur 3.9⁶⁹

Som vist består markedet for diabetes primært af tre medicinalsselskaber, hvor der kun er efterladt 4 % af den samlede volumen til andre medicinalsselskaber.

3.2.5.3 Sanofi-Aventis

Sanofi-Aventis er den tredje største aktør på diabetesmarkedet med en markedsandel på 21 % målt i volumen. Sanofi-Aventis har fordoblet deres markedsandel⁷⁰ siden 2003.

Hovedpunkter Sanofi-Aventis:

- Sanofi-Aventis bedst sælgende diabetes produkt Lantus udgør 8,9 %⁷¹ af selskabets samlede omsætning. Lantus er en langtidsvirkende insulinanalog, som fik markedsføringsgodkendelse i år 2000. Lantus havde en salgsvækst på 20%⁷² fra 2007-2008. Novo Nordisk fik i 2005 et lignende produkt på markedet, nemlig Levemir. Novo Nordisk havde en stigning i salget af dette produkt på 55 %⁷³ i 2007-2008.

⁶⁹ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009 og egen tilvirkning

⁷⁰ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009, side 8

⁷¹ Sanofi-Aventis årsrapport 2008, side 78

⁷² Sanofi-Aventis årsrapport 2008, side 78

⁷³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 10

- Sonofi-Avantis er et af verdens største medicinalsselskaber, og diabetes er ikke deres største forretningsområde. Selskabet har dog erobret markedsandele på diabetesområdet igennem de seneste fem år, hvilket bevidner om et selskab der satser på diabetesområdet.

Figur 3.10⁷⁴

Sanofi-Avantis	
Omsætning (2008)	27.568 mio. Euro
Forsk.- og udvikl.omk (2008)	4.575 mio. Euro
Vigtigste diabetes produkter	Lantus og Amaryl
Balance	71.987 mio. Euro
Størrelse	7 største medicinalsselskab i verden målt på omsætning i 2007

3.2.5.4 Eli Lilly

Eli Lilly er den næst største aktør på diabetesmarkedet med en markedsandel på 24 % målt volumen. Deres totale markedsandel⁷⁵ er faldet fra ca. 38 % i 2003 til 24 % i 2008.

Hovedpunkter Eli Lilly:

- Eli Lilly har produktet Byetta GLP-1 på markedet, der er et produkt til personer med Type 2 diabetes. Produktet har positiv indflydelse på patienternes vægt. Novo Nordisk har ikke et lignende produkt i deres portefølje pt., men har et lignende produkt til godkendelse hos FDA⁷⁶.
- Eli Lillys produkt Humalog er en hurtigvirkende insulinanalog. Produktet vækster kun mere end markedet i Japan⁷⁷ ellers ligger det under markedsvekst i Europa og USA. Novo Nordisk har et lignende produkt på markedet, nemlig NovoRapid, som have en salgsvækst fra 2007-2008 på 22 %⁷⁸

⁷⁴ Sanofi-Avantis årsrapport 2008 og egen tilvirkning

⁷⁵ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009, side 8

⁷⁶ Food and drug administration

⁷⁷ Eli Lilly and Company, Investment Community Update 11. december 2008, side 14

⁷⁸ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 10

Figur 3.11⁷⁹

Eli Lilly	
Omsætning (2008)	20.378 mio. \$
Forsk.- og udvikl.omk (2008)	3.840,9 mio. \$
Vigtigste diabetes produkter	Humalog, Humalin og Byetta
Balance	29.213 mio.\$

Sanofi-Aventis og Eli Lilly er begge større medicinalsselskaber end Novo Nordisk, målt på omsætning og balance. På trods af dette, vurderes det, at Novo Nordisk har klart det største sortiment diabetesprodukter.

3.2.6 Blødningsbehandling

Novo Nordisk har kun et produkt inden for blødningsbehandling nemlig produktet NovoSeven. Novo Nordisk salg af NovoSeven udgør kr. 6.396 mio.⁸⁰ i 2008 svarende til 14 % af den samlede omsætning. NovoSeven er et specielt produkt til hæmofilpatienter med inhibitorer (antistoffer), og det eneste på markedet⁸¹.

3.2.6.1 Truslen fra nye konkurrenter

Novo Nordisk startede forskningen og udviklingen inden for hæmofili for ca. 20 år⁸² siden. Dette betyder, at NovoSeven har patentudløb i slutningen af 2010⁸³. Medicinalgiganten Bayer købte i sommeren 2008 produktet Maxy-V|| fra Maxygen. Det var forventet, at produktet ville gå i den 1. Kliniske⁸⁴ fase i tredje kvartal af 2008, der er ikke noget der tyder på, at produktet er i fase 1 endnu. Novo Nordisk udvikler hele tiden NovoSeven produktet, så umiddelbart vil Novo Nordisk være rustet til at modstå Maxy-V||, det er dog for tidligt at konkludere endeligt.

Da Novo Nordisk patent på NovoSeven udløber i slutningen af 2010, åbnes der op for fremstilling af kopipræparater. Dette vurderes ikke som en umiddelbar trussel, da Novo Nordisk har 20 års erfaring med udviklingen af dette rimelig komplicerede produkt.

---

⁷⁹ Kilde: Sanofi-Aventis årsrapport 2008 og egen tilvirkning

⁸⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 63

⁸¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 41

⁸² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 41

⁸³ Jyske Bank: Novo-opkøb inden for kræft er positivt – www.npinvestor.dk

⁸⁴ www.bayer.com

3.2.6.2 Konkurrence fra substituerende produkter

Der er mange forskellige bløderprodukter på markedet, men ikke nogen med de samme egenskaber som NovoSeven. Der foreligger dog en mulighed for substitution, hvis patienterne bliver konverteret⁸⁵ fra inhibitorpatienter til almindelige patienter. Dette betyder, at patienterne kan anvende almindelig blødermedicin.

3.2.6.3 Leverandørernes forhandlingsstyrke

Leverandørernes forhandlingsstyrke anses som begrænset, da det meste af NovoSeven fremstilles ved en gensplejset human protein.

3.2.6.4 Kundernes forhandlingsstyrke

Kundernes forhandlingsstyrke vurderes ikke, at være særlig stor, da Novo Nordisk er den eneste på markedet der kan tilbyde dette produkt.

3.2.6.5 Konkurrenceintensiteten i branchen

Novo Nordisk er den eneste med et produkt som NovoSeven på markedet, hvorfor der ikke er nogen direkte konkurrence. Novo Nordisk har en monopol-agtig status på markedet. Produktet er meget dyrt, da et milligram koster 800 USD, hvilket svarer til op mod 200.000 USD på årsbasis⁸⁶ pr. patient. Vækstpotentialet er bestemt til stede her, da produktet ikke kan erstattes af andre produkter. Novo Nordisk havde en stigning i salget af NovoSeven på 14 %⁸⁷ fra 2007 – 2008, primært henført til Nordamerika og International Operations.

3.2.7 Øvrige Biopharmaceuticals

Humant væksthormon (HGH) er et andet produkt inden for biopharmaceuticals som Novo Nordisk udvikler og sælger. Novo Nordisk markedsfører produktet Norditropin⁸⁸, med tilhørerne doseringssystem SimpleXx⁸⁹ og engangsdoseringssystemet Nordiflex⁹⁰. Novo Nordisk er den næststørste aktør på væksthormonmarkedet med en markedsandel på 23 %⁹¹ opgjort i volumen.

---

⁸⁵ NovoSeven truet af nye former for behandling – www.business.dk den 3. August 2007

⁸⁶ NovoSeven-pris graver guldgrube i 2007 – www.borsen.dk 31.01.2007

⁸⁷ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 10

⁸⁸ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009.

⁸⁹ www.medicin.dk

Biopharmaceuticals porteføljen omfatter endvidere produkter til behandling af overgangsalder. Novo Nordisk omsætning på dette område udgør 4 % af deres samlede omsætning.

3.3 Virksomhedsniveau

I forlængelse af analyserne på branche- og samfunds niveau, vil der blive udarbejdet en analyse på virksomhedsniveau. Formålet med at analysere Novo Nordisk på virksomhedsniveau er, at skabe et overblik over de interne faktorer, der kan have indflydelse på værdiansættelsen af Novo Nordisk. Analysen på virksomhedsniveau vil omfatte følgende:

- Novo Nordisk som arbejdsplads
- En analyse af Novo Nordisk vækststrategier
- En analyse af Novo Nordisk konkurrencestrategier
- En analyse af produktportefølje og Pipeline

3.3.1 Novo Nordisk som arbejdsplads⁹²

Novo Nordisk beskæftiger ca. 26.500 medarbejdere på verdensplan. Novo Nordisk gør meget ud af, at være en mangfoldig arbejdsplads, hvor der er en kombination mellem mænd og kvinder, lokale og udlændinge. Dette lever 12 ud af 28 topledelsesteam op til. Der bliver gjort meget ud af, at medarbejderne tilpasser sig de destinationer som de er på, ved at blive undervist i mangfoldighed og kulturforhold.

Medarbejderne er et yderst vigtigt aktiv for Novo Nordisk, hvorfor der bruges betydelige midler til videreuddannelse. Dette kan gøre medarbejderne attraktive for andre selskaber, hvilket kan betyde et farvel til Novo Nordisk. For at undgå medarbejderflugt, gives der en passende løn og personalegoder.

Novo Nordisk forudser, at der især vil være behov for, at rekruttere medarbejdere inden for forskning- og udviklingsaktiviteter, samt salg og marketing. I det lys har Novo Nordisk udvidet deres Graduate-program til at omfatte Kina.

---

⁹⁰ www.medicin.dk

⁹¹ Novo Nordisk Årsrapport 2008, side 11

⁹² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 27

3.3.2 Analyse af Novo Nordisk vækststrategier

Analysen af Novo Nordisk vækststrategier tager udgangspunkt i Ansoff's vækstmatrix. Ansoff anvender to variabler: produkt og marked, som deles op i nuværende og nyt. Modellen arbejder endvidere med to kategorier inden for vækst: Intensivering og Diversifikation.

Intensivering består af vækststrategierne: Markedspenetrering, markedsudvikling og produktudvikling. Diversifikation består af koncentrisk diversifikation og Konglomerat diversifikation.

Figur 3.12⁹³ - Ansoff's vækstmatrix

		Produkt	
		Nuværende produkt	Nyt produkt
Marked	Nuværende marked	Markedspenetrering	Produktudvikling
	Nyt marked	Markedsudvikling	Diversifikation

Novo Nordisk anvender forskellige vækststrategier, afhængigt af forretningsområdet. Novo Nordisk vokser dog primært igennem produktudvikling. Ved produktudvikling⁹⁴ forstås vækst ved produktforbedring, produktlinieudvidelse og nye produkter til samme målgruppe.

Novo Nordisk produkter bliver solgt i 179⁹⁵ lande, hvorfor hovedparten af deres produkter bliver afsat på nuværende markeder i henhold til Ansoff's vækstmatrix.

For at skabe vækst på diabetesområde laver Novo Nordisk produktforbedringer på de bestående produkter, det kan være i form af ændring af optagelsestid for et insulinprodukt, eller ved at forbedre doseringssystemer. Novo Nordisk forsøger endvidere at udvikle nye produkter til bestående og potentielle diabetespatienter. Det kan være i form af et prædiabetesprodukt, der behandler mod fedme.

På markedet for blødermedicin har Novo Nordisk som tidlige nævn produktet NovoSeven med tilhørende doseringssystemer. NovoSeven vil ligeledes indfinde sig i "produktudvikling" i Ansoff's

⁹³ International markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 79

⁹⁴ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 81

⁹⁵ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 22

vækstmatrix, idet Novo Nordisk er i gang med, at videreudvikle⁹⁶ NovoSeven, ligesom det ses med diabetesmedicin.

Novo Nordisk har planer⁹⁷ om, at udvide blødningsbehandlingsområdet, ved at udvikle præparater til almindelige bløderpatienter. Ved at udvikle nye produkter til et nyt segment, vil væksten bære præg af koncentrisk diversifikation. Novo Nordisk skaber en form for synergi mellem de nye og de eksisterende produkter.

Inden for væksthormonbehandling er det også typisk de oprindelige produkter, der videreudvikles.

Novo Nordisk er i gang med en satsning inden for inflammationsområdet (betændelse). Det er et helt nyt område for Novo Nordisk, som tydeligt bærer præg af, at væksten vil være koncentrisk diversifikation. Koncentrisk diversifikation er en mere risikofyldt vækststrategi i forhold til produktudvikling, da Novo Nordisk forsøger sig med et nyt produkt på et nyt medicinområde.

Samlet set vækster Novo Nordisk primært ved produktudvikling, sekundært ved diversifikation. Det vurderes, at være en fornuftig strategi at sprede sine vækststrategier.

---

⁹⁶ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 23

⁹⁷ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 23

3.3.3 Konkurrencestrategi

Belysningen af konkurrencestrategien tager udgangspunkt i Porter's generiske konkurrencestrategi-model. Modellen er delt op i to hovedvariabler: Konkurrencefordel og marked, som samlet giver fire konkurrencestrategier, som ses nedenfor.

Figur 3.13⁹⁸ – Porter's generiske konkurrencestrategier

		Konkurrencefordel	
		Lave omkostninger	Unikt produkt
Marked	Stor andel af totalmarked	Omkostningsleder	Differentiering
	Lille andel af totalmarked	Omkostningsfokus	Fokuseret differentiering

Omkostningsleder⁹⁹ stræber efter en stor markedsandel (10-20 %) og relativt billige produkter. Dette opnås ved skabe en konkurrencemæssig fordel med branchens laveste omkostninger på bl.a. indkøb, produktion og distribution.

Omkostningsfokus¹⁰⁰ har stadig som mål at have branchens laveste omkostninger, men virksomheden skal kun betjene en smal målgruppe.

Differentiering¹⁰¹ går ud på at virksomheden udvikler et produkt der differentierer sig fra konkurrenternes, og samtidig har en stor markedsandel.

Fokuseret differentiering¹⁰² går ud på at betjene en smal kundegruppe med et unikt produkt.

Novo Nordisk produkter må beskrives som unikke langt hen ad vejen, idet mange af deres produkter er fremstillet med komplicerede proteiner. Endvidere er mange af produkterne beskyttet af patentrettigheder.

⁹⁸ International Markedsføring - Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 100

⁹⁹ International Markedsføring - Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 101

¹⁰⁰ International Markedsføring - Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 101

¹⁰¹ International Markedsføring - Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 102

¹⁰² International Markedsføring - Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 102

Novo Nordisk har en stor markedsandel på områderne diabetes, NovoSeven og Væksthormon hvor markedsandelen er over 20 %. Med hensyn til NovoSeven kan der argumenteres for, at markedsandelen er lav, i tilfældet af, at alle bløderpræparater tages med.

Det vurderes, at Novo Nordisk arbejder ud fra konkurrencestrategien differentiering, med baggrund i produkternes unikhed og markedsandelene.

Novo Nordisk arbejder på at udvide blødningsområdet¹⁰³, hvilket alt andet lige må betyde at Novo Nordisk forsøger at styrke positionen inden for bløderbehandlingen og være "tro" mod differentieringskonkurrencestrategien. Ifølge Michael Porter¹⁰⁴ viser praktiske erfaringer, at selskaber, der holder sig til en generisk strategi, klarer sig bedre end dem der følger flere strategier. Ifølge Porter¹⁰⁵ kan der være en tendens til, at selskaber, der følger en blandingsstrategi, ikke er i stand til at sikre sig en stor markedsandel og til at generere acceptable økonomiske resultater.

3.3.4 Analyse af produktportefølje - Pipeline

Analysen af produktporteføljen skal klarlægge fremtidspotentiale i de nuværende produkter, mens gennemgangen af pipeline skal anvendes til vurdering af det fremtidige indtjeningsgrundlag.

Produktportefølje

Produktporteføljen analyseres ved Product Life Cycle-modellen (PLC). PLC bygger i denne analyse på produktgrupper. Modellen fokuserer på, at produkterne gennemgår fire faser i deres levetid. Faserne er som følger:

Introduktionsfasen¹⁰⁶ bærer præg af, at produktet lige er blevet lanceret på markedet. Der er ikke så mange, der kender produktet og salget er kun langsomt stigende. Det kan være risiko fyldt for købere at købe et produkt i denne fase.

Vækstfasen¹⁰⁷ er kendetegnet ved, at der kommer nye kunder til, og derved skaber stor vækst. Indtjeningen stiger i denne fase og når sit højeste. Endvidere kommer der flere konkurrenter til, der bliver tiltrukket af den høje vækstrate.

---

¹⁰³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 23

¹⁰⁴ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 103

¹⁰⁵ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 103

¹⁰⁶ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 58

¹⁰⁷ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 59

Modenhedsfasen¹⁰⁸ er kendetegnet ved at produktet er indarbejdet i markedet og vækstraten er aftagende. Væksten vil senere i fasen være nul og til sidst negativ.

Nedgangsfasen¹⁰⁹ er kendetegnet ved faldende salg og indtjening. Konkurrenter vil overveje at trække sig ud af markedet. Afhængig af produktet bliver det hurtigt eller langsomt udstødt fra markedet.

Figur 3.14¹¹⁰ - Novo Nordisk produkter

Markedsområde	PLC	Markedsudvikling	Novo Nordisk udvikling
Diabetes			
Moderne insuliner	Vækst	1) Markedet for moderne insuliner er kraftigt stigende og er fra 2003 - 2008 steget fra 26 - 55 % af det samlede insulin markedet.	3) Moderne insuliner udgør 59 % af Novo Nordisk samlede insulin salg. Det er på dette område Novo Nordisk vokster mest pt.
Human insulin	Sen modenhedsfase	2) Markedet for human insulin faldet og er i perioden 2003 - 2008 gået fra at være den bedst sælgende insulin til ikke at være det mere.	Human Insulin rammes af de moderne insulineres succes. Dette område kan forventes at blive udfaset med tiden
Antidiabetika i tabletform	Vækst		Salg steg med 11% i 2008
Biopharmaceuticals			
Blødningsbehandling (NovoSeven)	Vækst	Markedet for speciel blødningsmedicin er i vækst, især pga. anvendelsesmulighederne.	4) Forsat stigende vækst på NovoSeven. Novo Nordisk har patent til udgangen af 2010
Væksthormonbehandling	Vækst		5) Novo Nordisk udvikler fortsat deres produkter inden for dette område og er ved at være verdens førende selskab inden for dette område
Overgangsalder	Vækst	Hård konkurrence	5) Markedsleder med Vagifem og vokster med Activelle
Noter 1) og 2) Novo Nordisk Investor præsentation marts 2009 - side 9 3) Novo Nordisk årsrapport 2008 - side 10 4) og 5) Novo Nordisk årsrapport 2008 - side 39			

¹⁰⁸ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 59

¹⁰⁹ International Markedsføring – Finn Andersen, Bjarne Jensen m.fl., side 59

¹¹⁰ Egen tilvirkning

Som det fremgår af skemaet er Novo Nordisk produktgrupper primært i vækstfasen. Dette skyldes generelt, at etablerede produkter opgraderes med forbedringer inden de når modenheds- eller nedgangsfasen. Alle produkter vurderes, at være i vækstfasen, med undtagelse af Human insulin, der er ved at blive afløst af moderne insuliner. Det er en ønsket udvikling for Novo Nordisk, da moderne insuliner vurderes at være væsentlig bedre, med hensyn til præcision og virkningsperiode. Samtidig vurderes dækningsgraden at være større på moderne insuliner end på de humane, idet de moderne insuliner bygger meget på protein, som Novo Nordisk har spidskompetence inden for.

NovoSeven er endvidere kommet i en forholdsvis ny temperaturstabil udgave, der forventes meget af. Produktet er allerede positivt påvirket af lageropbygning¹¹¹ i Europa og USA.

På trods af at den nuværende produktportefølje generelt er i vækst, kan den hurtigt skifte fase, hvis konkurrenter kommer op med bedre produkter. Dette forsøges afværget ved hele tiden at have nye produkter i pipelinen, så produktgrupperne er opdaterede.

---

¹¹¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 10

3.3.5 Pipeline

I forlængelse af produktporteføljen gennemgås pipelinen, der viser, hvilke produkter der er under udvikling. Nedenfor ses endvidere hvilken klinisk fase produkterne befinder sig i.

Figur 3.15¹¹² – Novo Nordisk pipeline

Fase	Produkt	Type
Registrering/ godkendelse	Liraglutide	Langtidsvirkende human GLP-1-analog - Type 2-diabetes
	NovoMix 50 og 70	Færdigblandede formuleringer af den hurtigvirkende moderne insulin, insulin aspart - type 1- og type 2-diabetes
	PrandiMET	korttidsvirkende insulinsekretagog i tabletform - Type 2-diabetes
	Activelle	Kontinuerlig behandling af overgangsalder - HRT
	Vagifem	Veginaltablet - HRT
Fase 3	Liraglutide	Behandling af fedme - (Type 2-diabetes)
	NN1841	Behandling af medfødt faktor x111-mangel
Fase 2	NN1250	Neutral, opløselig, langtidsvirkende ny generation af insulin - Type 1- og type 2-diabetes
	NN5401	Neutral, opløselig, dobbeltvirkende ny generation af insulin - Type 1- og type 2-diabetes
	NN9535	Human GLP-1-analog - Type 2-diabetes
	NN1731	Hurtigvirkende rekombinant analog - Hæmofili
	Væksthotmon dosering én gang om ugen	Væksthormonmangel
Fase 1	NN7720	Subkutane biotilgængelighed for innovative formuleringsteknologier - Hæmofili
	NN7128	Langtidsvirkende rekombinante, potentielt næstegenerationerivat af NovoSeven - Hæmofili
	NN1810	Rekombinant koagulationsfaktor - Hjertekirurgi
	Anti-IL20	Leddegigt
	Anti-C5aR	Kronisk leddegigt

Novo Nordisk havde ved aflæggelse af årsrapport for 2008, 17 vigtige produkter i de kliniske faser og i godkendelsesfasen. Ved at gennemgå pipeline er det tydeligt at se, at hovedparten af de produkter der er under udvikling, er forbedringer af nuværende produkter. Som nævnt i afsnitte om produktporteføljen, forbedrer Novo Nordisk deres produktgrupper, så de primært er i vækstfasen jf. PLC.

Pipelinen indeholder dog nogle produkter, der repræsenterer nogle nye kategorier. Det er bl.a. nogle af hæmofilprodukterne¹¹³, der har den almene bløder som målgruppe. Dette er et af de områder Novo Nordisk vil sætte ekstra skub i.

¹¹² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 18-19 og egen tilvirkning

Endvidere byder pipeline på GLP-1-præperater, som er et hormon der stimulerer insulinudskillelsen, uden at kropsvægten øges. Præparatet vil ofte blive anvendt i kombination med andre diabetesprodukter. Novo Nordisk forventer sig meget af GLP-1-præperaterne¹¹⁴, og regner med det bliver et af deres førende produkter. GLP-1-præperatet Liraglutide var til høring hos FDA komiteen¹¹⁵ den 2. april 2009. Novo Nordisk opnåede ikke en positiv¹¹⁶ anbefaling af præparatet, da der muligvis kan udvikles kræft i skjoldbruskkirtlen ved benyttelse af dette. Der er påvist kræft i skjoldbruskkirtlen hos rotter og ikke hos mennesker, det giver anledning til ekstra studier af præparatet.

Pipeline vurderes samlet, at supplere den nuværende produktportefølje nogenlunde. Pipeline indeholder nye produkter på alle forretningsområder, dog ser det bestemt stærkest ud på diabetesområde, mens biopharmaceuticals godt kan halte lidt.

---

¹¹³ Novo Nordisk Årsrapport 2008, side 38

¹¹⁴ Novo Nordisk Investor præsentation march 2009, side 22.

¹¹⁵ United States Food and Drug Administration komite, denne rådgiver FDA med hensyn til godkendelse af lægemidler. (FDA komiteens anbefaling bliver stort set altid fuldt af FDA).

¹¹⁶ Novo Nordisk Company Announcement, 2. april 2009

3.4 Delkonklusion strategisk analyse

Den strategiske har som nævnt til formål at identificere de ikke finansielle-valuedrivere.

Medicinalprodukter er typisk sikret med patenter op til 20 år. Novo Nordisk oplever ikke så stort et pres på produkter, hvor patentet er udløbet, typisk fordi de har udviklet nye produkter, der er bedre end dem hvor patentet er udløbet.

Andelen af BNP anvendt på sundhed på verdensplan er steget. Den generelle levealder bliver højere med tiden. Der forventes en absolut vækst i antallet af diabetespatienter fremover.

Valutakursudviklingen i toneangivende valutaer har stor indflydelse på Novo Nordisk indtjening, da hovedparten af omsætningen er i anden valuta end danske kr..

Medicinalmarkedet er utrolig svært at entrere, da der kræves meget know how for at få udviklingsprojekter igennem de forskellige faser. Endvidere kræves der meget risikovillig kapital for et nyt selskab på medicinalmarkedet.

Novo Nordisk er markedsleder på diabetesområdet.

Konkurrencen vurderes som hård til middel inden for diabetesområdet, med baggrund i den nuværende situation og på grundlag af de gode vækstmuligheder. I diabetes branchen udvikles der hele tiden nye produkter, så det gælder om, at have en lovende pipeline og en stabil portefølje.

Novo Nordisk primære vækststrategi er at udvikle eksisterende produkter, også kendt som produktudviklingsstrategien i henhold til Ansoff,s vækstmatrix.

Det vurderes at Novo Nordisk anvender en konkurrencestrategi, hvor de satser på differentierede produkter i forhold til konkurrenterne og at produkterne skal udgøre en stor del af totalmarkedet.

Mange af Novo Nordisk produkter er svære at kopiere, i det de er baseret på kompliceret proteinteknologi.

Novo Nordisk produktportefølje vurderes generelt at være stærk, da mange af produkterne vurderes at være på vej til toppen af deres potentiale, hvis de ikke allerede er der.

NovoSeven er fortsat et produkt meget en pæn stigende vækst. Produktet har patentudløb i 2010, men anses for særdeles unikt og svært at kopiere.

Pipelinen indeholder Liraglutide inden for diabetesbehandling, dette produkt forventes der utroligt meget af. Produktet er endnu ikke blevet godkendt. Konkurrenten Eli Lilly har allerede et tilsvarende produkt på markedet. Pipelinen indeholder endvidere moderne insuliner af diverse afskygninger. Den forventes over en periode en konvertering fra humane insuliner til moderne insuliner. Pipelinen ser stærk ud inden for diabetesområdet, mens Biopharmaceuticals godt kan have en tendens til at se lidt tynd ud.

3.5 SWOT Analyse

Swot-analysens formål er, at give en klassificering af observationerne i den strategiske analyse og fremhæve de ikke-finansielle vækstdrivere, der skal anvendes i budgetteringen.

Figur 3.16¹¹⁷ – SWOT Analyse

Strengths • Bred produktportefølje • Pipeline inden for diabetesområdet • Markedsleder på insulinområdet • NovoSevens unikhed • Specialister inden for udvikler af medicinalprodukter indenfor protein • Anerkendt arbejdsplads – attraktivt for kompetente medarbejdere • Know how diabetesområdet	Weaknesses • Lille Markedsandel i USA inden for diabetes i forhold til markedsandel på verdensplan • Pipelinen inden for biopharmaceuticals er en smule tynd
Opportunities • Stigning i diabetespatienter fremadrettet • Udvikling af nye produkter i NovoSevenfamilien • Forbedret økonomi i International operations lande • Generelt større andel af BNP anvendt på Health Care • Kontrollen i forsøgsfaserne – sætter en vis standard • Hårde adgangsbarrierer	Threats • Problemer med produkter hvor patentet er udløbet • Valutaforhold • Prisfastsættelse på politisk niveau (Japan) • Kopimedicin • Konkurrenterne længere fremme i udvikling/forskning • Kassering af udviklingsprojekter (nedskrivninger) • Konkurrenter Headhunter vigtige medarbejdere

¹¹⁷ Egen tilvirkning

4 Regnskabsanalyse

I forlængelse af den strategiske analyse udarbejdes en regnskabsanalyse af Novo Nordisk. Regnskabsanalysen har til formål, at give et overblik over Novo Nordisk historiske performance, ved at analysere regnskaberne for periode 2005-2008. I regnskabsanalysen vurderes, hvilke finansielle value-drivere der har haft betydningsfuld indflydelse på Novo Nordisk historiske indtjening. Regnskabsanalysen skal i forening med den strategiske analyse danne grundlag for den senere budgettering der.

Regnskabsanalysen deles op i følgende fem afsnit:

- Regnskabspraksis
- Reformulering af årsrapporterne
- Rentabilitetsanalyse
- Risikoanalyse
- Benchmark-analyse

Rentabilitetsanalysen vil blive udarbejdet med baggrund i Dupont-pyramiden¹¹⁸. Regnskaberne reformuleres så de kan anvendes til analysebrug, mere om det under afsnittet reformulering af resultatopgørelse, balance og egenkapital. Regnskabstallene for 2004 er taget med, idet der er brugt gennemsnitværdier til beregning af nogle af nøgletallene. I forlængelse heraf udarbejdes en risikoanalyse.

I benchmark-analysen bliver udvalgte nøgletal for medicinalindustrien sammenlignet med Novo Nordisk realiserede nøgletal. Nøgletallene vil blive beregnet direkte ud fra de officielle regnskaber. Der vil ikke blive foretaget nogen reformulering af konkurrenternes regnskaber. Det vurderes, at de officielle regnskaber vil give et tilstrækkeligt retvisende billede til formålet.

I risikoanalysen vurderes de driftsmæssig- og finansielle risici.

---

¹¹⁸ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – en praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 173

4.1 Regnskabspraksis

Inden selve regnskabsanalysen er det vigtigt at gennemgå den anvendte regnskabspraksis og revisorpåtegningen. Det er vigtigt at gennemgå regnskabspraksissen, fordi det er her eventuelle ændringer i den generelle regnskabspraksis vil fremgå. Derudover vil vigtige poster i regnskabet blive gennemgået.

4.1.1 Regnskaber

Regnskaberne der anvendes i regnskabsanalysen, er Novo Nordisk officielle koncernregnskaber, der er tilgængelige på Novo Nordisk hjemmeside. Regnskaberne er aflagt i henhold til International Financial Reporting Standards (IFRS). Første gang Novo Nordisk aflagde regnskab i henhold til IFRS var for regnskabsåret 2004¹¹⁹. Siden Novo Nordisk implementerede IFRS i 2004, er regnskabspraksissen løbende tilpasset. Der kommer hele tiden nye tillæg til den oprindelige udgave af IFRS, disse tillæg behøver ikke, at have indflydelse på regnskabets sammensætning. Mange af disse tiltag omfatter krav om uddybelse af poster i regnskabet. Novo Nordisk oplyser i deres årsrapport for 2008¹²⁰ at reglen IFRS 8 'driftssegmenter' er implementeret i 2008, reglen kræver at Novo Nordisk offentliggør separate oplysninger om driftssegmenter¹²¹, hvor fx den samlede omsætning udgør 10 % eller derover i et segment. Dette eksempel har ikke nogen indflydelse på Novo Nordisk regnskabsaflæggelse, idet denne opdeling indgår i Novo Nordisk interne¹²² rapportering.

4.1.2 Omsætning og indregning af indtægter

Novo Nordisk indregner¹²³ indtægter når de er realiseret eller er realiserbare og indtjent. Indtægterne er indtjent, når Novo Nordisk har gjort, hvad der skal gøre dem berettiget til indtægterne. Eller mere specifik når Novo Nordisk har overdraget risiko og fordele ved ejendomsretten af varerne til køberne. Novo Nordisk følger fuldstændig IFRS¹²⁴ lovgivning om, hvordan indtægter indregnes jf. international accounting standard (IAS) 18¹²⁵. Ved salg af

---

¹¹⁹ Novo Nordisk årsrapport 2004, side 64

¹²⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 56

¹²¹ IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder – Deloitte 2009, side 78

¹²² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 56

¹²³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 57

¹²⁴ IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder - Deloitte 2009, side 127

¹²⁵ IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder - Deloitte 2009, side 127

immaterielle rettigheder¹²⁶, hvor den endelige erhvervelse afhænger af fremtidige begivenheder, indtægtsføres der først på dagen for begivenheden.

4.1.3 Afledte finansielle instrumenter

Novo Nordisk anvender valutaterminsforretninger, -optioner, rente- og valutaswaps til sikring af de fremtidige pengestrømme. Værdireguleringen på valutaterminsforretningerne og valutaswaps indregnes direkte på egenkapitalen¹²⁷, hvilket er i tråd med IAS 39¹²⁸. Hvis de finansielle produkter ikke lever op til kriterierne i IAS¹²⁹, skal værdireguleringerne indregnes direkte på resultatopgørelsen under finansielle indtægter eller finansielle udgifter.

4.1.4 Immaterielle anlægsaktiver

De immaterielle anlægsaktiver kan deles op i følgende to vigtige gruppe, goodwill og patenter/licenser. Goodwill¹³⁰ opgøres som historisk kostpris med fradrag af samlede nedskrivninger. Goodwill testes¹³¹ mindst én gang om året for værdiforringelse, dette lever op til IAS 36¹³².

Patenter og licenser indregnes ligesom goodwill som historisk kostpris med fradrag af samlede nedskrivninger.

4.1.5 Varebeholdninger¹³³

Varebeholdninger opgøres til kostpris efter FIFO-princippet. Novo Nordisk opgør kostprisen til summen af råvarer og hjælpemidler, samt indirekte produktionsomkostninger som personaleomkostninger, vedligeholdelse og afskrivninger.

---

¹²⁶ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 57

¹²⁷ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 57

¹²⁸ IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder – Deloitte 2009, side 220

¹²⁹ IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder – Deloitte 2009, side 221

¹³⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 58

¹³¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 58

¹³² IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder – Deloitte 2009, side 195

¹³³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 59

4.1.6 Skat¹³⁴

Den oplyste skat i resultatopgørelsen omfatter den aktuelle selskabsskat og ændringer i hensættelser til udskudt skat. Den hensatte skat beregnes efter den balancebaserede gældsmetode, der betyder forskellen mellem den regnskabsmæssige- og skattemæssigeværdi for balance posterne. Hensættelser til udskudt skat beregnes på koncernniveau.

4.1.7 Revisors påtegning

Den eksterne revision er foretaget af PricewaterHousecoopers, som er et af verdens største revisionsfirmaer. Revisionsfirmaer skriver under på den udførte revision, hvilket vidner om en udmærket kvalitet af regnskabet. Revisorpåtegningen indeholder den eksterne revisors konklusion om det aflagte regnskab. Revisor tager stilling til Novo Nordisk aktiver, passiver og finansielle stilling, samt at koncernens aktiviteter og pengestrømme stemmer overens med International Financial Reporting Standards (IFRS).

Revisor påtegningerne for årsrapporterne aflagt i perioden 2004 – 2008 har ikke givet anledning til anmærkninger.

4.1.8 Opsummering af regnskabspraksis

Det viser sig ved gennemgang af den anvendte regnskabspraksis for perioden 2005-2008, at Novo Nordisk lever op til de internationale standarder IFRS. Gennemgangen af de vigtigste poster i regnskaberne giver ikke anledning til nogen korrektioner i henhold til anvendt regnskabspraksis. Det vurderes, at de tilgængelige regnskaber er retvisende, og de er stillet op ud fra samme metode, som gør dem klar til at bliver reformuleret på samme vilkår. Som nævn giver regnskaberne for 2005-2008 ikke nogen anmærkninger i revisor påtegningen, og det vurderes ligeledes af de eksterne revisorer at Novo Nordisk regnskaber lever op til IFRS.

---

¹³⁴ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 59

4.2 Reformulering af årsrapporter

Ovenfor blev regnskaberne kritisk gennemgået, og regnskaberne kan nu reformuleres, så de kan anvendes til regnskabsanalysen.

En virksomheds værdiskabelse kommer gennem driftsaktivitet og finansieringsaktivitet. I det officielle regnskab skelnes der ikke mellem driftsaktivitet og finansieringsaktivitet, hvorfor vi bliver nødt til at reformulere resultatopgørelsen, så vi får denne adskillelse. En virksomheds primære værdiskabelse kommer fra driftsaktiviteten, idet kerneforretningsområderne ligger her. Målet med reformuleringen af driftsaktiviteten er at komme frem til totalindkomsten for driftsaktiviteten, der udover poster fra resultatopgørelsen indeholder poster, som er bogført direkte på egenkapitalen, der egentlig vedrører driftsaktiviteten. Finansieringsaktiviteten er afledt af driftsaktiviteten, da det er finansieringsaktiviteten, der skal fremskaffe gæld eller egenkapital til finansiering af driftsaktiviteten, der derved skal servicere gæld eller forrente overskydende likviditet. For finansieringsaktiviteten skal der ligeledes bestemmes en totalindkomst. Denne findes ligeledes ved, at inddrage poster der er bogført direkte på egenkapitalen og poster fra de officielle finansielle indtægter og udgifter. I de følgende afsnit om reformulering tages der primært udgangspunkt i noterne i de officielle regnskaber for 2008, til forklaring af de forskellige poster.

4.2.1 Reformulering af Resultatopgørelsen

Som nævnt tidligere skal resultatopgørelse reformuleres, så den kan anvendes til analyse brug. I det følgende vil reformuleringen af de vigtigste poster bliver forklaret, ved at lave en opdeling mellem driftsaktiviteter og finansieringsaktiviteter. Driftsaktiviteter deles op i primær drift og øvrige driftsaktiviteter.

4.2.1.1 Primære driftsaktiviteter

Primære driftsaktiviteter hidrører omsætning og omkostninger som det fremgår af det officielle regnskab, dog hvor omkostningerne er korrigeret for afskrivninger, så afskrivninger fremgår som en selvstændig post. For at finde resultatet for den primære drift efter skat, anvendes følgende formel til at beregne skatten:

$$SKAT_{\text{primære drift}} = SKAT_{\text{officielt regnskab}} - SKAT_{\text{anden drift}} - SKATTEEFFEKT_{\text{finansieringsaktiviteten}}$$

4.2.1.2 Øvrige driftsaktiviteter

Øvrige driftsaktiviteter består af en række posteringer under finansielle indtægter og omkostninger, samt reguleringer på egenkapitalen der hidrører driften. Reguleringerne på egenkapitalen skal tages med, da vi skal have udtrykt totalindkomsten. Posteringskerne under finansielle indtægter og omkostninger er primært relateret til realiserede gevinster/tab på finansielle produkter.

Posteringskerne på egenkapitalen omhandler åbne positioner i diverse finansielle produkter optaget til dagsværdi, samt egenkapital og kapitalandele i associerede virksomheder. Skat på øvrige driftsaktiviteter findes ved at benytte den aktuelle skatteprocent for året.

4.2.1.3 Finansieringsaktiviteter

Finansieringsaktiviteterne indeholder som nævnt tidligere omkostninger, der er afholdt i forbindelse med kapitalfremskaffelse. I Novo Nordisk tilfælde er der tale om renteindtægter og renteudgifter, samt én mindre post med andre finansielle omkostninger. Alle posteringer under finansieringsaktiviteter stammer fra underposter fra de finansielle indtægter og omkostninger i det officielle regnskab. Skatteeffekten på de finansielle indtægter/omkostninger beregnes ved at benytte de officielle skatte satser der er anvendt i de forskellige år.

Figur 4.1¹³⁵ - Reformuleret resultatopgørelse

Mio. kr.	2004	2005	2006	2007	2008
Omsætning	29.031	33.760	38.743	41.831	45.553
Produktionsomkostninger	6.728	7.652	7.903	8.141	8.278
Bruttoresultat	22.303	26.108	30.840	33.690	37.275
Salg- og distributionsomkostninger	8.054	9.624	11.552	12.340	12.828
Forsknings- og udviklingsomkostninger	4.134	4.854	6.014	7.333	7.383
Administrationsomkostninger	1.818	2.015	2.285	2.389	2.535
Afskrivninger/nedskrivninger	1.892	1.930	2.142	3.007	2.442
Driftsoverskud fra salg (før skat)	6.405	7.685	8.847	8.621	12.087
Skat - se note 1	2.093	2.306	2.541	2.200	2.880
Driftsoverskud fra salg	4.312	5.379	6.306	6.421	9.207
Andet driftsoverskud					
Licensindtægter og andre driftsindtægter (netto)	575	403	272	321	286
Valutakursgevinster/tab	533	-40	139	840	107
Kursgevinster/tab på værdipapirer	-12	-20	153	-60	-28
Gevinster på valutaoptioner	0	0	2	70	34
	1.096	343	566	1.171	399
Skat på andet driftsoverskud	329	96	168	261	96
Andet driftsoverskud	767	247	398	910	303
Resultat af kapitalandele i ass. Virksomheder	-117	319	-260	1233	-124
Valutaregulering af investeringer i dattervirksomheder	39	182	14	53	-473
Udskudt gevinst/tab ved sikring af pengestrømme	-52	-806	738	271	-1.555
Dagsværdiregulering af realiserbare finansielle aktiver	0	0	0	12	-9
Novo Nordisk andel af egenkapitalposter i ass. Virk.	0	0	36	-41	39
Øvrige reguleringer	7	73	-1	21	-45
Skat på egenkapitalposter	0	0	-129	-93	81
	-123	-232	398	1.456	-2.086
Totalindkomst fra driften	4.956	5.394	7.102	8.787	7.424
Finansielle indtægter	235	210	369	322	631
Finansielle omkostninger	162	323	358	376	298
Netto finansielle omkostninger	73	-113	11	-54	333
Skatteeffekt	22	-32	3	-12	74
Netto finansielle indtægter efter skat	51	-81	8	-42	259
Totalindkomst	5.007	5.313	7.110	8.745	7.683

¹³⁵ Egen tilvirkning, med baggrund i de officielle årsrapporter – Se Bilag A for yderligere detaljer

4.2.2 Reformulering af Balancen

Som i reformuleringen af resultatopgørelsen er vi interesserede i at få opdelt poster der hidrører driften og poster der hidrører finansieringen. Driften deles op i driftsaktiver og driftsforpligtelser, mens finansieringsdelen deles op i finansielle aktiver og finansielle forpligtelser. Forklaring på de vigtige poster gennemgås nedenfor.

4.2.2.1 Driftsaktiver

Driftsaktiver er selvfølgelig aktiver der ligger til grund for den daglige drift. Anlægsaktiverne fra det officielle regnskab indgår alle i driftsaktiverne i den reformulerede balance. Den eneste post der kan være tvivl om, er kapitalandele i associerede virksomheder. Denne post medtages under driftsaktiver, idet der er stor sandsynlighed for, at det er en forskningsenhed under Novo Nordisk. Det fremgår dog ikke af årsrapporten, hvad det er for en virksomhed. Derudover medtages følgende omsætningsaktiver: Varebeholdning, varedebitorer, tilgodehavender fra skat og øvrige tilgodehavender. Øvrige tilgodehavender¹³⁶ omfatter bl.a. periodeafgrænsninger og tilgodehavender tilknyttede virksomheder.

4.2.2.2 Driftsforpligtelser

Driftsforpligtelser omfatter alle posteringer på passiverne, med undtagelse af egenkapitalen, kort- og langfristede forpligtelser. Der er en række driftsforpligtelserne der godt kan være tvivl om, herunder posten andre gældforpligtelser¹³⁷, denne post indeholder dog skyldige personaleomkostninger og øvrige gældsforpligtelser som godt kan henvises til driftsforpligtelserne.

4.2.2.3 Finansielle aktiver

De finansielle aktiver indeholder værdipapirer og andre afledte finansielle instrumenter, samt likvide beholdninger. Posterne er bogført under omsætningsaktiver i den officielle balance.

---

¹³⁶ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 70

¹³⁷ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 75

4.2.2.4 Finansielle passiver

De finansielle passiver omfatter lang- og kortfristede gældsforpligtelser, samt afledte finansielle instrumenter. De kort- og langfristede gældsforpligtelser¹³⁸ er udelukkende rentebærende.

Figur 4.2¹³⁹ – Reformuleret Balance

Mio. dkr.	2004	2005	2006	2007	2008
Driftsaktiver					
Immaterielle anlægsaktiver	314	485	639	671	788
Materielle anlægsaktiver	17.559	19.941	20.350	19.605	18.639
Kapitalandele i associerede virksomheder	883	926	788	500	222
Udskudte skatteaktiver	769	879	1.911	2.522	1.696
Øvrige finansielle anlægsaktiver	159	169	169	131	194
Varebeholdninger	7.163	7.782	8.400	9.020	9.611
Varedebitorer	4.062	4.794	5.163	6.092	6.581
Tilgodehavender fra skat	710	504	385	319	1.010
Andre tilgodehavender	1.040	1.455	1.784	1.493	1.704
Driftsaktiver i alt	32.659	36.935	39.589	40.353	40.445
Driftsforpligtelser					
Hensættelser til udskudt skat	1.853	1.846	1.998	2.346	2.404
Hensættelser til pensioner	250	316	330	362	419
Andre hensatte forpligtelser	1.718	2.719	3.367	3.640	3.786
Gæld til leverandører	1.061	1.500	1.712	1.947	2.281
Skyldig skat	631	676	788	929	567
Andre gældsforpligtelser	3.721	4.577	4.863	4.959	5.853
Driftsgæld i alt	9.234	11.634	13.058	14.183	15.310
Netto driftsaktiver (investeret kapital)	23.425	25.301	26.531	26.170	25.135
Netto finansielle forpligtelser					
Langfristede gældsforpligtelser	1.188	1.248	1.174	961	980
Kortfristede gældsforpligtelser og afledte fin. forpligtelser	507	1.444	338	405	1.334
	1.695	2.692	1.512	1.366	2.314
Værdipapirer og afledte finansielle instrumenter	1.341	1.722	1.833	2.555	1.377
Likvide beholdning	3.433	3.303	3.270	4.823	8.781
Netto finansielle forpligtelser i alt	-3.079	-2.333	-3.591	-6.012	-7.844
Egenkapital	26.504	27.634	30.122	32.182	32.979

¹³⁸ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 71

¹³⁹ Egen tilvirkning, med baggrund i Novo Nordisk årsrapporter, se Bilag B for yderligere detaljer

4.2.3 Reformulering af egenkapitalen

Formålet med reformulering af egenkapitalen er, at der kan skelnes mellem transaktioner med ejerne og totalindkomsten. Egenkapitalen er reformuleret i Novo Nordisk årsrapporter og ser ud som følger:

Figur 4.3¹⁴⁰ – Reformulering af egenkapitalen

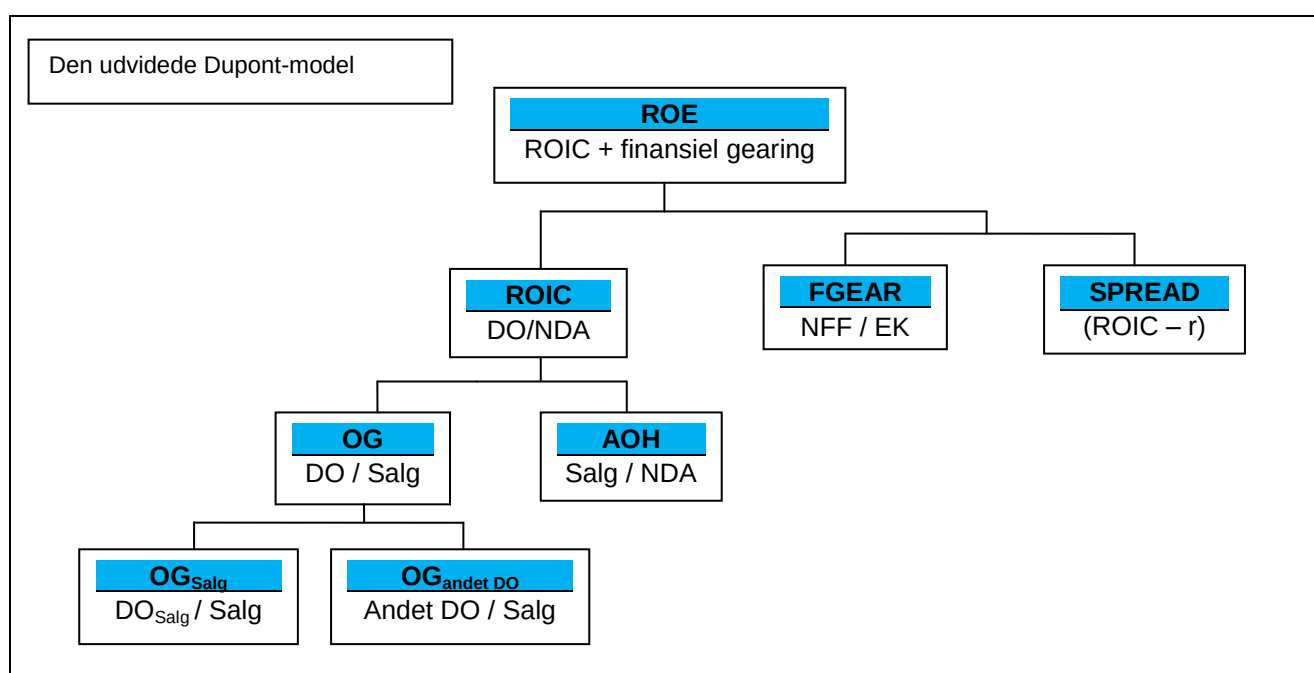
	2004	2005	2006	2007	2008
Ved årets begyndelse	24.776	26.504	27.634	30.122	32.182
Årets resultat	5.013	5.864	6.452	8.522	9.645
Udskudt (gevinst)/tab vedrørende sikring af pengestrømme ved årets begyndelse indregnet i resultatopgørelsen for året	-513	-461	345	-363	-615
Udskudt (gevinst)/tab vedrørende sikring af pengestrømme ved årets afslutning	461	-345	420		
Dagsværdiregulering af sikringsinstrumenter vedr. pengestrømme				634	-940
Valutakursreguleringer af investeringer i dattervirksomheder	39	182	14	53	-473
Dagsværdiregulering af realiserbare finansielle aktiver				12	-9
Novo Nordisk andel af egenkapitalposter i ass. Virksomheder				-41	39
Øvrige reguleringer	7	73	-121	21	-45
Skat på egenkapitalposter				-93	81
Nettoindkomst indregnet direkte i egenkapitalen for året	-6	-551	658	223	-1.962
Totalindkomst	5.007	5.313	7.110	8.745	7.683
Aktiebaseret vederlæggelse	104	223	113	130	331
Køb af egne aktier	-1.982	-3.018	-3.000	-4.835	-4.717
Salg af egne aktier	87	206	210	241	295
Reduktion af B-aktiekapital			-1.945	0	0
Udbytte	-1.488	-1.594		-2.221	-2.795
Ved årets slutning	26.504	27.634	30.122	32.182	32.979

¹⁴⁰ Novo Nordisk årsrapport 2005, 2006, 2007 og 2008

4.3 Rentabilitetsanalyse

Rentabilitetsanalysen udarbejdes som tidligere nævnt ved den udvidede Dupont-model, som tager udgangspunkt i return on equity (ROE). Formålet med rentabilitetsanalysen er, at analysere de underliggende value-drivere, der ligger til grund for den historiske udvikling i ROE. De nøgletal der indeholder balanceposter, anvendes gennemsnittet mellem primo og ultimo. Som det ses nedenfor er den udvidede Dupont-model delt op i to grene, hvor den venstre gren tager udgangspunkt i driftsaktiviteten, mens den højre gren tager udgangspunkt finansieringsaktiviteten.

Figur 4.4¹⁴¹

Den udvidede Dupont-model gennemgås systematisk, hvilket betyder, vi starter med ROE. I den senere benchmark-analyse vurderes Novo Nordisk vigtigste nøgletal mod andre store medicinalkoncerner.

¹⁴¹ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 173

4.3.1 ROE - Egenkapitalens forrentning

ROE udtrykker afkastet af den kapital investor har investeret. Sammenhængen mellem driftsaktiviteterne og finansieringsaktiviteterne er som følger:

Figur 4.5¹⁴² - ROE

$$\text{ROE} = \text{ROIC} + (\text{FGEAR} * (\text{ROIC} - r))$$

Nedenstående tabel for ROE udviser et positivt afkast i hele den analyserede periode. ROE ligger på et højt niveau igennem hele perioden, og må bestemt vurderes, at være tilfredsstillende for ejerne og Novo Nordisk.

Figur 4.6¹⁴³ - Beregnet ROE

	2005	2006	2007	2008
ROE	20,5%	23,2%	23,4%	30,0%

For at analysere hvad der ligger til grund for de høje afkast, analyseres herefter delkomponenterne af ROE. ROE er sammensat af driftsaktivitet og finansieringsaktivitet.

¹⁴² Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 174

¹⁴³ Egen tilvirkning

4.3.2 Driftsaktiviteten

4.3.2.1 ROIC - Afkastet på den investerede kapital

ROIC udtrykker hvor god Novo Nordisk er til at udnytte deres ressourcer (nettoaktiverne). Desto bedre Novo Nordisk er til at udnytte deres ressourcer, jo større bliver ROIC og ejernes afkast ROE.

ROIC beregnes efter følgende formel:

Figur 4.7¹⁴⁴ - ROIC

$$\text{ROIC} = \text{Driftsoverskud efter skat} / \text{Nettodriftsaktiver}$$

Nedenstående tabel viser at ROIC har ligget på et stabilt niveau i gennem den analyserede periode, dog er der udsving i 2005, hvor ROIC er lavest for perioden på 23,1 %, mens ROIC er højest i 2008 med 37,1 %. Årsagen til udsvingene kan ikke direkte udledes af ovenstående, men skal findes i analysen på næste niveau.

Figur 4.8¹⁴⁵ – Beregnet ROIC

	2005	2006	2007	2008
ROIC	23,1%	25,9%	27,8%	37,1%

I det ROIC ligger højere end ROE, tyder det umiddelbart på, at årsagen til den relativ høj ROE skal findes i driften, det er dog for tidligt at drage denne konklusion, da finansieringsdelen ikke er analyseret.

¹⁴⁴ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 174

¹⁴⁵ Egen tilvirkning

Næste niveau i analysen af driftsaktiviteten omfatter overskudsgraden og aktivernes omsætningshastighed.

4.3.2.2 OG – Overskudsgraden

Overskudsgraden danner sammen med aktivernes omsætningshastighed grundlag for ROIC. Overskudsgraden viser overskuddet pr. én krones salg fra Novo Nordisk driftsaktivitet. Overskudsgraden beregnes som følger:

Figur 4.9¹⁴⁶ - OG

$$\text{OG} = \text{Driftsoverskud efter skat} / \text{Salg}$$

I figur 4.10 ses at overskudsgraden følger udviklingen i ROIC gennem hele perioden. Overskudsgraden ligger i spændet 16,7 % - 20,9 %, hvilket betyder, at Novo Nordisk har en klar positiv drift, men også at der er en fornuftig indtjenings-omkostningstilpasning.

Figur 4.10¹⁴⁷ – Beregnet OG

	2005	2006	2007	2008
OG	16.7%	17,3%	17,5%	20,9%

Nedenfor er overskudsgraden delt op i overskudsgraden på primær drift og overskudsgrad på øvrig drift.

¹⁴⁶ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 186

¹⁴⁷ Egen tilvirkning

Figur 4.11¹⁴⁸ – Opdelt OG

	2005	2006	2007	2008
OG primær drift	15,9%	16,3%	15,3%	20,2%
OG øvrig drift	0,7%	1,0%	2,2%	0,7%

Som det ses på figur 4.11 er overskudsgraden på den primære drift væsentlig højere end overskudsgraden på den øvrige drift igennem hele perioden. Dette er en meget naturlig tendens, idet Novo Nordisk er et veldrevet selskab med fokus på den primære drift. Overskudsgraden på den primære drift ligger meget konstant omkring 16 % i 2005, 2006 og 2007, mens overskudsgraden for den primære drift er oppe på ca. 20 % i 2008. Overskudsgraden for den øvrige drift, ligger på et nogenlunde stabilt niveau i perioden. Hovedårsagen til den forbedrede overskudsgrad for driften i 2008, skal findes i en forbedring af bruttomargin, som ses nedenfor.

Figur 4.12¹⁴⁹ - Bruttomargin

	2005	2006	2007	2008
Bruttomargin	77,3%	79,6%	80,5%	81,8%

Ifølge Novo Nordisk¹⁵⁰ skyldes den forbedrede bruttomargin i 2008 vedvarende produktivitetsforbedringer. Før det endeligt kan konkluderes, at overskudsgraden for driften er den primære årsag til udviklingen i Dupont-modellen, skal aktivernes omsætningshastighed vurderes.

¹⁴⁸ Egen tilvirkning

¹⁴⁹ Egen tilvirkning

¹⁵⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 8

4.3.2.3 AOH – Aktivernes omsætningshastighed

Aktivernes omsætningshastigheder måler salget pr. krone investeret i netto driftsaktiver. Aktivernes omsætningshastighed beregnes som følger:

Figur 4.13¹⁵¹ - AOH

$$\text{AOH} = \text{Salg} / \text{Netto driftsaktiver}$$

I nedenstående figur ses det at aktivernes omsætningshastighed er stigende igennem hele perioden, dette bevidner at Novo Nordisk med tiden får mere og mere salg ud af deres netto driftsaktiver. Selskaber med høje overskudsgrader¹⁵² har typisk væsentlig lavere omsætningshastigheder. Forklaring kan ligge i, at adgangsbarriererne på medicinalmarked er forholdsvis store og konkurrencen er moderat. Dette gør det muligt at hente store overskudsgrader hjem.

Figur 4.14¹⁵³ – AOH beregnet

	2005	2006	2007	2008
AOH	1,39	1,50	1,59	1,78

¹⁵¹ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 173

¹⁵² Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang – J. Elling og O. Sørensen, side 187

¹⁵³ Egen tilvirkning

4.3.3 Finansieringsaktiviteten

Finansieringsaktiviteten udgør den anden gren af Dupont-modellen, hvor vi kigger på faktorerne FGEAR, r og SPREAD. Finansieringsaktiviteten har ligesom nøgletallet ROIC indflydelse på ROE. Sammenhængen er som tidligere vist følgende:

Figur 4.15¹⁵⁴ - ROE

$$\text{ROE} = \text{ROIC} + (\text{FGEAR} * (\text{ROIC} - r))$$

4.3.3.1 FGEAR – Finansiell gearing

FGEAR udtrykker den finansielle gearing. Selskaber finansierer som hovedregel deres nettodriftsaktiver med netto finansielle forpligtelser og egenkapital. Den finansielle gearing findes ved at sætte de netto finansielle forpligtelser i forhold til egenkapitalen. Den finansielle gearing måler forholdet mellem de to finansieringskilder. FGEAR er som følger:

Figur 4.16¹⁵⁵ - FGEAR

	2005	2006	2007	2008
FGEAR	-0,10	-0,10	-0,15	-0,21

FGEAR er negativ i hele den analyserede periode, hvilket skyldes at Novo Nordisk har netto finansielle aktiver i hele perioden. FGEAR er mere og mere negativt i perioden, hvilket skyldes en større procentuel stigning i netto finansielle aktiver i forhold til egenkapitalen. Negativ FGEAR vil hovedsageligt have negativ indflydelse på ROE, i det $\text{FGEAR} * (\text{ROIC} - r)$ alt andet lige vil blive negativt.

¹⁵⁴ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang – J. Elling og O. Sørensen, side 174

¹⁵⁵ Egen tilvirkning

4.3.3.2 r

r udtrykker forholdet mellem de netto finansielle omkostninger og netto finansielle forpligtelser.

Figur 4.17¹⁵⁶ - r

	2005	2006	2007	2008
r	-2,99%	0,27%	-0,87%	3,74%

r svinger en smule i den analyserede periode, hvilket skyldes at de netto finansielle omkostninger har ligget i intervallet -81 til 259, og at de netto finansielle forpligtelser har været jævnt stigende i hele perioden. Anvendelsen af r forklares i afsnittet SPREAD.

4.3.3.3 SPREAD

Leddets ($ROIC - r$) kaldes SPREAD. Som udgangspunkt siger man, at hvis et selskab har et positivt SPREAD, har den en positiv gearing, da ROIC er gearet op til at afkaste en større ROE. Dette er dog ikke altid tilfældet, da selskaber kan have negativ FGEAR.

Figur 4.18¹⁵⁷ - SPREAD

	2005	2006	2007	2008
SPREAD	26,1%	25,6%	28,7%	33,3%

Novo Nordisk har et positivt SPREAD igennem hele perioden, hvilket som udgangspunkt vil betyde positiv gearing, men idet FGEAR er negativ i hele perioden vil finansieringsleddet $FGEAR \cdot (ROIC - r)$ have negativ indflydelse på ROE og vil forringe ROIC i forhold til ROE. Som det ses bliver SPREAD større og større i perioden samtidig med, at FGAER bliver mere og mere negativt.

---

¹⁵⁶ Egen tilvirkning

¹⁵⁷ Egen tilvirkning

4.4 Risiko

Ovennævnte rentabilitetsanalyse viser, hvordan udviklingen har været i perioden 2005 – 2008, og hvilke faktorer der har haft indflydelse på udviklingen i ROE, positivt som negativt. De realiserede resultater er selvfølgelig ikke garanti for fremtidige resultater, hvorfor det er nødvendigt at lave en risikoanalyse på de vigtigste nøgletal. Risikoen kan deles op i driftsrisiko og finansiel risiko.

4.4.1 Driftsmæssig risiko

Den driftsmæssige risiko omfatter analyse af risikoen på OG, AOH, DGEAR og valuta risiko.

4.4.1.1 OG-risiko

OG-risikoen går hovedsageligt ud på forholdet mellem salg og omkostninger. Overskudsgraden kan blive presset ved tilbagegang i salget, dette kan blive afledt af en lang række faktorer.

Følgende faktorer kan spille ind på salget: Konkurrence fra billigere kopiprodukter, politiske beslutninger der sætter loft over medicinpriser, konkurrenterne udvikler bedre produkter og får nogen Blockbusters som Novo Nordisk ikke får. Med hensyn til kopimedicin¹⁵⁸ oplever Novo Nordisk ikke så stort pres, på de produkter, hvor patentet er udløbet flere år tilbage.

Omkostningerne spiller selvfølgelig en vigtig rolle for risikoen på overskudsgraden. Novo Nordisk afholder mange omkostninger til udvikling og forskning, som er en af Novo Nordisk absolut vigtigste poster. I perioder bliver der ikke udviklet produkter til salg, hvor der i andre perioder udvikles nye produkter, der virkelig kan buste salget. Det er klart at omkostningerne hele tiden skal holdes under lup.

4.4.1.2 AOH-risiko

Risiko ved AOH ligger i om Novo Nordisk er i stand til løbende at tilpasse nettodriftsaktiverne med salget. Tilpasning af aktiverne kan godt være en svær proces, idet materielle anlægsaktiver i form af grunde og bygninger, produktionsanlæg og maskiner udgør en stor del af aktiverne. Disse kan være svære at skære ned på. Det vurderes, at Novo Nordisk har en betydelig risiko ved AOH.

---

¹⁵⁸ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 25

4.4.1.3 DGEAR-risiko

DGEAR udtrykker risikoen for, at andelen af driftsforpligtelser set i forhold til nettodriftsaktiverne vil falde. Dette kan fx betyde at Novo Nordisk kommer i økonomiske problemer og leverandørerne ikke vil yde kredit. Dette vurderes som en meget lille risiko.

4.4.1.4 Valuta-risiko

Som nævnt i den strategiske analyse, har Novo Nordisk meget af deres omsætning i anden valuta end danske kroner. Novo Nordisk afdækker¹⁵⁹ deres forventede fremtidige pengestrømme i udenlandsk valuta ved indgåelse af valutaterminsforretninger og valutaoptioner i op til 24 måneder. Selvom de forventede fremtidige pengestrømme afdækkes med finansielle instrumenter, er der stadig en risiko for, at der er udsving i forhold til, hvad der er forventet. Det vurderes på trods af den finansielle afdækning, at der er en betragtelig risiko for, at valutaforhold kan spille ind på Novo Nordisk indtjening.

4.4.2 Finansiell risiko

Den finansielle risiko omfatter risiko på FGEAR og SPREAD, samt renterisiko.

4.4.2.1 Risiko FGEAR og SPREAD

Den finansielle gearing FGEAR har som tidligere vist været negativ pga. at Novo Nordisk har netto finansielle aktiver, frem for netto finansielle forpligtelser. Der er ikke den store risiko forbundet med at have en negativ finansiell gearing. Hvis den finansielle gearing havde været positiv og høj, ville der klart ligge en stor risiko, idet øgede netto finansielle forpligtelser vil skabe øget renterisiko og en mulig stigning i netto finansielle omkostninger. SPREAD vil alt andet lige blive udsat for øget risiko hvis der optages øget gæld, igen i form af renterisiko. Ved øget gearing øges risikoen og ejerne vil kræve et højere afkast.

Med de nuværende forhold i Novo Nordisk, vurderes der ikke at være den store risiko forbundet med FGEAR og SPREAD.

---

¹⁵⁹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 76, note 31

4.4.2.2 Renterisiko

Novo Nordisk renterisiko vurderes ud fra den kortfristede- og langfristede rentebærende gæld. Novo Nordisk har langfristet rentebærende gæld for kr. 980¹⁶⁰ mio. pr. 31.12.2008, som er sammensat af sikrede lån kr. 504 mio. fordelt i danske kroner og primært i Euro. Derudover er der kr. 476 mio. i usikret gæld i USD, hvor renten pr. 31.12.2008 er under 2 %¹⁶¹. Den kortfristede gæld udgør kr. 1.334¹⁶² mio. pr. 31.12.2008, og består primært af afledte instrumenter¹⁶³, der anvendes til afdækning af forventede fremtidige pengestrømme. Samlet set vurderes renterisikoen at være lav for Novo Nordisk, da halvdelen af den langfristede gæld er sikret ved fastforrentede lån og USD lånene er til en lav rente. Den kortfristede gæld anvendes primært til at styre valutarisikoen. Det vurderes, at der ikke er den store renterisiko forbundet hermed.

---

¹⁶⁰ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 71

¹⁶¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 71

¹⁶² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 75

¹⁶³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 85

4.5 Benchmark-analyse

I ovennævnte nøgletalsanalyse er en lang række nøgletal fra Novo Nordisk analyseret. Udviklingen er ikke sammenlignet med konkurrerende selskaber, eller andre selskaber inden for samme branche. Ved at sammenligne de vigtigste nøgletal, er det muligt at få en indikation af, hvordan Novo Nordisk klarer sig blandt øvrige selskaber i samme branche.

4.5.1 Benchmark-selskaber

For at få det optimale ud af bechnmark-analysen, er det vigtigt at vælge selskaber som sælger nogenlunde de samme produkter som Novo Nordisk og konkurrerer på de samme markeder. De forskellige medicinalsselskabers produktporteføljer afviger ofte en del fra hinanden, men har dog en række lighedspunkter.

Der er udvalgt tre selskaber udover Novo Nordisk til bechnmark-analysen. Selskaberne er Eli Lilly, Sanofi-Aventis og Novartis. Selskaberne vil kort blive præsenteret her:

Sanofi-Aventis¹⁶⁴ udvikler og producerer præparater til behandling af bl.a. diabetes, hjerte-kar-sygdomme, blodpropper, kræft. Derudover udvikler og producerer de en lang række vacciner.

Eli Lilly¹⁶⁵ udvikler og producerer præparater til behandling af bl.a. diabetes, depression, skizofreni, væksthormon og kræft.

Novartis¹⁶⁶ tilbyder også en bred produktportefølje der omfatter præparater til behandling af kræft, astma, demens, knogleskørhed og en lang række andre præparater. Novartis er ikke nogen speciel stor spiller på diabetesområde, da de har få produkter på markedet. Novartis er taget med i benchmark-analysen, da de er et af verdens største¹⁶⁷ medicinalsselskaber, og kan derved være en god repræsentant for medicinalindustrien.

---

¹⁶⁴ www.sanofi-aventis.com

¹⁶⁵ www.elililly.com – Products

¹⁶⁶ www.novartis.com

¹⁶⁷ www.bi-interactive.com – Business insights – top ten pharmaceutical companies.

Bechnmark-analysen dækker regnskabsårene 2006, 2007 og 2008. De officielle årsrapporter er anvendt til at beregne nøgletallene, da reformuleringen af alle årsrapporterne vil være et for omfattende arbejde. Nøgletallene for Novo Nordisk er ligeledes beregnet på baggrund af de officielle årsrapporter, på nær FGEAR. Der er ikke foretaget reguleringer i nogle af årsrapporterne. Alle årsrapporterne har regnskabsperiode 01.01 - 31.12.

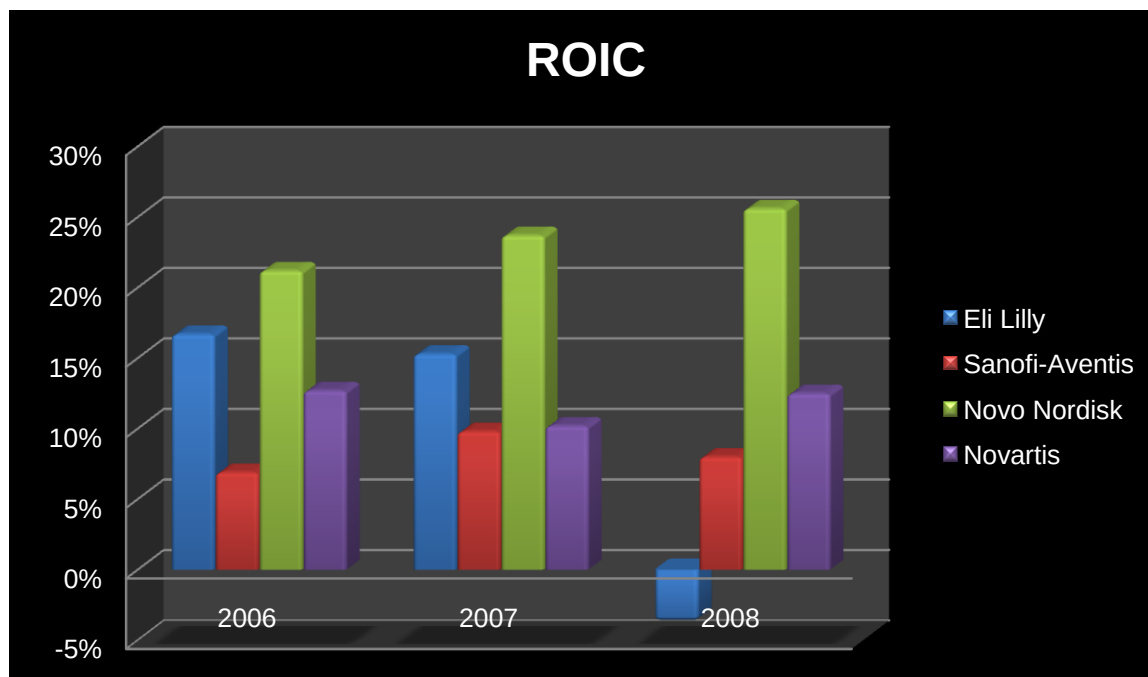
Nøgletallene der bliver belyst i benchmark-analysen er ROIC, OG, AOH og finansiell gearing.

4.5.2 ROIC – Afkastgraden

ROIC er beregnet som EBIT / Samlede aktiverne.

Figur 4.19¹⁶⁸ - ROIC

Eli Lilly¹⁶⁹ havde en række afskrivning på produkter, der aldrig kom på markedet og produkter der blev taget ud af markedet i 2008, samtidig med at de havde en udgift på \$ 1.48 billion, vedrørende registrering af et nyt lægemiddel mod skizofreni.

Novo Nordisk skiller sig ud med væsentlig høje afkastgrader i gennem hele perioden. Novo Nordisk største konkurrent på diabetes området Eli Lilly har overskudsgrader omkring de 15 % i 2006 og 2007, mens Sanofi-Aventis ikke er over 10 % på noget tidspunkt. Med baggrund i ovennævnte betragtning, må Novo Nordisk vurderes til at være væsentlig bedre til at forrente deres investeringer end deres konkurrenter.

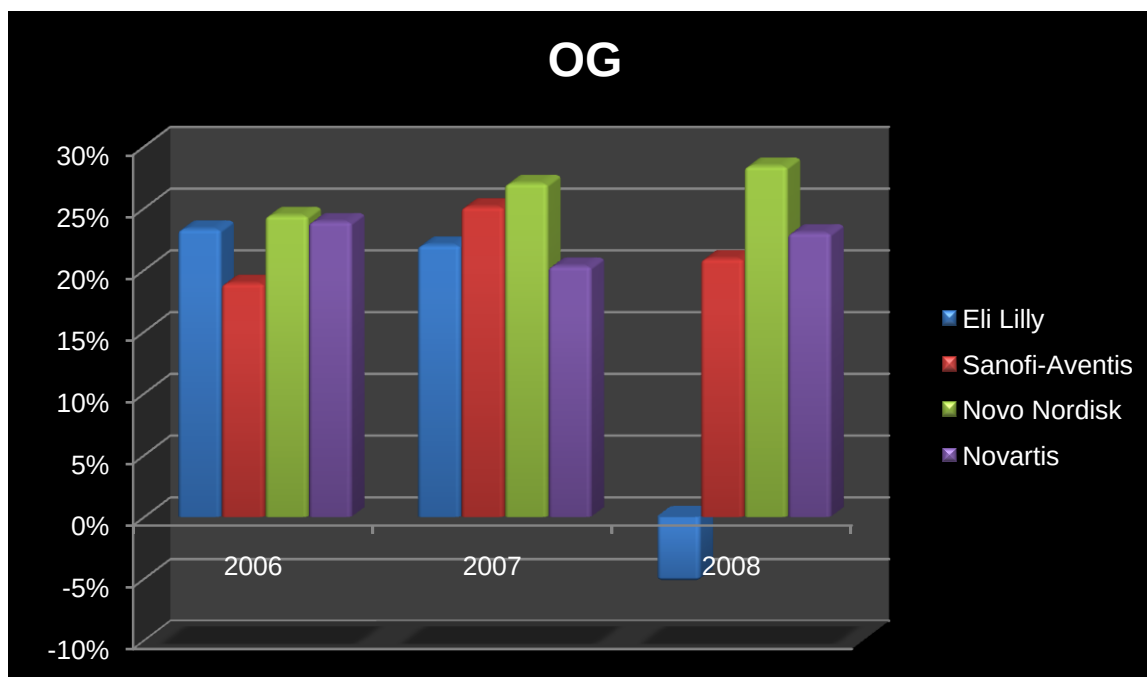
¹⁶⁸ Egen tilvirkning

¹⁶⁹ Eli Lilly årsrapport 2008, side 47.

4.5.3 OG – Overskudsgraden

Overskudsgraden beregnes som EBIT / nettoomsætning

Figur 4.20¹⁷⁰ - OG

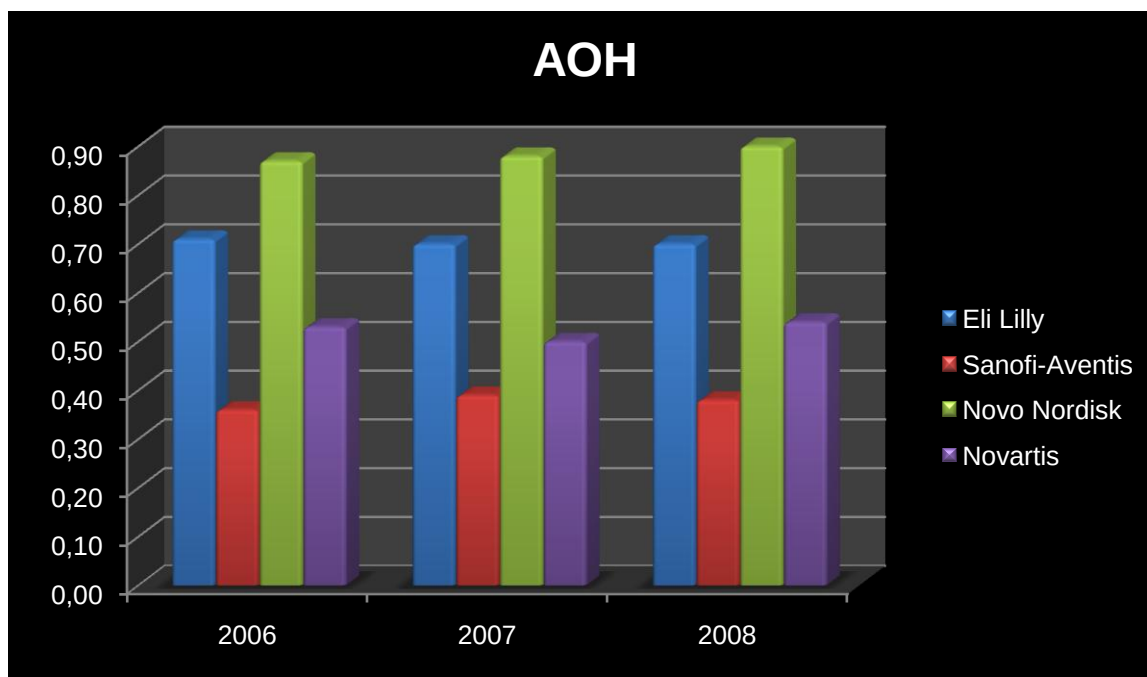
Ovenfor ses det, at Novo Nordisk overskudsgrader ligger nogenlunde på niveau med Eli Lilly, Sanofi-Aventis og Novartis over hele perioden, når Eli Lillys 2008 undlades. Novo Nordisk overskudsgrader ligger dog på et marginalt højere niveau end konkurrenterne, hvilket primært betyder bedre avancer på selskabets produkter og en effektiv drift. Ovennævnte tyder på, at overskudsgraderne typisk ligger i niveau 20 – 25 % i medicinalbranchen.

¹⁷⁰ Egen Tilvirkning

4.5.4 AOH – Aktivernes omsætningshastighed

Aktivernes omsætning bestemmes som nettoomsætning / samlede aktiver.

Figur 4.21¹⁷¹ - AOH

Som bekendt udgør aktivernes omsætningshastighed og overskudsgraden ROIC. Figuren viser at Novo Nordisk og Eli Lilly har de højeste omsætningshastigheder igennem hele perioden. Dette betyder, at de er bedre end de andre selskaber til at udnytte deres aktiver.

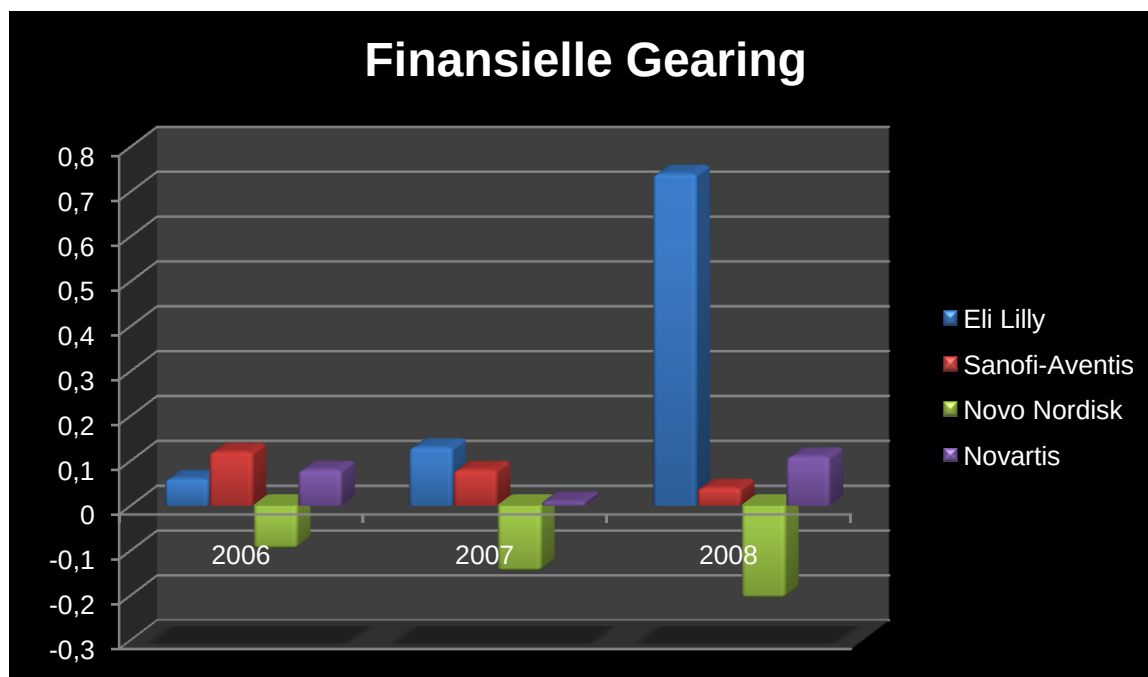
Novo Nordisk sammensætning af ROIC ved overskudsgrad og aktivernes omsætningshastighed, må alt andet lige være tilfredsstillende, i det deres ROIC er væsentlig højere end konkurrenternes.

¹⁷¹ Egen tilvirkning

4.5.5 Finansiell gearing

Gearingen beregnes som Netto finansielle forpligtelser / EK

Figur 4.22¹⁷² – Finansiell Gearing

Formålet med at beregne den finansielle gearing er, at få et billede af hvordan medicinalsselskaber generelt finansierer deres aktiviteter. Der ses bort fra Eli Lillys gearing i 2008, idet deres gæld øges¹⁷³ gevaldigt, da de skulle bruge ny finansiering til afholdelse af de udgifter, der er nævnt tidligere. Det generelle billede er, at medicinalsselskaber finansierer hovedparten af deres aktiviteter med egenkapital. Nedenfor er der et par forklaringer på, hvorfor der primært anvendes egenkapitalfinansiering:

- Selskaberne kan finansiere deres aktiviteter med indtjeningen fra den løbende drift.
- Selskaberne venter med at sætte nye projekter i søen, til der er likviditet til det, og derved undgår risikoen for at hænge på en masse gæld, hvis projektet ikke bliver til noget og skal afskrives.

¹⁷² Egen tilvirkning

¹⁷³ Eli Lilly årsrapport 2008, side 44

4.6 Delkonklusion regnskabsanalysen

Regnskabsanalysens formål var at klarlægge Novo Nordisk regnskabsmæssige udvikling i perioden 2005 - 2008 og belyse finansielle value-drivere.

Regnskabsanalysen viser at Novo Nordisk har en stigende ROE igennem hele den analyserede perioden, i 2008 er ROE 30 %. Den stigende ROE skyldes løbende stigninger i ROIC, der udgør ca. 37 % i 2008. ROIC er sammensat af overskudsgraden og aktivernes omsætningshastighed. Overskudsgraden er primær årsag til stigende ROIC og senere stigende ROE. Overskudsgraden udgør ca. 21 % i 2008. Denne høje overskudsgrad fremkommer ved overskudsgraden fra den primære drift der udgør ca. 20 % i 2008.

Novo Nordisk finansielle gearing (FGEAR) er negativ i hele perioden, da Novo Nordisk har finansielle aktiver.

Novo Nordisk afdækker deres forventede fremtidige pengestrømme i udlandsvaluta med afledte finansielle produkter.

Den langfristede gæld udgør kr. 980 mio. og er sammensat af kr. 476 mio. i USD og det resterende i euro og danske kr.. Dollarrenten er forholdsvis lav og kronen kører fastkurs politik overfor euro, hvorfor renterisikoen vurderes som lav.

I Benchmark-analysen blev nøgletallene ROIC, OG, AOH og FGEAR sammenlignet med tre konkurrerende selskaber. Novo Nordisk har klart den stærkeste ROIC, og OG og AOH er marginalt højere end konkurrenterne.

Kendetegnet for hele medicinalbranchen er en lav finansiell gearing.

5. Værdiansættelse

Værdiansættelsen af Novo Nordisk tager udgangspunkt i et par forskellige værdiansættelsesmodeller, for at få et mere nuanceret billede af den egentlige værdi. Som primær værdiansættelsesmodel anvendes den kapitalværdibaserede model DCF. Sekundært udarbejdes der to relative værdiansættelser, i form af P/E og EV/EBITDA.

5.1 Værdiansættelse ved DCF-modellen

Der indledes med den primære værdiansættelsesmodel DCF-modellen. Modellen¹⁷⁴ fremgår i sin helhed nedfor:

$$V_0^E = \underbrace{\sum_{t=1}^T \frac{FCFF}{(1+wacc)^t}}_{\text{Budgetperioden}} + \underbrace{\frac{FCFF_{T+1}}{(wacc-g)(1+wacc)^T}}_{\text{Terminalperioden}} - NFF_0$$

5.1.1 Budgetperioden

I budgetperioden bestemmes de forventede frie cash flow, som tilbagediskonteres med investorerne og långivers afkastkrav (WACC¹⁷⁵). Det optimale vil være at have en uendelig lang budgetperiode, men det er i sagens natur ikke muligt. I værdiansættelsen af Novo Nordisk, anvendes en budgetperiode på fem år, hvorefter Novo Nordisk vækst forventes at være konstant – steady state.

5.1.2 Terminalperioden¹⁷⁶

Terminalperioden udgør uendelige fremtidige forecast beskrevet ved en konstant vækstrate, g. Terminalperioden har stor indflydelse på det samlede estimat og udgør derfor et usikkerhedselement.

Ovennævnte to led bestemmer virksomhedens samlede værdi. For at bestemme værdien af egenkapitalen, som er målet med denne opgave, fratrækkes de netto finansielle forpligtelser.

¹⁷⁴ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O Sørensen, side 33

¹⁷⁵ Weighted Average Cost of Capital

¹⁷⁶ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O Sørensen, side 35

I de kommende afsnit bestemmes budgettet og den fremtidige WACC.

5.1.3 Budgettering

For at kunne bestemme de fremtidige frie cash flow, er det nødvendigt at udarbejde et budget. Budgettet udarbejdes på baggrund af den strategiske analyse og regnskabsanalysen, og løber som nævnt i fem år. De nødvendige faktorer til værdiansættelsen bestemmes i det følgende.

5.1.3.1 Udvikling salg

Udviklingen i salget deles op i følgende underliggende grupper: diabetes, blødningsbehandling, væksthormon og øvrigt salg.

5.1.3.1.1 Diabetes

Diabetesområdet er præget af konvertering fra humane insuliner til moderne insuliner. Dette er et særdeles attraktivt forretningsområde med gode indtjeningsvilkår. Perioden for endelig konvertering til moderne insuliner, tager dog tid. Derudover forventes der at være et stort potentiale i GLP-1-produkterne, produkterne er dog ikke godkendt på nuværende tidspunkt.

Novo Nordisk har realiseret en salgsvækst på 9,4 % i 2007 og 2008 på diabetesområdet. Med baggrund i ovennævnte forventes en salgsvækst på 10 % i 2009 og 2010, og en salgsvækst på 12 % i resten af budgetperioden, da der er gode chancer for, at nogle af de nye produkter er kommet på markedet og vil skabe yderligere vækst.

5.1.3.1.2 Blødningsbehandling

NovoSeven er fortsat et unikt produkt inden for blødningsbehandling. Produktet er for nylig lanceret i en ny temperaturstabil udgave, som allerede sælger godt, da produktet er positivt påvirket af lageropbygning i Europa og USA. Endvidere har Novo Nordisk blødningspræparater i alle tre kliniske faser pt.. Novo Nordisk havde en salgsvækst på 9 % i 2008. Det vurderes at væksten på 9 % kan holdes i 2009, denne vækst realiseres især af den nye udgave af NovoSeven. I den resterende periode er der stor usikkerhed, meget afhænger af udviklingen af produkterne i pipelinen. Med baggrund i usikkerheden inden for område vurderes væksten at være på 6 % i

2010 og 2011, mens væksten vurderes¹⁷⁷ til 5 % i 2012 og 2013. Jo længere hen i perioden man kommer jo mere usikkerhed. Dette understøttes af en analyse udarbejdet af Deutsche Bank i februar 2009, hvor de estimerer med en faldende vækst fra 11 % i 2009 til ned omkring 4 % 2012.

5.1.3.1.3 Hormonbehandling

Novo Nordisk portefølje inden for hormonbehandling består af succesproduktet Norditropin. Novo Nordisk har den næststørste markedsandel inden for området, men forventer at blive den førende spiller. Det er især på det amerikanske markedet Novo Nordisk skal øge væksten. Med hensyn til pipelinen har Novo Nordisk et hormonbehandlingsprodukt i fase 2, som forventes afsluttet i løbet af 2009, hvorfor der nok går yderligere et år, før det er på markedet. Væksten inden for området udgjorde ca. 10 % i 2008. Med baggrund i ovennævnte forventes væksten at kunne holdes på 10 % i hele budgetperioden, udelukkende pga. af styrken i Norditropin. Til sammenligning vurderer Jyske Bank¹⁷⁸ at hormonbehandlingsområdet opnår en vækst på 11 % p.a. frem til 2014.

5.1.3.1.4 Øvrigt salg

Øvrigt salg indeholder bl.a. produkter til behandling af kvinder i overgangsalderen. Markedet for overgangsaldermedicin virker i stilstand, da Novo Nordisk kun havde en vækst på område på 1 % i 2009, hvilket primært skyldes den hårde konkurrence. De øvrige produkter har generelt ligget med lav vækst omkring nul. Der er intet der tyder på en ændring af dette, så der budgetteres med en nul-vækst igennem budgetperioden.

Figur 5.1¹⁷⁹ – Udvikling i salg

KR	2004	2005	2006	2007	2008	2009E	2010E	2011E	2012E	2013E	2014E
Diabetes	20.533	24.012	27.866	30.478	33.356	36.692	40.361	45.204	50.629	56.704	63.508
Vækst %		16,9%	16,1%	9,4%	9,4%	10,0%	10,0%	12,0%	12,0%	12,0%	12,0%
Blødningsbehandling	4.359	5.064	5.635	5.865	6.396	6.972	7.390	7.833	8.225	8.636	9.068
Vækst %		16,2%	11,3%	4,1%	9,1%	9,0%	6,0%	6,0%	5,0%	5,0%	5,0%
Væksthormon	2.317	2.781	3.309	3.511	3.865	4.252	4.677	5.144	5.659	6.225	6.847
Vækst %		20,0%	19,0%	6,1%	10,1%	10%	10%	10%	10%	10%	10,0%
Øvrigt salg	1.822	1.903	1.933	1.977	1.936	1.936	1.936	1.936	1.936	1.936	1.936
Vækst %		4,4%	1,6%	2,3%	-2,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Salg i alt	29.031	33.760	38.743	41.831	45.553	49.851	54.363	60.118	66.448	73.501	81.360
Vækst %		16,3%	14,8%	8,0%	8,9%	9,4%	9,1%	10,6%	10,5%	10,6%	10,6%

Terminalperiode

¹⁷⁷ Global Markets Research – Deutsche Bank – analyse Novo Nordisk 2. februar 2009

¹⁷⁸ Jyske Bank – Jyske Markets – aktieanalyse Novo Nordisk 30. januar 2009

¹⁷⁹ Egen tilvirkning

5.1.3.2 Aktivernes omsætningshastighed (AOH)

Budgettering af aktivernes omsætningshastighed skal anvendes til at beregne Netto driftsaktiverne (NDA).

Aktivernes omsætningshastighed målersom bekendt salget pr. investeret kr., og måles ved det samlede salg over netto driftsaktiverne.

For at sætte AOH i perspektiv, ses det i benchmark-analysen, at selskaberne hver især har en AOH på samme niveau igennem hele perioden. Hvilket tyder på at selskaberne har fundet et niveau, der passer netop dem.

For Novo Nordisk stiger omsætning jævnt i perioden 2004 – 2013E, ligesom aktivernes omsætningshastighed er steget fra 1,39 i 2004 til 1,78 i 2008. Med baggrund i dette estimeres AOH til 2 for hele budgetperioden.

Når AOH er bestemt kan netto driftsaktiverne bestemmes.

Figur 5.2¹⁸⁰ - NDA

KR											Terminalp eriodode
	2004	2005	2006	2007	2008	2009E	2010E	2011E	2012E	2013E	2014E
Salg i alt	29.031	33.760	38.743	41.831	45.553	49.851	54.363	60.118	66.448	73.501	81.360
AOH		1,39	1,5	1,59	1,78	2	2	2	2	2	2
NDA		24.288	25.829	26.309	25.592	24.925	27.182	30.059	33.224	36.750	40.680

5.1.3.3 Core overskudsgrad fra salg før skat

Hovedparten af Novo Nordisk produkter tager udgangspunkt i proteiner, hvilket naturligvis giver dem fordele i produktions- og udviklingsprocesserne. Lavere omkostninger til produktionen og udviklingsprocesserne skaber alt andet lige en bedre overskudsgrad. Samtidig vurderes det at overskudsgraden på de moderne insuliner ligger væsentlig højere end på de humane insuliner.

Novo Nordisk¹⁸¹ giver udtryk for, at de ved yderligere produktionsforbedringer og tilskæring af de administrativeomkostninger vil forsøge at forbedre overskudsgraden.

Overskudsgraden (primære drift) er oplyst til 27,2 %¹⁸² (2008) i Novo Nordisk årsrapport. De har sat sig som langsigtet mål (ca. 5 år), at nå en overskudsgrad på 30 %.

¹⁸⁰ Egen tilvirkning

¹⁸¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 9

¹⁸² Novo Nordisk årsrapport 2008, side 9

I henhold til overskudsgraden beregnet ud for de reformulerede regnskaber, stiger overskudsgraden for driften før skat fra 22,7 % i 2005 til 26,5 % i 2008.

Med baggrund i ovennævnte budgetteres der med en overskudsgrad fra salg før skat på 27 % i 2009, 28 % i 2010 og 29 % i resten af budgetperioden.

5.1.3.4 Skat

I Novo Nordisk tilfælde kan den officielle selskabsskat på 25 %¹⁸³ ikke uden lige anvendes. Skattesatsen afhænger af datterselskabers skatteforhold i forhold til dansk skattelovgivning. I Novo Nordisk årsrapport for 2008 er anvendt en skattesats på 24 %, denne sats anvendes i hele budgetperioden.

5.1.3.5 Andet driftsoverskud efter skat

Posten indeholder licensindtægter, og tab/gevinst på værdipapirer og afledte produkter. Posterne har ikke præcise underliggende drivere, hvorfor analytikere¹⁸⁴ ofte budgetterer posten som en andel af det samlede salg. Andet driftsoverskud før skat som andel af det samlede salg historisk er beregnet i Bilag C og udgør 2 % i gennemsnit. Dette vil blive anvendt konstant i budgetteringen, hvor andet driftsoverskud efter skat vil udgøre 1,32 % af det samlede salg.

Det samlede driftsoverskud bliver så som følger:

Figur 5.3¹⁸⁵ – DO i alt

KR	Terminalperiode										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009E	2010E	2011E	2012E	2013E	2014E
Salg											
Diabetes	20.533	24.012	27.866	30.478	33.356	36.692	40.361	45.204	50.629	56.704	63.508
Blødningsbehandling	4.359	5.064	5.635	5.865	6.396	6.972	7.390	7.833	8.225	8.636	9.068
Væksthormon	2.317	2.781	3.309	3.511	3.865	4.252	4.677	5.144	5.659	6.225	6.847
Øvrigt salg	1.822	1.903	1.933	1.977	1.936	1.936	1.936	1.936	1.936	1.936	1.936
Salg i alt	29.031	33.760	38.743	41.831	45.553	49.851	54.363	60.118	66.448	73.501	81.360
Driftsomkostninger, inkl. Afskrivninger	22.626	26.075	29.896	33.210	33.466	36.391	39.142	42.684	47.178	52.186	57.765
Driftsoverskud fra salg (DO salg)	6.405	7.685	8.847	8.621	12.087	13.460	15.222	17.434	19.270	21.315	23.594
Skat DO salg	2.093	2.306	2.541	2.200	2.880	3.230	3.653	4.184	4.625	5.116	5.663
DO salg efter skat	4.312	5.379	6.306	6.421	9.207	10.229	11.569	13.250	14.645	16.200	17.932
Andet driftsoverskud efter skat	767	247	398	910	303	484	533	597	668	748	838
DO i alt	5.079	5.626	6.704	7.331	9.510	10.714	12.101	13.847	15.313	16.948	18.770

¹⁸³ www.skat.dk

¹⁸⁴ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen side 229

¹⁸⁵ Egen tilvirkning

5.1.4 Fremtidige frie cash flow

Nu hvor driftsoverskuddet og nettodriftsaktiverne er bestemt, kan det fremtidige frie cash flow bestemmes:

Figur 5.4¹⁸⁶ – Frie cash flow

							Terminalp eridode
KR.	2008	2009E	2010E	2011E	2012E	2013E	2014E
DO		10.714	12.101	13.847	15.313	16.948	18.770
NDA	25.592	24.925	27.182	30.059	33.224	36.750	40.680
FCF		11.380	9.845	10.969	12.148	13.422	14.841

5.2 WACC

For at kunne bestemme det endelige estimat ud fra DCF-modellen skal WACC'en bestemmes. WACC'en udtrykker det samlede afkastkrav for investor og långiver og er udtrykt ved:

$$WACC^{187} = R_{EK} * EK/(EK + FK) + R_{FK} * (1 - T) * FK/(EK + FK)$$

For at bestemme WACC'en skal kapitalstrukturen og afkastkrav til investorerne og långiverne bestemmes.

5.2.1 Kapitalstruktur

Kapitalstrukturen bestemmes ved markedsværdien af egenkapitalen og fremmedkapital.

Markedsværdien af egenkapitalen er i realiteten hovedformålet med denne opgave, så egenkapitalen bestemmes ud fra kursen¹⁸⁸ på Novo Nordisk B-aktie pr. 9. april 2009. A-aktierne er unoterede aktier, men har den samme stk. størrelse som B-aktier, så de medtages i beregningen af markedsværdien af egenkapitalen. Der kan argumenteres for at værdien pr. A-aktie skal være større end værdien af én B-aktie, da A-aktien er en strategisk aktieposition da én aktie giver 1000

¹⁸⁶ Egen tilvirkning

¹⁸⁷ Finansiering, opskrifter, værktøjer og Eksempler – Kompendium, Complet, side 173.

¹⁸⁸ www.euroinvestor.dk

stemmer¹⁸⁹, mod 100 stemmer pr. B-aktie. Beholdningen¹⁹⁰ af egne aktier fratrækkes, da de forventes annulleret¹⁹¹ i forbindelse med aktietilbagekøbsprogram.

Figur 5.5¹⁹² – Egenkapitalens markedsværdi

A-Aktier	107
B-Aktier	527
Beholdning egne aktier	26
Kurs 9. april 2009 pr. stk (kr.)	246
Egenkapitalens markedsværdi mio. kr.	149.606

Markedsværdien af fremmedkapitalen bestemmes ud fra de netto finansielle forpligtelser der er opgivet i den reformulerede balance. De netto finansielle forpligtelser udgør pr. 31.12.2008 kr. 2.314 mio. Kapitalstrukturen ses nedenfor:

Figur 5.5¹⁹³ - Kapitalstrukturen

Egenkapitalens markedsværdi mio. kr.	149.606
Fremmedkapitalens markedsværdi mio. kr.	2.314
Egenkapitalandel	0,98
Fremmedkapitalandel	0,02

Novo Nordisk bestyrelse¹⁹⁴ anser den nuværende kapitalstruktur som tilfredsstillende for aktionærerne og for selskabet. Ovennævnte kapitalstruktur anvendes konstant til bestemmelse af WACC'en.

¹⁸⁹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 50

¹⁹⁰ www.euroinvestor.dk – meddelelse 2. marts 2009, vedrørende Novo Nordisk aktietilbagekøbsprogram

¹⁹¹ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 50

¹⁹² Egen tilvirkning

¹⁹³ Egen tilvirkning

¹⁹⁴ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 49

5.2.2 Afkastkrav på egenkapitalen

For at bestemme ejernes afkastkrav benyttes CAPM-modellen¹⁹⁵, som fremgår nedenfor:

$$E(R_{\text{Novo Nordisk}}) = (E(R_{\text{marked}}) - R_{\text{risikofrie rente}}) * \beta + R_{\text{risikofrie rente}}$$

5.2.2.1 Den risikofrie rente

Den risikofrie rente¹⁹⁶ er teoretisk set lig med nul-kuponobligationer tilsvarende de tidshorisonter på hver af de pengestrømme der skal tilbagediskonteres. Dette er så godt som en umulig opgave, så derfor anvendes en 10-årig dansk statsobligation, til at estimere den risikofrie rente. Som det fremgår af Bilag D har en dansk statsobligation med udløb i 2019 en effektiv rente på 3,7 %. De 3,7 % anvendes som den risikofrie rente til beregningen af CAPM.

5.2.2.2 Beta

Beta repræsenterer et aktivs følsomhed i forhold til den generelle markedsrisiko.

Den generelle markedsrisiko kaldes også den systematiske risiko. Den systematiske risiko rammer alle aktiver på markedet i forskellig udstrækning. Den systematisk indeholder bl.a. følgende faktorer: Inflation, rente niveau, oliepriser. Den systematiske risiko kan ikke diversificeres væk. Nedenfor er vist sammenhængen mellem beta-værdi og risiko.

Figur 5.6¹⁹⁷ – Beta-værdi

$\beta = 0$	Risikofri investering
$0 < \beta < 1$	Investering med mindre risiko end markedsporteføljen
$\beta = 1$	Risiko som markedsporteføljen
$\beta > 1$	Investering med større risiko end markedsporteføljen

Den historisk Beta-værdi beregnes ved en regressionsanalyse i Excel. Se Bilag E. For at bestemme Beta-værdien skal Novo Nordisk aktieafkast vurderes i forhold til afkastet på et indeks, der tilnærmelsesvis repræsenterer markedsporteføljen. Der valgt to forskellige indeks til at estimere Beta-værdien, for at give et mere retvisende billede. Det første indeks er det danske

¹⁹⁵ Capital asset pricing model

¹⁹⁶ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 51

¹⁹⁷ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 53

eliteindeks OMX C20, hvor Novo Nordisk B-aktie handles. Det andet indeks er N Health Care EUR, der er et health care indeks, hvor Novo Nordisk selv indgår. Beta-værdien estimeret ved OMX C20 er vægtet med 2/3, da indekset udelukkende er danske selskaber, mens estimatet ved N Health Care er vægtet med 1/3. Der er valgt afkast for de seneste tre år, hvilket burde være tilstrækkeligt til at give et retvisende billede af Beta-værdien. Dog er der kun data til rådighed tilbage til den 6. december 2006, for N Health Care Eur, men det vurderes at være retvisende.

Figur 5.7¹⁹⁸ – Beregnet Beta

	BETA	Vægt	Vægtet BETA
Novo Nordisk/OMX C20	0,64	0,67	0,43
Novo Nordisk/N Health Care EUR	1,23	0,33	0,41
		1,00	0,84

Den historiske Beta-værdi er beregnet til 0,84, hvilket stemmer godt overens med den generelle holdning om, at Novo Nordisk er en defensiv aktie. Beta-værdien på 0,84 anvendes til bestemmelse af WACC'en.

5.2.2.3 Markedets risikopræmie $E(R_{\text{marked}}) - R_{\text{risikofrie rente}}$

Risikopræmien¹⁹⁹ er det tillæg investorerne kræver for at investere i aktier alternativt den risikofrie rente. Risikotillægget kan i følge Jens O. Elling bestemme ved at lave spørgeundersøgelse blandt investorer, og derefter beregnes markedets risikopræmie. Pricewaterhousecoopers laver løbende undersøgelser af risikopræmien, og et estimat fra 2005 udviste en markedsrisikopræmie på 4,5 %²⁰⁰. KPMG²⁰¹ har estimeret markedsrisikopræmien til 4,6 % i 2007. Markedet har dog ændret sig meget siden 2007, derfor forventes en noget højere markedets risikopræmie. Jyske Bank²⁰² estimerer en markedets risikopræmie på 7,7 % i en analyse af Novo Nordisk i januar 2009. Med baggrund i de forskellige estimater anvendes der en markedsrisikopræmie på 6,0 %, da et fald i markedets risikopræmie vil indtræffe, når der er mindre turbulent på de finansielle markeder.

¹⁹⁸ Egen tilvirkning – Se bilag D for detaljer

¹⁹⁹ Regnskabsanalyse og værdiansættelse – En praktisk tilgang, J. Elling og O. Sørensen, side 52

²⁰⁰ www.pwc.com – prisfastsættelse på aktiemarkedet

²⁰¹ www.itst.dk – Høringsnotat IT- og telestyrelsen 31.10.2008. Assistance KPMG

²⁰² Jyske Bank – Jyske Markets – aktieanalyse af Novo Nordisk 30. januar 2009

5.2.3 Afkastkrav på fremmedkapitalen

Novo Nordisk har finansielle forpligtelser for kr. 2.314 mio.. Den gennemsnitlige²⁰³ rente er på ca. 4,35 % p.a. på de langfristede forpligtelser der udgør kr. 980 mio.. Den langfristede gæld består af ca. 50 % prioritetsgæld og 50 % usikrede lån (USD). For at sætte Novo Nordisk rente på den langfristede gæld i perspektiv, har en dansk 10-årig statsobligation en effektiv rente på 3,7 % jf. Bilag D.

De kortsigtede forpligtelser består primært af afledte finansielle instrumenter, som udgør kr. 1.279 mio.. Derudover består den kortfristede gæld af bankgæld/kassekredit kr. 55 mio. Renten på den kortfristede gæld vil typisk være sammensat af en referencerente, som fx CIBOR 3 eller CIBOR 6 plus et risikotillæg. CIBOR 3²⁰⁴ var 2,9717 %²⁰⁵ den 14. april 2009. Med baggrund i Novo Nordisk økonomiske styrke, vil renten på kassekreditter minde meget om renten på prioritetsgælden, og vil svare til et tillæg i forhold til CIBOR 3 på ca. 1,35 %, der bestemt ikke virker urealistisk.

Det vurderes, at en rente på de finansielle forpligtelser på 4,35 % fremadrettet vil være realistisk.

Afkastkrav til fremmedkapitalen fastsættes til 4,35 % før skatteskjold.

5.2.3.1 Skattesats

Der anvendes en skattesats på 24 %, som budgetteret tidligere.

Herefter kan den samlede WACC bestemmes:

Figur 5.8²⁰⁶ - WACC

Vægt Egenkapital	0,98
Beta	0,84
Markedsrisikopræmie	6,0%
4% DK stat 2019	3,7%
Afkastkrav egenkapitalen	8,7%
Vægt fremmedkapital	0,02
Udlånsrente	4,35%
Skattesats	24%
Afkastkrav fremmedkapitalen	3,3%
WACC	8,6%

²⁰³ Novo Nordisk årsrapport 2008, side 71

²⁰⁴ Copenhagen interbank offeret rate

²⁰⁵ www.nationalbanken.dk

²⁰⁶ Egen tilvirkning

Som det ses har investorerne og långiverne et samlet vægtet afkastkrav på 8,6 %.

5.3 Terminalperioden

Da det ikke er muligt at lave en uendelig lang budgetperiode, indføres en terminalperiode. Terminalværdien beregnes efter følgende formel og tilbagediskonteres med de vægtede kapitalomkostninger.

$$\text{Terminalværdien} = \frac{FCF_{t+1}}{(WACC - g)}$$

FCF_{t+1} Udgør det frie cash flow i terminalåret

WACC   Udgør den konstante WACC

g   Udgør væksten

Følgende forudsætninger²⁰⁷ er gældende for hele terminalperioden:

- At Novo Nordisk har konstant OG og AOH
- At Novo Nordisk Salg og resultat efter skat følger en konstant vækst
- At Novo Nordisk får en konstant afkastgrad på nye investeringer

Når ovennævnte forudsættes, kan den konstante vækstraten g indføres

For at bestemme g tages der udgangspunkt i den strategiske analyse. I den strategiske analyse, blev det konkluderet, at potentialet inden for diabetesområde er stort, og nye typer af produkter kan skabe grobund for forsat vækst fremadrettet. Endvidere blev der konkluderet at pipelinen inden for biopharmaceuticals ikke virkede så stærk. Dette kan ændre sig ude i fremtiden og supplere diabetesområdet med vækst. Novo Nordisk har oplevet høj vækst i gennem de seneste år, men om dette fortsættes er selvfølgelig svært at spå om. Vækstraten g fastsættes til 2,5 %.

---

²⁰⁷ Valuation - measuring and managing the value of companies, T. Copeland, T. Koller m.fl., side 269

Bestemmelsen af g har stor indflydelse på den endelige værdiansættelse, hvilket kan ses i følsomhedsanalyserne der er foretaget efter værdiansættelsen ved DCF-modellen.

5.4 Værdiansættelse DCF-modellen

Med baggrund i ovennævnte beregning og antagelser bestemmes kursen på et stk. Novo Nordisk B-aktie.

Figur 5.9²⁰⁸ - DCF

		2008R	2009E	2010E	2011E	2012E	2013E	2014T
DO			10.714	12.101	13.847	15.313	16.948	18.770
NDA		25.592	24.925	27.182	30.059	33.224	36.750	40.680
FCF			11.381	9.844	10.970	12.148	13.422	14.840
Diskonteringsfaktor			1,0860	1,1794	1,2808	1,3910	1,5106	
PV FCF			10.480	8.347	8.565	8.733	8.885	
PV af FCF til 2011	45.010							
Terminalværdi		243.279						
PV TV	161.048							
Virksomhedsværdi	206.058							
Bogførtværdi af NFF	-7.844							
Værdi af EK mio. kr.	213.902							
Antal aktier	608							
Kurs								352

I estimatet i DCF-modellen er den korrekte prisfastsættelse af et stk. Novo Nordisk B-aktie kr. 352. Novo Nordisk B-aktien lukkede den 9. april 2009 i kurs 246,25²⁰⁹. Dette tyder umiddelbart på, at aktien er undervurderet

Der kan være flere årsager til en kursdifference på ca. 100 kurspoint. Diskonteringsfaktoren er en betydende faktor i DCF-modellen. Diskonteringsfaktoren bygger som bekendt på WACC'en og dens forudsætninger, idet der er mange variable indblandet, er der en række usikkerhedselementer.

Terminalperioden er en anden faktor der har stor indflydelse på værdiansættelse ved DCF-modellen. Væksten skal fx ikke ændres ret meget før kursestimatet også ændrer sig bemærkelsesværdi.

WACC'en og vækstens indvirkning på den estimerede kurs vurderes i det følgende afsnit: følsomhedsanalyse.

²⁰⁸ Egen tilvirkning

²⁰⁹ www.euroinvestor.dk

Det er for tidligt, at konkludere hvorvidt Novo Nordisk B-aktie er korrekt prissat, eftersom én værdiansættelsesmodel ikke kan stå alene.

5.5 Følsomhedsanalyse

For at sætte variablerne i DCF-modellen i perspektiv er der foretaget en følsomhedsanalyse på forskellige variabler. Følsomhedsanalysen indeholder WACC'en og Væksten i terminalperioden. I den første boks anvendes den overskudsgrad for den primære drift, der er anvendt til værdiansættelsen ved DCF-modellen. I de to næste er overskudsgraden for den primære drift henholdsvis forhøjet med 1 % og sænket med 1 %.

Figur 5.10²¹⁰ – Følsomhedsanalyse

		Basis Scenario								
		Væksten g i terminalperioden								
		1,3%	1,6%	1,9%	2,2%	2,5%	2,8%	3,1%	3,4%	3,7%
WACC	10,1%	256	262	268	275	283	291	300	309	320
	9,6%	271	278	286	294	303	312	323	334	347
	9,1%	289	297	305	315	325	337	349	363	379
	8,6%	309	318	328	340	352	366	381	398	417
	8,1%	331	343	355	368	384	400	419	440	464
	7,6%	358	371	386	403	421	442	465	492	523
	7,1%	389	405	423	444	467	493	523	559	600

		Overskudsgrad primære drift + 1 %								
		Væksten g i terminalperioden								
		1,3%	1,6%	1,9%	2,2%	2,5%	2,8%	3,1%	3,4%	3,7%
WACC	10,1%	266	272	279	286	294	302	312	322	333
	9,6%	282	289	297	305	315	325	335	347	361
	9,1%	300	308	318	327	338	350	363	378	394
	8,6%	321	331	341	353	366	380	396	414	434
	8,1%	344	356	369	383	399	416	436	458	483
	7,6%	372	386	402	419	438	460	484	512	544
	7,1%	404	421	440	462	486	513	545	581	624

		Overskudsgrad primære drift - 1 %								
		Væksten g i terminalperioden								
		1,3%	1,6%	1,9%	2,2%	2,5%	2,8%	3,1%	3,4%	3,7%
WACC	10,1%	246	251	258	264	272	279	288	297	307
	9,6%	261	267	274	282	291	300	310	321	333
	9,1%	277	285	293	303	313	323	336	349	364
	8,6%	296	305	315	326	338	351	366	382	400
	8,1%	318	329	341	354	368	384	402	422	445
	7,6%	344	357	371	387	404	424	447	472	502
	7,1%	373	389	407	426	448	473	502	536	576

²¹⁰ Egen tilvirkning

Ved at hæve/sænke overskudsgraden med 1 % og fastholder WACC'en og g giver det et kursudsving på +/-14 kurs point. Dette viser at budgetteringen af overskudsgraden bestemt har en afgørende indflydelse på værdiansættelsen.

Med udgangspunkt i basisscenariet og den centrerede kurs (352) ses det, at en reduktion af g på 0,3 % og en fastholdelse af WACC'en giver en kurs der 12 kurspoint lavere og ved en forhøjelse af g med 0,3 % bliver kursen 14 kurspoint højere. Dette udtrykker, hvor følsom DCF-modellen er over for g.

Fortsat med udgangspunkt i basisscenariet og den centrerede kurs ses det at ved en stigning i WACC'en på 0,5 % og en fastholdelse af g på 2,5, falder den estimerede kurs med 27 kurspoint. Ved at reducere WACC'en med 0,5 % vil den estimerede kurs være 32 kurs point højere. Niveauet af WACC'en har altså også afgørende betydning for endelige værdiansættelse.

Tages der udgangspunkt i basisscenariet og den røde boks, varierer værdien af aktien i intervallet [315 – 400].

5.6 Relativ værdiansættelse

Ovennævnte kursværdi bestemt ved DCF-modellen kan ikke stå alene, derfor er det nødvendigt at estimere kursværdien ved alternative metoder. Relative værdiansættelsesmodeller bærer præg af sin enkelhed. Modellernes primære formål er, at komme med en identifikation på, om en aktie er dyr eller billig i forhold til relaterede selskaber. I de kommende estimat bruges de samme selskaber som blev anvendt i benchmark-analysen. Der anvendes data fra årsrapporterne for 2008.

5.6.1 Price/earning (P/E)

P/E udtrykker prisen for én kroners overskud og bestemmes ved aktiekurs divideret med EPS²¹¹. EPS fremgår typisk af de officielle regnskaber. Modellen tager ikke højde for kapitalstrukturen, så det kan ikke entydig konkluderes at fx en høj P/E er godt i forhold til en lavere. P/E for de forskellige selskaber er udregnet i kr. ud fra valuta- og aktiekurser fra den 9. april 2009. Nedenfor er ses P/E for benchmark-selskaberne, samt et gennemsnit på P/E. Novo Nordisk B-aktie bestemmes ud fra den gennemsnitlige P/E og årets resultat for 2008.

Figur 5.11²¹² – P/E

Årets resultat 2008 Novo Nordisk	9.645
	P/E 2008
Sanofi-Aventis	105,81
Eli Lilly	-97,25
Novartis	57,95
Gennemsnit	22
P/E*indtjening	212.190
Antal Novo Aktier	608
Novo Nordisk kurs	349

Ifølge beregningen skal Novo Nordisk have en aktiekurs på 349. Dette er dog kun en brik i den samlede konklusion af værdiansættelsen, idet denne metode som nævnt omfatter en række usikkerhedselementer.

²¹¹ Earning per share

²¹² Egen tilvirkning – se bilag D for detaljer

Ifølge beregninger i bilag E handles Novo Nordisk til en P/E på 15,72, hvilket må siges at være en smule under gennemsnittet af benchmark-selskabernes P/E. Dette kan være en identifikation på, at Novo Nordisk aktien er undervurderet i forhold til de andre selskaber i branchen.

5.6.2 EV/EBITDA

Multiplen udtrykker forholdet mellem den samlede værdi af selskabet og EBITDA. Til at beregne kursen for Novo Nordisk ud fra denne model er igen anvendt benchmark-selskaberne.

Figur 5.12²¹³ – EV/EBITDA

	Novartis (USD)	Eli Lilly (USD)	Sanofi-Aventis(EUR)	Novo Nordisk (DKR)
Antal aktier (mio)	2.640	1.150	2.630	608
Kurs 09.04.2009	36,94	32,64	41,75	246
Markedsværdi EK (mio)	97.522	37.536	109.803	149.606
Netto finansielle forpligtelser (mio)	5.326	4.965	1.753	-7.844
EV (mio)	102.848	42.501	111.556	141.762
EBITDA (mio)	12.050	6.651	11.376	14.252
EV/EBITDA	8,5	6,4	9,8	9,9
Gennemsnit benchmark	8,2			
EV Novo Nordisk (Gen. Bench.*EBITDA Novo Nordisk)				117.491
Netto finansielle forpligtelser Novo Nordisk (mio)				-7.844
Markedsværdi EK (mio)				109.647
Antal aktier (mio)				608
Aktiekurs Novo Nordisk				180

Beregningen af nøgletallet tager udgangspunkt i antallet af udestående aktier gange kursværdi plus de netto finansielle forpligtelser over EBITDA. De netto finansielle forpligtelser er fra de officielle årsrapporter 2008.

Det ses at Novo Nordisk EV/EBITDA er på niveau eller højere end Benchmarket-selskaberne. Når Novo Nordisk har en højere multipel end benchmarket-selskaberne kan det skyldes forventningerne til højere fremtidig indtjening i Novo Nordisk, indregnet i den aktuelle aktiekurs. Eli Lilly har den laveste multipel, hvilket muligvis skyldes at de kom ud med et årsresultat på -2.072 mio. USD, som derved har været årsag til lavere aktiekurs og derved en presset markedsværdi. Hvis der ses bort fra Eli Lilly med baggrund i ovennævnte betragtninger, vil den estimerede værdi være 214 pr. aktie. Dette er et eksempel på, at tre selskaber ikke er nok, til at danne grundlag for hele branchen. Hvis der tages udgangspunkt i en kurs på 214 pr. aktie, er aktien

²¹³ Egen tilvirkning

stadig overvurderet med ca. 30 kurspoint i denne model. Der kan argumenteres for, at en afvigelse på 30 kurs point falder for bagatel grænsen, og Novo Nordisk er korrekt prisfastsat ud fra denne model.

6 Konklusion

Hovedformålet med denne opgave var, at udarbejde en værdiansættelse af et stk. Novo Nordisk B-aktie, og foretage en vurdering af, om aktien var overvurderet, undervurderet eller korrekt prisfastsat i forhold til børsmarkedets værdiansættelse.

Værdiansættelsen har taget udgangspunkt i en strategisk analyse og en regnskabsanalyse, dette har ligget til grund for det budget der er anvendt til den primære værdiansættelsesmodel DCF-modellen.

Den strategiske analyse tog udgangspunkt i de interne og eksterne forhold i form af en analyse på omverdeniveau, brancheniveau og virksomhedsniveau.

I analysen på omverdeniveau blev det klarlagt, at en stigende andel af verdens BNP bliver anvendt til sundhed og at antallet af diabetes patienter vil stige eksplosivt på verdensplan de næste mange år. Endvidere blev det konkluderet at valutakursudvikling kan udgøre en stor risiko for Novo Nordisk, da hovedparten af deres salg er i anden valuta end danske kr.

På brancheniveauet blev Novo Nordisk konkurrencesituation på diabetesområdet primært vurderet. Konkurrenterne inden for diabetes består hovedsageligt af Eli Lilly og Sanofi-Aventis. Konkurrencesituation er vurderet som hård til middel, da der er tale om tre stærke spillere, men fortsat masser af vækstopportuniteter.

På virksomhedsniveau blev den nuværende produktportefølje vurderet til, at være ganske omfattende og veldiversificeret. Det er primært moderne insuliner og NovoSeven der ser stærke ud. Endvidere vurderes det, at der er fortsat stort potentiale i de fleste af produkterne i Novo Nordisk produktportefølje.

Pipelinen inden for diabetesområdet ser ganske lovende ud, men der er mere usikkerhed om biopharmaceuticals. Det er især usikkerhed inden for udviklingen af nye produkter inden for biopharmaceuticals, der gør, at den totale pipeline er helt optimal.

Novo Nordisk anvender primært vækststrategien: produktudviklingsstrategien, der går på at videreudvikle de eksisterende produkter. Denne strategi er normalt anvendt blandt etablerede medicinalgiganter.

Novo Nordisk anvender differentieringskonkurrencestrategien, da Novo Nordisk har differentierede produkter i forhold til konkurrenterne og samtidig store markedsandele.

Regnskabsanalysen tog udgangspunkt i Novo Nordisk årsrapporter for 2005-2008.

Novo Nordisk har haft en stigning i omsætningen og årets resultat igennem hele den analyserede periode.

Nøgletalsanalysen udviste en stigning i ROE, ROIC og OG igennem hele perioden. Dette skyldes primært en stærk overskudsgrad på den primære drift der udgjorde 20,2 % i 2008.

I Benchmark-analysen blev nøgletallene ROIC, OG, AOH og FGEAR vurderet i forhold til tre konkurrenter. Benchmark-analysen udviste de stærkeste ROIC, og OG og AOH i forhold til konkurrenterne. Endvidere gav benchmark-analysen udtryk for lav finansiell gearing i medicinalbranchen.

Ud fra den strategiske analyse og regnskabsanalysen er Novo Nordisk budget bestemt med henblik på at bestemme de fremtidige frie cash flow. Endvidere er WACC'en bestemt, så det endelige estimat ud fra DCF-modellen kunne bestemmes.

Novo Nordisk B-aktie blev ifølge DCF-modellen estimeret til en fair kurs på 352 pr. 9.april 2009.

Novo Nordisk B-aktie lukkede i kurs 246,25 den 9. april 2009 på OMX C20.

Ud fra denne betragtning synes Novo Nordisk B-aktie undervurderet. Markedet prisfastsætter aktien væsentligt lavere end den estimerede kurs ved DCF-modellen.

DCF-modellen bygger dog på en række usikkerhedselementer, så som WACC og væksten. Dette er behandlet i følsomhedsanalysen, hvor en ændring i WACC'en på 0,5 % kan betyde en

kursændring på op til 32 kurspoint i det centrede interval i basis scenariet. Ligeledes vil en ændring i væksten på 0,3 % betyde en kursændring på op til 14 kurspoint i det centrede interval i basis scenariet. Følsomhedsanalysen viser, hvor lidt der skal til for at ændret estimatet. Dog må Novo Nordisk B-aktie vurderes som undervurderet, idet der skal ske rimelig store ændringer i de omtalte faktorer før niveauet for kursen den 9. april 2009 opnås.

Værdiansættelsen ved de relative modeller bygger på beregning af gennemsnitsmultipler i de tidligere omtalte benchmark-selskaber. Beregning af P/E-multiplen udviste en estimeret kurs på 349. Mens beregningen af EV/EBITDA-multiplen udviste en kurs på 180. Beregning af kursværdien ved multipler indeholder et par kritikpunkter. Der tages bl.a. ikke højde for de fremtidige forventninger som der gøres i DCF-modellen. Kapitalstrukturen spiller ingen rolle, da der ikke skelnes mellem afkastkrav til egenkapitalen og fremmedkapitalen ved EV/EBITDA. Endvidere indeholder multiplerne et usikkerhedselement, når der kun er anvendt tre benchmark-selskaber. Fx har Eli Lilly haft et kæmpe underskud i 2008. Hvis Eli Lillys EV/EBITDA-multipel tages ud af beregningen kommer kursen til at ligge tæt på den aktuelle kurs.

Samlet set vurderes det, at Novo Nordisk B-aktie er undervurderet og der er et urealiseret kurspotentiale i aktien.

7 Litteraturliste

Bøger:

M. E. Porter - "Competitive Strategy – Techniques for Analyzing Industries and Competitors"
Free Press 2004.

F. R. Andersen, B. W. Jensen - "International markedsføring"
K. Jepsen, P. Schmalz og T. Trojel   Trojka 2004, 2. udgave

C. Koed og M. Nielsen - "Compleat Kompendium i Finansiering"
Compleat 2006, 1. udgave

J.O. Elling og O. Sørensen - "Regnskabsanalyse og værdiansættelse – en praktiks tilgang"
Gjellerup 2005, 2. udgave.

B. Schack - "Regnskabsanalyse og virksomhedsbedømmelse"
Jurist – og Økonomforbundets Forlag 2002, 3. udgave

T. Copeland, T. Koller, - "Valuation – Measuring and Managing the Value of Companies"
J. Murrin   McKinsey & Company, Inc, 3 udgave

T. Plenborg - "Valg af (ideel) værdiansættelsesmodel"
Juni 2000

K. Beynon and A. D. Porter - "Valuing pharmaceutical companies"
Woodhead publishing limited 2000

Artikler og præsentationer:

- "Medicinalindustrien beskyldes for patentfifleri", Berlingske Tidende, Business 13. marts 2009, Vibeke Lyngklip Svansø
- "Eli Lilly dropper nu også inhalerbar insulin", www.borsen.dk, 10. marts 2008
- "Sådan udvikles lægemidler", Lægemiddel industri foreningen februar 2008
- "Novoseven truet af nye former for behandling", www.business.dk, 3. August 2007
- "NovoSeven-pris graver guldgrube i 2007", www.borsen.dk, 31. januar 2007
- www.pwc.com – prisfastsættelse på aktiemarkedet
- Høringsnotat IT- og telestyrelsen 31.10.2008.
- Novo Nordisk Investor præsentation, march 2009
- Eli Lilly and Company, Investment Community Update, 11. december 2008
- "IFRS introduktion til de internationale regnskabsstandarder", Deloitte 2009

Aktieanalyser:

- Global Markets Research, Deutsche Bank, aktieanalyse Novo Nordisk, 2. februar 2009
- Jyske Bank, Jyske Markets, aktieanalyse af Novo Nordisk, 30. januar 2009

Årsrapporter:

- Novo Nordisk 2004 – 2008
- Sanofi-Aventis 2006 – 2008
- Novartis 2006 – 2008
- Eli Lilly 2006 – 2008

Hjemmesider:

- www.novonordisk.com
- www.novonordisk.dk
- www.euroinvestor.dk
- www.elililly.com
- www.sanofi-aventis.com
- www.novartis.com
- www.forbes.com
- www.nationalbanken.dk
- www.borsen.dk
- www.business.dk
- www.jyskebank.dk
- www.skat.dk
- www.kpmg.dk
- www.pwc.dk
- www.netdoktor.dk
- www.sundhedsguiden.dk
- www.pfizer.dk
- www.pfizer.com
- www.bi-interactive.com
- www.deloitte.com
- www.medicin.com
- www.bayer.com
- www.who.com
- www.itst.dk
- www.ec.europa.eu

- www.dkpto.dk
- www.emea.europa.eu
- www.npinvestor.dk

8 Bilag

BILAG A

Mio. kr.	2004	2005	2006	2007	2008
Omsætning	29.031	33.760	38.743	41.831	45.553
Produktionsomkostninger	6.728	7.652	7.903	8.141	8.278
Bruttoresultat	22.303	26.108	30.840	33.690	37.275
Salg- og distributionsomkostninger	8.054	9.624	11.552	12.340	12.828
Forsknings- og udviklingsomkostninger	4.134	4.854	6.014	7.333	7.383
Administrationsomkostninger	1.818	2.015	2.285	2.389	2.535
Afskrivninger/nedskrivninger - Se note 1	1.892	1.930	2.142	3.007	2.442
Driftsoverskud fra salg (før skat)	6.405	7.685	8.847	8.621	12.087
Skat - se note 2	2.093	2.306	2.541	2.200	2.880
Driftsoverskud fra salg	4.312	5.379	6.306	6.421	9.207
Andet driftsoverskud					
Licensindtægter og andre driftsindtægter (netto)	575	403	272	321	286
Valutakursgevinster/tab	533	-40	139	840	107
Kursgevinster/tab på værdipapirer	-12	-20	153	-60	-28
Gevinster på valutaoptioner	0	0	2	70	34
	1.096	343	566	1.171	399
Skat på andet driftsoverskud	329	96	168	261	96
Andet driftsoverskud	767	247	398	910	303
Resultat af kapitalandele i ass. Virksomheder	-117	319	-260	1233	-124
Valutaregulering af investeringer i dattervirksomheder	39	182	14	53	-473
Udskudt gevinst/tab ved sikring af pengestrømme	-52	-806	738	271	-1.555
Dagsværdiregulering af realiserbare finansielle aktiver	0	0	0	12	-9
Novo Nordisk andel af egenkapitalposter i ass. Virk.	0	0	36	-41	39
Øvrige reguleringer	7	73	-1	21	-45
Skat på egenkapitalposter	0	0	-129	-93	81
	-123	-232	398	1.456	-2.086
Totalindkomst fra driften	4.956	5.394	7.102	8.787	7.424
Finansielle indtægter	235	210	369	322	631
Finansielle omkostninger	162	323	358	376	298
Netto finansielle indtægter	73	-113	11	-54	333
Skatteeffekt	22	-32	3	-12	74
Netto finansielle indtægter efter skat	51	-81	8	-42	259
Totalindkomst	5.007	5.313	7.110	8.745	7.683

Note 1

	2004	2005	2006	2007	2008
Afskrivninger	1.322	1.525	1.682	1.652	1.831
Produktionsomkostninger	218	231	302	1.205	473
Forsknings- og udviklingsomkostninger	226	67	56	31	38
Administrationsomkostninger	126	107	102	119	100
I alt	1.892	1.930	2.142	3.007	2.442

Note 2

Skatten på driftsoverskud fra salg = Selskabsskat fra den officielle resultatopgørelse - skat anden drift - skatteeffekt

	2004	2005	2006	2007	2008
Skattesatser	32,80%	28,80%	29,60%	22,30%	24,00%
Skat i regnskab	2.444	2.370	2.712	2.449	3.050

BILAG B

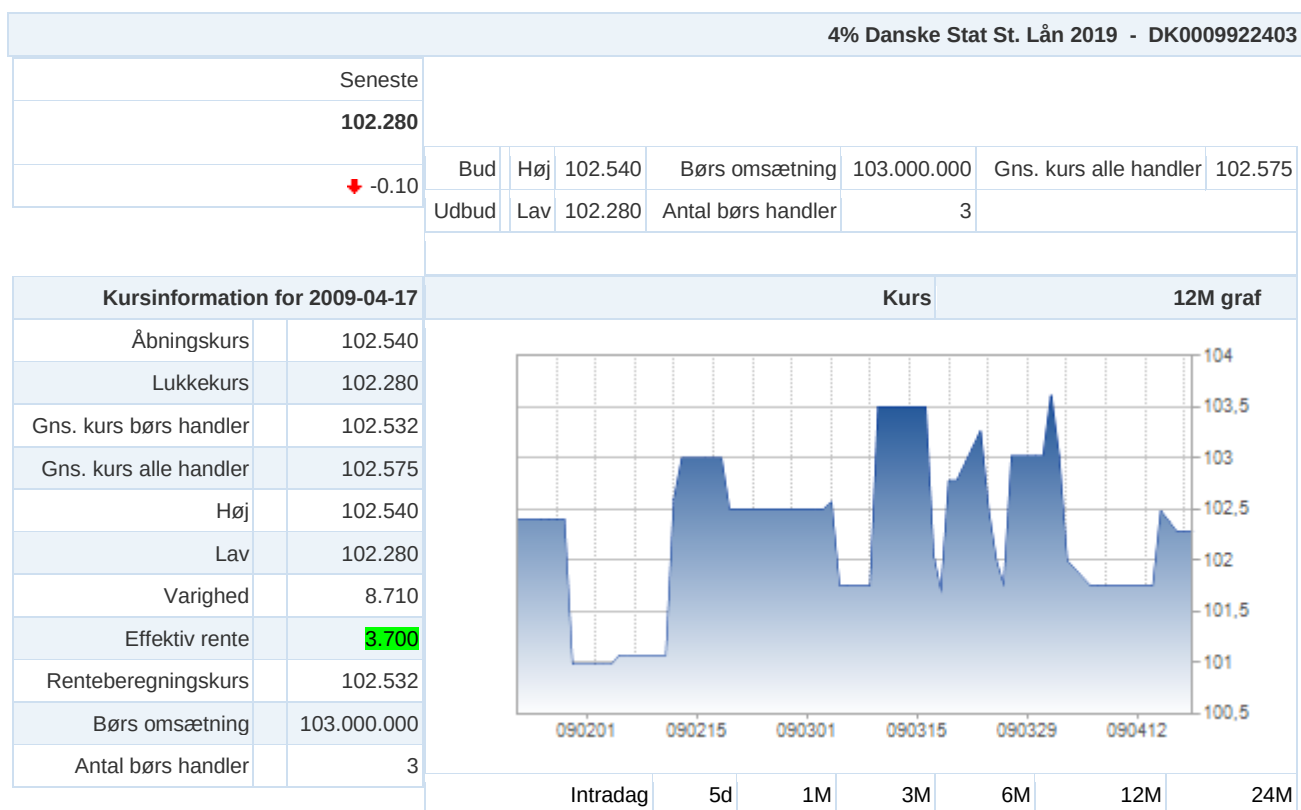
Mio. dkr.	2004	2005	2006	2007	2008
Driftsaktiver					
Immaterielle anlægsaktiver	314	485	639	671	788
Materielle anlægsaktiver	17.559	19.941	20.350	19.605	18.639
Kapitalandele i associerede virksomheder	883	926	788	500	222
Udskudte skatteaktiver	769	879	1.911	2.522	1.696
Øvrige finansielle anlægsaktiver	159	169	169	131	194
Varebeholdninger	7.163	7.782	8.400	9.020	9.611
Varedebitorer	4.062	4.794	5.163	6.092	6.581
Tilgodehavender fra skat	710	504	385	319	1.010
Andre tilgodehavender	1.040	1.455	1.784	1.493	1.704
Driftsaktiver i alt	32.659	36.935	39.589	40.353	40.445
Driftsforpligtelser					
Hensættelser til udskudt skat	1.853	1.846	1.998	2.346	2.404
Hensættelser til pensioner	250	316	330	362	419
Andre hensatte forpligtelser	1.718	2.719	3.367	3.640	3.786
Gæld til leverandører	1.061	1.500	1.712	1.947	2.281
Skyldig skat	631	676	788	929	567
Andre gældsforpligtelser	3.721	4.577	4.863	4.959	5.853
Driftsgæld i alt	9.234	11.634	13.058	14.183	15.310
Netto driftsaktiver (investeret kapital)	23.425	25.301	26.531	26.170	25.135
Netto finansielle forpligtelser					
Langfristede gældsforpligtelser	1.188	1.248	1.174	961	980
Kortfristede gældsforpligtelser og afledte fin. forpligtelser	507	1.444	338	405	1.334
	1.695	2.692	1.512	1.366	2.314
Værdipapirer og afledte finansielle instrumenter	1.341	1.722	1.833	2.555	1.377
Likvide beholdning	3.433	3.303	3.270	4.823	8.781
Netto finansielle forpligtelser i alt	-3.079	-2.333	-3.591	-6.012	-7.844
Egenkapital	26.504	27.634	30.122	32.182	32.979

BILAG C

	2004	2005	2006	2007	2008		
Salg	29.031	33.760	38.743	41.831	45.553		
Øvrige salg før skat	1.096	343	566	1.171	399		
	3,8%	1,0%	1,5%	2,8%	0,9%	GNS.	2,0%

BILAG D

Kilde: www.nasdaqomxnordic.com

BILAG E

Dato	Novo Nordisk	Afkast	OMX C20	Afkast	N Health Care EUR	Afkast
06-03-2006	186,25		397,09			
07-03-2006	186,25	0,0000	392,13		-0,0125	
08-03-2006	185,50	-0,0040	390,07		-0,0053	
09-03-2006	183,50	-0,0108	393,05		0,0076	
10-03-2006	184,50	0,0054	395,36		0,0059	
13-03-2006	183,50	-0,0054	398,86		0,0089	
14-03-2006	184,25	0,0041	399,40		0,0014	
15-03-2006	191,50	0,0393	401,42		0,0051	
16-03-2006	193,00	0,0078	400,71		-0,0018	
17-03-2006	193,50	0,0026	398,75		-0,0049	
20-03-2006	194,50	0,0052	403,63		0,0122	
21-03-2006	194,75	0,0013	402,48		-0,0028	
22-03-2006	197,25	0,0128	405,33		0,0071	
23-03-2006	194,00	-0,0165	404,43		-0,0022	
24-03-2006	193,00	-0,0052	404,32		-0,0003	
27-03-2006	195,50	0,0130	407,56		0,0080	
28-03-2006	197,50	0,0102	407,89		0,0008	
29-03-2006	195,50	-0,0101	391,25		-0,0408	
30-03-2006	193,75	-0,0090	391,51		0,0007	
31-03-2006	191,50	-0,0116	395,12		0,0092	
03-04-2006	195,00	0,0183	398,61		0,0088	
04-04-2006	194,25	-0,0038	398,52		-0,0002	
05-04-2006	199,00	0,0245	401,79		0,0082	
06-04-2006	202,75	0,0188	404,61		0,0070	
07-04-2006	197,50	-0,0259	404,91		0,0007	
10-04-2006	198,00	0,0025	403,91		-0,0025	
11-04-2006	194,50	-0,0177	400,84		-0,0076	
12-04-2006	191,75	-0,0141	396,30		-0,0113	
18-04-2006	195,75	0,0209	395,68		-0,0016	
19-04-2006	194,00	-0,0089	394,11		-0,0040	
20-04-2006	192,25	-0,0090	395,18		0,0027	
21-04-2006	193,75	0,0078	400,33		0,0130	
24-04-2006	194,25	0,0026	400,23		-0,0002	
25-04-2006	197,50	0,0167	401,61		0,0034	
26-04-2006	195,00	-0,0127	403,27		0,0041	
27-04-2006	192,50	-0,0128	399,46		-0,0094	
28-04-2006	192,00	-0,0026	396,71		-0,0069	
01-05-2006	191,50	-0,0026	399,41		0,0068	
02-05-2006	193,25	0,0091	402,52		0,0078	
03-05-2006	192,25	-0,0052	399,25		-0,0081	
04-05-2006	192,75	0,0026	402,16		0,0073	
05-05-2006	192,25	-0,0026	405,73		0,0089	
08-05-2006	195,25	0,0156	410,60		0,0120	
09-05-2006	198,75	0,0179	413,63		0,0074	
10-05-2006	195,50	-0,0164	415,68		0,0050	
11-05-2006	192,50	-0,0153	411,06		-0,0111	

	BETA	Vægt	Vægtet BETA
Novo Nordisk/OMX C20	0,64	0,67	0,43
Novo Nordisk/N Health Care EUR	1,23	0,33	0,41
		1,00	0,84

15-05-2006	188,50	-0,0208	395,31	-0,0383
16-05-2006	189,25	0,0040	397,15	0,0047
17-05-2006	184,00	-0,0277	386,62	-0,0265
18-05-2006	185,25	0,0068	379,35	-0,0188
19-05-2006	184,00	-0,0067	383,26	0,0103
22-05-2006	182,75	-0,0068	369,49	-0,0359
23-05-2006	183,50	0,0041	379,08	0,0260
24-05-2006	180,75	-0,0150	373,87	-0,0137
26-05-2006	181,50	0,0041	377,42	0,0095
29-05-2006	184,50	0,0165	384,17	0,0179
30-05-2006	183,25	-0,0068	375,03	-0,0238
31-05-2006	180,00	-0,0177	372,89	-0,0057
01-06-2006	183,50	0,0194	372,25	-0,0017
02-06-2006	185,00	0,0082	376,94	0,0126
06-06-2006	183,50	-0,0081	370,10	-0,0181
07-06-2006	181,50	-0,0109	371,06	0,0026
08-06-2006	176,50	-0,0275	358,82	-0,0330
09-06-2006	177,75	0,0071	365,41	0,0184
12-06-2006	176,50	-0,0070	363,62	-0,0049
13-06-2006	172,75	-0,0212	350,03	-0,0374
14-06-2006	171,25	-0,0087	351,94	0,0055
15-06-2006	172,75	0,0088	360,95	0,0256
16-06-2006	172,00	-0,0043	359,38	-0,0043
19-06-2006	174,50	0,0145	365,43	0,0168
20-06-2006	175,25	0,0043	362,07	-0,0092
21-06-2006	174,25	-0,0057	362,68	0,0017
22-06-2006	177,75	0,0201	364,98	0,0063
23-06-2006	175,00	-0,0155	365,50	0,0014
26-06-2006	181,50	0,0371	367,97	0,0068
27-06-2006	178,25	-0,0179	358,09	-0,0269
28-06-2006	180,50	0,0126	359,68	0,0044
29-06-2006	183,25	0,0152	363,95	0,0119
30-06-2006	185,75	0,0136	371,01	0,0194
03-07-2006	187,25	0,0081	372,97	0,0053
04-07-2006	183,50	-0,0200	374,01	0,0028
05-07-2006	180,50	-0,0163	370,56	-0,0092
06-07-2006	181,00	0,0028	372,42	0,0050
07-07-2006	183,00	0,0110	372,06	-0,0010
10-07-2006	185,00	0,0109	371,72	-0,0009
11-07-2006	186,25	0,0068	370,61	-0,0030
12-07-2006	186,75	0,0027	371,88	0,0034
13-07-2006	185,50	-0,0067	366,44	-0,0146
14-07-2006	187,50	0,0108	365,03	-0,0038
17-07-2006	183,75	-0,0200	358,38	-0,0182
18-07-2006	185,25	0,0082	359,68	0,0036
19-07-2006	180,50	-0,0256	361,98	0,0064
20-07-2006	182,50	0,0111	366,32	0,0120
21-07-2006	182,00	-0,0027	364,47	-0,0051
24-07-2006	182,50	0,0027	368,72	0,0117
25-07-2006	182,25	-0,0014	368,52	-0,0005
26-07-2006	182,25	0,0000	369,35	0,0023
27-07-2006	180,75	-0,0082	371,05	0,0046

28-07-2006	181,00	0,0014	371,48	0,0012
31-07-2006	180,00	-0,0055	369,29	-0,0059
01-08-2006	182,00	0,0111	369,72	0,0012
02-08-2006	195,75	0,0755	376,89	0,0194
03-08-2006	197,50	0,0089	377,78	0,0024
04-08-2006	199,00	0,0076	377,73	-0,0001
07-08-2006	198,00	-0,0050	375,51	-0,0059
08-08-2006	199,50	0,0076	374,55	-0,0026
09-08-2006	199,50	0,0000	373,61	-0,0025
10-08-2006	202,25	0,0138	373,03	-0,0016
11-08-2006	204,00	0,0087	373,12	0,0002
14-08-2006	208,75	0,0233	378,16	0,0135
15-08-2006	211,50	0,0132	381,37	0,0085
16-08-2006	209,25	-0,0106	380,43	-0,0025
17-08-2006	208,50	-0,0036	379,65	-0,0021
18-08-2006	208,75	0,0012	381,53	0,0050
21-08-2006	207,75	-0,0048	380,26	-0,0033
22-08-2006	209,75	0,0096	381,92	0,0044
23-08-2006	211,50	0,0083	379,67	-0,0059
24-08-2006	209,75	-0,0083	378,26	-0,0037
25-08-2006	208,50	-0,0060	380,18	0,0051
28-08-2006	208,50	0,0000	380,19	0,0000
29-08-2006	209,00	0,0024	384,50	0,0113
30-08-2006	215,00	0,0287	391,39	0,0179
31-08-2006	215,25	0,0012	390,57	-0,0021
01-09-2006	214,50	-0,0035	388,40	-0,0056
04-09-2006	212,00	-0,0117	388,63	0,0006
05-09-2006	209,75	-0,0106	388,59	-0,0001
06-09-2006	213,25	0,0167	393,01	0,0114
07-09-2006	213,75	0,0023	389,54	-0,0088
08-09-2006	215,25	0,0070	391,21	0,0043
11-09-2006	214,00	-0,0058	388,36	-0,0073
12-09-2006	212,50	-0,0070	389,13	0,0020
13-09-2006	216,75	0,0200	393,92	0,0123
14-09-2006	219,25	0,0115	395,02	0,0028
15-09-2006	217,25	-0,0091	392,13	-0,0073
18-09-2006	219,50	0,0104	392,22	0,0002
19-09-2006	215,50	-0,0182	392,52	0,0008
20-09-2006	215,00	-0,0023	392,78	0,0007
21-09-2006	214,75	-0,0012	396,75	0,0101
22-09-2006	213,25	-0,0070	394,12	-0,0066
25-09-2006	216,00	0,0129	395,67	0,0039
26-09-2006	217,50	0,0069	400,72	0,0128
27-09-2006	216,25	-0,0057	405,12	0,0110
28-09-2006	217,50	0,0058	402,63	-0,0061
29-09-2006	218,50	0,0046	403,39	0,0019
02-10-2006	217,50	-0,0046	404,47	0,0027
03-10-2006	217,75	0,0011	404,55	0,0002
04-10-2006	217,50	-0,0011	406,26	0,0042
05-10-2006	216,50	-0,0046	408,57	0,0057
06-10-2006	211,50	-0,0231	405,91	-0,0065
09-10-2006	216,75	0,0248	408,64	0,0067

10-10-2006	225,00	0,0381	411,14	0,0061		
11-10-2006	224,25	-0,0033	411,76	0,0015		
12-10-2006	227,50	0,0145	413,90	0,0052		
13-10-2006	225,75	-0,0077	413,75	-0,0004		
16-10-2006	225,25	-0,0022	415,50	0,0042		
17-10-2006	225,50	0,0011	414,18	-0,0032		
18-10-2006	228,50	0,0133	416,03	0,0045		
19-10-2006	229,00	0,0022	417,05	0,0025		
20-10-2006	227,50	-0,0066	417,67	0,0015		
23-10-2006	233,25	0,0253	421,43	0,0090		
24-10-2006	230,50	-0,0118	419,09	-0,0056		
25-10-2006	231,25	0,0033	424,72	0,0134		
26-10-2006	226,50	-0,0205	424,51	-0,0005		
27-10-2006	218,50	-0,0353	418,71	-0,0137		
30-10-2006	219,00	0,0023	415,77	-0,0070		
31-10-2006	220,50	0,0068	418,92	0,0076		
01-11-2006	223,75	0,0147	421,74	0,0067		
02-11-2006	223,25	-0,0022	420,95	-0,0019		
03-11-2006	225,75	0,0112	424,31	0,0080		
06-11-2006	226,00	0,0011	429,90	0,0132		
07-11-2006	224,50	-0,0066	429,78	-0,0003		
08-11-2006	222,00	-0,0111	430,23	0,0010		
09-11-2006	225,00	0,0135	428,72	-0,0035		
10-11-2006	220,50	-0,0200	426,53	-0,0051		
13-11-2006	221,25	0,0034	425,24	-0,0030		
14-11-2006	222,00	0,0034	424,43	-0,0019		
15-11-2006	222,00	0,0000	426,41	0,0047		
16-11-2006	223,75	0,0079	425,10	-0,0031		
17-11-2006	223,75	0,0000	422,20	-0,0068		
20-11-2006	223,75	0,0000	421,72	-0,0011		
21-11-2006	224,25	0,0022	425,22	0,0083		
22-11-2006	224,25	0,0000	430,14	0,0116		
23-11-2006	224,00	-0,0011	429,60	-0,0013		
24-11-2006	222,75	-0,0056	428,80	-0,0019		
27-11-2006	218,25	-0,0202	424,12	-0,0109		
28-11-2006	214,25	-0,0183	417,74	-0,0150		
29-11-2006	217,75	0,0163	425,51	0,0186		
30-11-2006	217,25	-0,0023	424,33	-0,0028		
01-12-2006	216,75	-0,0023	421,11	-0,0076		
04-12-2006	222,75	0,0277	425,84	0,0112		
05-12-2006	232,25	0,0426	429,86	0,0094		
06-12-2006	227,50	-0,0205	429,01	-0,0020	101,1800	
07-12-2006	227,00	-0,0022	429,42	0,0010	101,6400	0,0045
08-12-2006	228,50	0,0066	429,13	-0,0007	102,5900	0,0093
11-12-2006	228,00	-0,0022	432,45	0,0077	103,0600	0,0046
12-12-2006	229,00	0,0044	434,94	0,0058	103,8900	0,0081
13-12-2006	228,25	-0,0033	434,37	-0,0013	103,3500	-0,0052
14-12-2006	234,00	0,0252	439,66	0,0122	104,3300	0,0095
15-12-2006	239,50	0,0235	439,39	-0,0006	105,3700	0,0100
18-12-2006	239,50	0,0000	440,67	0,0029	105,3500	-0,0002
19-12-2006	236,75	-0,0115	436,00	-0,0106	103,9200	-0,0136
20-12-2006	234,50	-0,0095	434,69	-0,0030	104,4700	0,0053

21-12-2006	233,50	-0,0043	434,77	0,0002	104,8100	0,0033
22-12-2006	238,50	0,0214	435,80	0,0024	105,3400	0,0051
27-12-2006	235,50	-0,0126	439,28	0,0080	105,5300	0,0018
28-12-2006	235,00	-0,0021	440,80	0,0035	105,4700	-0,0006
29-12-2006	235,25	0,0011	441,48	0,0015	105,5600	0,0009
02-01-2007	238,25	0,0128	447,51	0,0137	106,7000	0,0108
03-01-2007	237,75	-0,0021	447,69	0,0004	106,7600	0,0006
04-01-2007	232,75	-0,0210	441,78	-0,0132	105,8600	-0,0084
05-01-2007	237,50	0,0204	442,57	0,0018	106,7500	0,0084
08-01-2007	237,50	0,0000	442,52	-0,0001	106,1100	-0,0060
09-01-2007	243,50	0,0253	447,28	0,0108	106,8800	0,0073
10-01-2007	240,00	-0,0144	445,69	-0,0036	106,3400	-0,0051
11-01-2007	239,50	-0,0021	447,60	0,0043	106,9500	0,0057
12-01-2007	239,25	-0,0010	448,46	0,0019	107,7900	0,0079
15-01-2007	243,00	0,0157	453,36	0,0109	109,0200	0,0114
16-01-2007	239,75	-0,0134	453,88	0,0011	108,8400	-0,0017
17-01-2007	239,50	-0,0010	454,27	0,0009	108,6800	-0,0015
18-01-2007	240,00	0,0021	455,08	0,0018	108,7200	0,0004
19-01-2007	241,75	0,0073	455,52	0,0010	109,1600	0,0040
22-01-2007	246,00	0,0176	457,51	0,0044	109,2300	0,0006
23-01-2007	245,25	-0,0030	456,82	-0,0015	108,7300	-0,0046
24-01-2007	243,00	-0,0092	461,24	0,0097	108,9800	0,0023
25-01-2007	239,75	-0,0134	457,70	-0,0077	108,2400	-0,0068
26-01-2007	239,00	-0,0031	456,64	-0,0023	107,1400	-0,0102
29-01-2007	237,50	-0,0063	456,10	-0,0012	106,8900	-0,0023
30-01-2007	235,50	-0,0084	457,79	0,0037	107,0100	0,0011
31-01-2007	246,50	0,0467	462,84	0,0110	108,4500	0,0135
01-02-2007	250,00	0,0142	465,75	0,0063	109,9500	0,0138
02-02-2007	258,00	0,0320	472,48	0,0144	111,5700	0,0147
05-02-2007	256,50	-0,0058	473,24	0,0016	111,9100	0,0030
06-02-2007	259,00	0,0097	475,79	0,0054	112,5800	0,0060
07-02-2007	261,50	0,0097	480,76	0,0104	113,0300	0,0040
08-02-2007	259,00	-0,0096	476,09	-0,0097	112,1800	-0,0075
09-02-2007	259,50	0,0019	483,69	0,0160	112,0500	-0,0012
12-02-2007	259,50	0,0000	480,38	-0,0068	111,5400	-0,0046
13-02-2007	261,00	0,0058	479,58	-0,0017	111,4300	-0,0010
14-02-2007	262,00	0,0038	483,87	0,0089	111,4900	0,0005
15-02-2007	262,50	0,0019	485,54	0,0035	110,9400	-0,0049
16-02-2007	262,00	-0,0019	486,50	0,0020	110,8600	-0,0007
19-02-2007	263,00	0,0038	487,04	0,0011	111,1300	0,0024
20-02-2007	259,50	-0,0133	481,09	-0,0122	110,1400	-0,0089
21-02-2007	255,00	-0,0173	476,79	-0,0089	108,4500	-0,0153
22-02-2007	257,50	0,0098	478,22	0,0030	108,7300	0,0026
23-02-2007	256,50	-0,0039	478,48	0,0005	108,4400	-0,0027
26-02-2007	242,75	-0,0536	473,85	-0,0097	107,2200	-0,0113
27-02-2007	240,00	-0,0113	461,23	-0,0266	104,6700	-0,0238
28-02-2007	242,50	0,0104	455,44	-0,0126	104,4100	-0,0025
01-03-2007	237,50	-0,0206	450,27	-0,0114	103,3800	-0,0099
02-03-2007	242,00	0,0189	455,59	0,0118	103,7500	0,0036
05-03-2007	237,50	-0,0186	445,73	-0,0216	102,0700	-0,0162
06-03-2007	237,50	0,0000	449,09	0,0075	102,8400	0,0075
07-03-2007	238,00	0,0021	448,95	-0,0003	103,9800	0,0111

08-03-2007	238,00	0,0000	455,44	0,0145	105,1700	0,0114
09-03-2007	241,50	0,0147	456,44	0,0022	105,7700	0,0057
12-03-2007	241,50	0,0000	458,84	0,0053	106,0100	0,0023
13-03-2007	241,00	-0,0021	456,14	-0,0059	105,3200	-0,0065
14-03-2007	237,75	-0,0135	445,77	-0,0227	103,4600	-0,0177
15-03-2007	237,75	0,0000	447,80	0,0046	104,1300	0,0065
16-03-2007	236,50	-0,0053	447,78	0,0000	103,9800	-0,0014
19-03-2007	241,50	0,0211	455,21	0,0166	105,0900	0,0107
20-03-2007	243,00	0,0062	456,52	0,0029	105,4000	0,0029
21-03-2007	244,75	0,0072	460,56	0,0088	105,7900	0,0037
22-03-2007	251,00	0,0255	467,19	0,0144	106,8900	0,0104
23-03-2007	252,50	0,0060	466,77	-0,0009	106,9400	0,0005
26-03-2007	249,00	-0,0139	465,17	-0,0034	105,5500	-0,0130
27-03-2007	246,00	-0,0120	464,86	-0,0007	104,7000	-0,0081
28-03-2007	243,50	-0,0102	457,87	-0,0150	102,3900	-0,0221
29-03-2007	254,00	0,0431	464,86	0,0153	104,2800	0,0185
30-03-2007	254,50	0,0020	466,59	0,0037	104,3700	0,0009
02-04-2007	252,50	-0,0079	465,69	-0,0019	103,9700	-0,0038
03-04-2007	255,50	0,0119	469,40	0,0080	104,8600	0,0086
04-04-2007	255,00	-0,0020	471,39	0,0042	105,4700	0,0058
10-04-2007	261,50	0,0255	477,77	0,0135	106,4500	0,0093
11-04-2007	262,50	0,0038	472,99	-0,0100	106,4700	0,0002
12-04-2007	258,50	-0,0152	470,48	-0,0053	105,7800	-0,0065
13-04-2007	262,00	0,0135	472,98	0,0053	106,5700	0,0075
16-04-2007	267,50	0,0210	479,71	0,0142	108,2000	0,0153
17-04-2007	269,00	0,0056	480,81	0,0023	108,5500	0,0032
18-04-2007	275,00	0,0223	483,14	0,0048	109,4300	0,0081
19-04-2007	280,00	0,0182	485,18	0,0042	110,1100	0,0062
20-04-2007	278,50	-0,0054	488,29	0,0064	110,6400	0,0048
23-04-2007	277,50	-0,0036	488,84	0,0011	109,7700	-0,0079
24-04-2007	272,50	-0,0180	481,95	-0,0141	108,1400	-0,0148
25-04-2007	272,50	0,0000	485,88	0,0082	108,6500	0,0047
26-04-2007	272,00	-0,0018	487,83	0,0040	108,6600	0,0001
27-04-2007	272,00	0,0000	484,91	-0,0060	108,3100	-0,0032
30-04-2007	268,50	-0,0129	485,46	0,0011	108,0600	-0,0023
01-05-2007	269,00	0,0019	481,92	-0,0073	108,1200	0,0006
02-05-2007	289,50	0,0762	489,97	0,0167	110,2500	0,0197
03-05-2007	288,00	-0,0052	489,04	-0,0019	110,0000	-0,0023
04-05-2007	288,00	0,0000	489,04	0,0000	110,4000	0,0036
07-05-2007	287,00	-0,0035	491,59	0,0052	110,4000	0,0000
08-05-2007	288,50	0,0052	490,50	-0,0022	110,0800	-0,0029
09-05-2007	288,00	-0,0017	490,39	-0,0002	109,8100	-0,0025
10-05-2007	287,50	-0,0017	489,86	-0,0011	110,1700	0,0033
11-05-2007	287,50	0,0000	490,00	0,0003	109,8500	-0,0029
14-05-2007	285,50	-0,0070	488,89	-0,0023	109,8000	-0,0005
15-05-2007	282,00	-0,0123	488,77	-0,0002	110,2700	0,0043
16-05-2007	278,00	-0,0142	486,30	-0,0051	109,7300	-0,0049
17-05-2007	278,00	0,0000	486,30	0,0000	109,7300	0,0000
18-05-2007	281,50	0,0126	490,34	0,0083	111,0300	0,0118
21-05-2007	285,50	0,0142	492,97	0,0054	111,3500	0,0029
22-05-2007	285,50	0,0000	494,41	0,0029	111,5200	0,0015
23-05-2007	289,00	0,0123	501,74	0,0148	112,2300	0,0064

24-05-2007	287,00	-0,0069	499,00	-0,0055	111,7000	-0,0047
25-05-2007	283,50	-0,0122	497,59	-0,0028	111,5000	-0,0018
28-05-2007	283,50	0,0000	497,59	0,0000	111,5600	0,0005
29-05-2007	287,00	0,0123	499,75	0,0043	111,7600	0,0018
30-05-2007	288,50	0,0052	495,52	-0,0085	111,4000	-0,0032
31-05-2007	291,50	0,0104	500,57	0,0102	111,8400	0,0039
01-06-2007	290,50	-0,0034	498,50	-0,0041	111,5700	-0,0024
04-06-2007	295,00	0,0155	499,05	0,0011	111,4100	-0,0014
05-06-2007	295,00	0,0000	499,05	0,0000	111,1300	-0,0025
06-06-2007	287,50	-0,0254	488,30	-0,0215	109,9600	-0,0105
07-06-2007	285,00	-0,0087	478,61	-0,0198	107,8400	-0,0193
08-06-2007	281,50	-0,0123	476,06	-0,0053	107,2000	-0,0059
11-06-2007	286,00	0,0160	482,65	0,0138	108,8300	0,0152
12-06-2007	285,00	-0,0035	478,24	-0,0091	108,5100	-0,0029
13-06-2007	285,00	0,0000	478,55	0,0006	108,3000	-0,0019
14-06-2007	288,00	0,0105	485,35	0,0142	109,4300	0,0104
15-06-2007	286,00	-0,0069	488,05	0,0056	109,8000	0,0034
18-06-2007	278,50	-0,0262	483,84	-0,0086	108,4600	-0,0122
19-06-2007	282,50	0,0144	485,88	0,0042	108,4900	0,0003
20-06-2007	282,50	0,0000	487,20	0,0027	108,8500	0,0033
21-06-2007	296,00	0,0478	485,55	-0,0034	109,7400	0,0082
22-06-2007	294,50	-0,0051	480,88	-0,0096	109,5600	-0,0016
25-06-2007	294,50	0,0000	481,20	0,0007	108,5200	-0,0095
26-06-2007	292,50	-0,0068	479,41	-0,0037	108,5800	0,0006
27-06-2007	293,00	0,0017	474,94	-0,0093	109,2300	0,0060
28-06-2007	291,50	-0,0051	478,62	0,0077	109,5900	0,0033
29-06-2007	300,00	0,0292	483,69	0,0106	110,8500	0,0115
02-07-2007	301,50	0,0050	485,30	0,0033	110,7700	-0,0007
03-07-2007	309,00	0,0249	492,47	0,0148	111,9700	0,0108
04-07-2007	302,50	-0,0210	495,83	0,0068	111,6700	-0,0027
05-07-2007	303,50	0,0033	498,15	0,0047	111,5900	-0,0007
06-07-2007	302,00	-0,0049	497,71	-0,0009	111,5500	-0,0004
09-07-2007	303,50	0,0050	501,19	0,0070	111,2800	-0,0024
10-07-2007	301,50	-0,0066	495,76	-0,0108	110,4200	-0,0077
11-07-2007	302,00	0,0017	500,67	0,0099	111,2400	0,0074
12-07-2007	296,50	-0,0182	503,20	0,0051	110,9100	-0,0030
13-07-2007	297,50	0,0034	505,66	0,0049	111,2600	0,0032
16-07-2007	297,50	0,0000	507,73	0,0041	111,6500	0,0035
17-07-2007	297,00	-0,0017	509,48	0,0034	111,6400	-0,0001
18-07-2007	296,50	-0,0017	511,00	0,0030	111,0700	-0,0051
19-07-2007	298,50	0,0067	512,80	0,0035	111,8400	0,0069
20-07-2007	297,50	-0,0034	512,07	-0,0014	112,2100	0,0033
23-07-2007	298,00	0,0017	513,29	0,0024	112,1500	-0,0005
24-07-2007	296,00	-0,0067	510,84	-0,0048	111,0500	-0,0098
25-07-2007	295,00	-0,0034	508,99	-0,0036	110,5800	-0,0042
26-07-2007	289,50	-0,0186	498,91	-0,0198	108,8100	-0,0160
27-07-2007	281,00	-0,0294	491,94	-0,0140	107,2400	-0,0144
30-07-2007	287,00	0,0214	493,22	0,0026	107,6200	0,0035
31-07-2007	287,50	0,0017	499,66	0,0131	107,8600	0,0022
01-08-2007	286,50	-0,0035	493,68	-0,0120	107,0900	-0,0071
02-08-2007	293,50	0,0244	500,11	0,0130	108,2500	0,0108
03-08-2007	301,50	0,0273	495,86	-0,0085	108,2400	-0,0001

06-08-2007	307,00	0,0182	491,97	-0,0078	108,1500	-0,0008
07-08-2007	309,00	0,0065	495,38	0,0069	108,5900	0,0041
08-08-2007	308,00	-0,0032	503,35	0,0161	109,7700	0,0109
09-08-2007	296,00	-0,0390	490,10	-0,0263	106,8200	-0,0269
10-08-2007	288,50	-0,0253	478,50	-0,0237	103,9600	-0,0268
13-08-2007	293,00	0,0156	485,21	0,0140	105,2400	0,0123
14-08-2007	297,00	0,0137	484,16	-0,0022	105,5300	0,0028
15-08-2007	295,00	-0,0067	473,12	-0,0228	103,9400	-0,0151
16-08-2007	283,50	-0,0390	452,79	-0,0430	100,1800	-0,0362
17-08-2007	283,50	0,0000	461,70	0,0197	101,2700	0,0109
20-08-2007	301,00	0,0617	475,49	0,0299	104,3700	0,0306
21-08-2007	295,00	-0,0199	472,46	-0,0064	103,5600	-0,0078
22-08-2007	298,50	0,0119	490,49	0,0382	104,5200	0,0093
23-08-2007	301,50	0,0101	491,07	0,0012	105,3700	0,0081
24-08-2007	306,00	0,0149	491,30	0,0005	105,9700	0,0057
27-08-2007	307,50	0,0049	496,72	0,0110	105,8000	-0,0016
28-08-2007	301,00	-0,0211	484,48	-0,0246	103,9500	-0,0175
29-08-2007	300,50	-0,0017	485,84	0,0028	103,9100	-0,0004
30-08-2007	300,50	0,0000	489,72	0,0080	104,4000	0,0047
31-08-2007	304,00	0,0116	496,30	0,0134	105,6600	0,0121
03-09-2007	306,50	0,0082	498,01	0,0034	106,1800	0,0049
04-09-2007	317,50	0,0359	501,21	0,0064	108,0200	0,0173
05-09-2007	311,00	-0,0205	494,93	-0,0125	106,6400	-0,0128
06-09-2007	307,50	-0,0113	494,47	-0,0009	106,4500	-0,0018
07-09-2007	305,00	-0,0081	483,13	-0,0229	104,7000	-0,0164
10-09-2007	302,50	-0,0082	474,58	-0,0177	103,3900	-0,0125
11-09-2007	311,50	0,0298	486,70	0,0255	106,0700	0,0259
12-09-2007	312,00	0,0016	486,20	-0,0010	106,1700	0,0009
13-09-2007	320,00	0,0256	488,54	0,0048	107,2700	0,0104
14-09-2007	324,00	0,0125	487,08	-0,0030	107,0200	-0,0023
17-09-2007	314,50	-0,0293	479,25	-0,0161	105,4500	-0,0147
18-09-2007	316,50	0,0064	483,84	0,0096	106,1500	0,0066
19-09-2007	319,50	0,0095	494,68	0,0224	108,1500	0,0188
20-09-2007	318,00	-0,0047	491,44	-0,0065	107,3500	-0,0074
21-09-2007	317,00	-0,0031	491,35	-0,0002	107,8000	0,0042
24-09-2007	317,50	0,0016	492,94	0,0032	107,9400	0,0013
25-09-2007	315,00	-0,0079	490,96	-0,0040	106,7500	-0,0110
26-09-2007	313,00	-0,0063	498,02	0,0144	107,2300	0,0045
27-09-2007	318,00	0,0160	502,00	0,0080	107,9000	0,0062
28-09-2007	315,50	-0,0079	499,93	-0,0041	107,6400	-0,0024
01-10-2007	322,50	0,0222	508,32	0,0168	108,9500	0,0122
02-10-2007	322,00	-0,0016	509,83	0,0030	109,7000	0,0069
03-10-2007	317,00	-0,0155	508,23	-0,0031	108,9400	-0,0069
04-10-2007	313,50	-0,0110	507,41	-0,0016	109,1800	0,0022
05-10-2007	313,00	-0,0016	509,02	0,0032	109,5400	0,0033
08-10-2007	312,00	-0,0032	507,94	-0,0021	109,7500	0,0019
09-10-2007	317,50	0,0176	513,01	0,0100	110,3300	0,0053
10-10-2007	315,00	-0,0079	515,13	0,0041	110,3200	-0,0001
11-10-2007	308,50	-0,0206	517,67	0,0049	110,1000	-0,0020
12-10-2007	304,50	-0,0130	512,05	-0,0109	109,4500	-0,0059
15-10-2007	305,00	0,0016	510,81	-0,0024	109,0100	-0,0040
16-10-2007	309,00	0,0131	505,94	-0,0095	108,5400	-0,0043

17-10-2007	308,00	-0,0032	506,88	0,0019	109,0000	0,0042
18-10-2007	303,50	-0,0146	498,69	-0,0162	107,9000	-0,0101
19-10-2007	304,00	0,0016	495,21	-0,0070	106,3200	-0,0146
22-10-2007	299,50	-0,0148	488,13	-0,0143	104,7400	-0,0149
23-10-2007	305,50	0,0200	499,04	0,0224	106,5300	0,0171
24-10-2007	304,00	-0,0049	492,58	-0,0129	105,5600	-0,0091
25-10-2007	306,00	0,0066	494,58	0,0041	106,2200	0,0063
26-10-2007	309,00	0,0098	497,62	0,0061	106,4100	0,0018
29-10-2007	305,50	-0,0113	499,66	0,0041	106,1300	-0,0026
30-10-2007	305,00	-0,0016	501,20	0,0031	106,1600	0,0003
31-10-2007	319,00	0,0459	507,92	0,0134	108,1700	0,0189
01-11-2007	316,00	-0,0094	500,56	-0,0145	107,4800	-0,0064
02-11-2007	313,00	-0,0095	494,85	-0,0114	106,4200	-0,0099
05-11-2007	311,50	-0,0048	494,87	0,0000	106,0200	-0,0038
06-11-2007	311,00	-0,0016	500,22	0,0108	105,8200	-0,0019
09-11-2007	314,50	0,0113	494,97	-0,0105	103,4600	-0,0223
12-11-2007	311,50	-0,0095	491,72	-0,0066	102,7800	-0,0066
13-11-2007	315,50	0,0128	486,84	-0,0099	103,3100	0,0052
14-11-2007	317,00	0,0048	489,35	0,0052	104,2300	0,0089
15-11-2007	317,00	0,0000	481,92	-0,0152	102,9700	-0,0121
16-11-2007	310,00	-0,0221	473,89	-0,0167	101,1300	-0,0179
19-11-2007	308,50	-0,0048	458,96	-0,0315	99,4400	-0,0167
20-11-2007	320,50	0,0389	460,41	0,0032	100,8900	0,0146
21-11-2007	314,00	-0,0203	445,28	-0,0329	98,6500	-0,0222
22-11-2007	312,50	-0,0048	449,00	0,0084	99,6400	0,0100
23-11-2007	318,00	0,0176	461,59	0,0280	101,2700	0,0164
26-11-2007	317,00	-0,0031	461,43	-0,0003	101,0600	-0,0021
27-11-2007	311,50	-0,0174	455,55	-0,0127	100,0000	-0,0105
28-11-2007	314,00	0,0080	466,97	0,0251	101,1600	0,0116
29-11-2007	320,00	0,0191	469,55	0,0055	102,0900	0,0092
30-11-2007	323,50	0,0109	471,76	0,0047	103,0800	0,0097
03-12-2007	323,50	0,0000	476,68	0,0104	104,6300	0,0150
04-12-2007	344,50	0,0649	471,09	-0,0117	105,2300	0,0057
05-12-2007	344,00	-0,0015	474,53	0,0073	106,0500	0,0078
06-12-2007	333,00	-0,0320	474,03	-0,0011	104,6600	-0,0131
07-12-2007	337,00	0,0120	477,17	0,0066	105,9300	0,0121
10-12-2007	341,50	0,0134	477,85	0,0014	106,3800	0,0042
11-12-2007	339,50	-0,0059	479,29	0,0030	106,1200	-0,0024
12-12-2007	337,00	-0,0074	481,79	0,0052	105,8300	-0,0027
13-12-2007	326,50	-0,0312	472,21	-0,0199	103,4800	-0,0222
14-12-2007	328,50	0,0061	469,80	-0,0051	104,0700	0,0057
17-12-2007	328,00	-0,0015	459,70	-0,0215	102,3100	-0,0169
18-12-2007	322,50	-0,0168	456,77	-0,0064	101,5300	-0,0076
19-12-2007	330,50	0,0248	456,40	-0,0008	101,8900	0,0035
20-12-2007	336,50	0,0182	459,88	0,0076	102,5500	0,0065
21-12-2007	337,00	0,0015	464,48	0,0100	102,5800	0,0003
24-12-2007	337,00	0,0000	464,48	0,0000	102,5800	0,0000
25-12-2007	337,00	0,0000	464,48	0,0000	102,5800	0,0000
26-12-2007	337,00	0,0000	464,48	0,0000	102,5800	0,0000
27-12-2007	333,50	-0,0104	460,53	-0,0085	101,4800	-0,0107
28-12-2007	335,00	0,0045	464,14	0,0078	101,6400	0,0016
31-12-2007	335,00	0,0000	464,14	0,0000	101,6400	0,0000

01-01-2008	335,00	0,0000	464,14	0,0000	101,6400	0,0000
02-01-2008	325,00	-0,0299	460,53	-0,0078	100,2200	-0,0140
03-01-2008	317,50	-0,0231	454,48	-0,0131	98,9200	-0,0130
04-01-2008	308,00	-0,0299	443,17	-0,0249	96,5400	-0,0241
07-01-2008	318,00	0,0325	438,48	-0,0106	98,0800	0,0160
08-01-2008	325,00	0,0220	444,27	0,0132	99,7800	0,0173
09-01-2008	325,50	0,0015	436,75	-0,0169	99,7700	-0,0001
10-01-2008	329,50	0,0123	428,21	-0,0196	99,6300	-0,0014
11-01-2008	323,50	-0,0182	423,71	-0,0105	98,7400	-0,0089
14-01-2008	328,50	0,0155	431,35	0,0180	99,6300	0,0090
15-01-2008	311,00	-0,0533	414,34	-0,0394	95,1300	-0,0452
16-01-2008	305,00	-0,0193	404,26	-0,0243	94,7100	-0,0044
17-01-2008	304,50	-0,0016	404,81	0,0014	95,0200	0,0033
18-01-2008	305,00	0,0016	403,50	-0,0032	94,7000	-0,0034
22-01-2008	297,50	-0,0246	396,73	-0,0168	91,4400	-0,0344
23-01-2008	290,50	-0,0235	391,12	-0,0141	89,7200	-0,0188
24-01-2008	296,00	0,0189	399,91	0,0225	91,7400	0,0225
25-01-2008	296,50	0,0017	405,00	0,0127	92,3200	0,0063
28-01-2008	290,00	-0,0219	399,50	-0,0136	91,0000	-0,0143
29-01-2008	295,00	0,0172	408,95	0,0237	91,8000	0,0088
30-01-2008	307,50	0,0424	412,42	0,0085	92,3400	0,0059
31-01-2008	312,00	0,0146	407,83	-0,0111	91,7900	-0,0060
01-02-2008	309,00	-0,0096	416,83	0,0221	91,9100	0,0013
04-02-2008	310,50	0,0049	426,18	0,0224	92,9700	0,0115
05-02-2008	318,00	0,0242	415,36	-0,0254	92,7400	-0,0025
06-02-2008	310,00	-0,0252	414,38	-0,0024	91,8800	-0,0093
07-02-2008	313,00	0,0097	409,53	-0,0117	91,1300	-0,0082
08-02-2008	317,50	0,0144	407,92	-0,0039	91,1500	0,0002
11-02-2008	326,00	0,0268	410,31	0,0059	91,7900	0,0070
12-02-2008	328,00	0,0061	427,02	0,0407	93,0500	0,0137
13-02-2008	327,50	-0,0015	429,37	0,0055	92,9600	-0,0010
14-02-2008	332,00	0,0137	432,45	0,0072	93,3800	0,0045
15-02-2008	330,00	-0,0060	423,97	-0,0196	92,8200	-0,0060
18-02-2008	330,00	0,0000	431,19	0,0170	93,4600	0,0069
19-02-2008	337,50	0,0227	436,66	0,0127	94,7500	0,0138
20-02-2008	332,00	-0,0163	428,84	-0,0179	93,4500	-0,0137
21-02-2008	340,00	0,0241	433,49	0,0108	95,1300	0,0180
22-02-2008	342,00	0,0059	431,82	-0,0039	95,2100	0,0008
25-02-2008	352,00	0,0292	440,45	0,0200	96,9200	0,0180
26-02-2008	342,00	-0,0284	441,27	0,0019	96,1900	-0,0075
27-02-2008	337,50	-0,0132	440,56	-0,0016	95,5700	-0,0064
28-02-2008	337,50	0,0000	437,61	-0,0067	94,8100	-0,0080
29-02-2008	337,00	-0,0015	431,24	-0,0146	94,0900	-0,0076
03-03-2008	337,50	0,0015	427,43	-0,0088	93,6600	-0,0046
04-03-2008	332,50	-0,0148	424,49	-0,0069	92,3000	-0,0145
05-03-2008	336,00	0,0105	430,11	0,0132	93,1100	0,0088
06-03-2008	336,00	0,0000	427,79	-0,0054	93,0600	-0,0005
07-03-2008	335,00	-0,0030	421,58	-0,0145	92,6700	-0,0042
10-03-2008	330,50	-0,0134	411,65	-0,0236	91,1400	-0,0165
11-03-2008	323,50	-0,0212	412,93	0,0031	90,1800	-0,0105
12-03-2008	326,00	0,0077	416,59	0,0089	91,0300	0,0094
13-03-2008	324,50	-0,0046	413,62	-0,0071	90,3900	-0,0070

14-03-2008	320,00	-0,0139	411,78	-0,0044	89,1000	-0,0143
17-03-2008	319,00	-0,0031	400,15	-0,0282	87,7300	-0,0154
18-03-2008	322,00	0,0094	412,11	0,0299	88,5700	0,0096
19-03-2008	321,00	-0,0031	405,02	-0,0172	88,5100	-0,0007
20-03-2008	321,00	0,0000	405,02	0,0000	89,2000	0,0078
21-03-2008	321,00	0,0000	405,02	0,0000	89,2000	0,0000
24-03-2008	321,00	0,0000	405,02	0,0000	89,2000	0,0000
25-03-2008	325,50	0,0140	417,26	0,0302	90,7700	0,0176
26-03-2008	320,00	-0,0169	418,96	0,0041	89,7500	-0,0112
27-03-2008	317,00	-0,0094	424,68	0,0137	90,4800	0,0081
28-03-2008	314,50	-0,0079	427,34	0,0063	90,1100	-0,0041
31-03-2008	323,00	0,0270	428,10	0,0018	91,6000	0,0165
01-04-2008	324,00	0,0031	435,01	0,0161	93,2700	0,0182
02-04-2008	322,00	-0,0062	435,72	0,0016	93,3100	0,0004
03-04-2008	327,50	0,0171	429,00	-0,0154	93,7600	0,0048
04-04-2008	330,00	0,0076	430,66	0,0039	94,5900	0,0089
07-04-2008	337,00	0,0212	438,43	0,0180	95,6300	0,0110
08-04-2008	347,00	0,0297	436,86	-0,0036	96,2500	0,0065
09-04-2008	338,50	-0,0245	431,27	-0,0128	95,2100	-0,0108
10-04-2008	339,00	0,0015	429,24	-0,0047	94,7200	-0,0051
11-04-2008	332,00	-0,0206	421,43	-0,0182	92,7400	-0,0209
14-04-2008	331,50	-0,0015	418,11	-0,0079	92,6300	-0,0012
15-04-2008	333,50	0,0060	422,18	0,0097	94,1700	0,0166
16-04-2008	332,00	-0,0045	428,58	0,0152	94,0000	-0,0018
17-04-2008	328,00	-0,0120	425,62	-0,0069	93,2200	-0,0083
18-04-2008	328,00	0,0000	425,62	0,0000	93,6100	0,0042
21-04-2008	317,00	-0,0335	420,14	-0,0129	92,2300	-0,0147
22-04-2008	314,00	-0,0095	418,00	-0,0051	91,7800	-0,0049
23-04-2008	308,00	-0,0191	420,30	0,0055	91,9800	0,0022
24-04-2008	315,50	0,0244	422,62	0,0055	92,8300	0,0092
25-04-2008	321,00	0,0174	429,84	0,0171	94,2700	0,0155
28-04-2008	308,00	-0,0405	425,65	-0,0097	93,1100	-0,0123
29-04-2008	311,50	0,0114	420,64	-0,0118	92,7200	-0,0042
30-04-2008	329,00	0,0562	427,00	0,0151	95,1400	0,0261
01-05-2008	329,00	0,0000	427,00	0,0000	95,1400	0,0000
02-05-2008	323,00	-0,0182	431,03	0,0094	95,0500	-0,0009
05-05-2008	330,00	0,0217	433,94	0,0068	95,8900	0,0088
06-05-2008	328,50	-0,0045	431,16	-0,0064	96,1300	0,0025
07-05-2008	324,00	-0,0137	431,49	0,0008	96,1100	-0,0002
08-05-2008	325,00	0,0031	437,30	0,0135	96,4500	0,0035
09-05-2008	324,00	-0,0031	435,13	-0,0050	95,8500	-0,0062
12-05-2008	324,00	0,0000	435,13	0,0000	96,0900	0,0025
13-05-2008	318,50	-0,0170	440,44	0,0122	95,4300	-0,0069
14-05-2008	317,50	-0,0031	444,41	0,0090	95,4400	0,0001
15-05-2008	323,00	0,0173	457,66	0,0298	96,7100	0,0133
16-05-2008	330,00	0,0217	463,65	0,0131	98,2100	0,0155
19-05-2008	323,50	-0,0197	468,66	0,0108	98,3300	0,0012
20-05-2008	323,00	-0,0015	459,96	-0,0186	97,3100	-0,0104
21-05-2008	322,00	-0,0031	458,96	-0,0022	96,7500	-0,0058
22-05-2008	313,50	-0,0264	452,99	-0,0130	95,3400	-0,0146
23-05-2008	313,00	-0,0016	452,31	-0,0015	94,3000	-0,0109
26-05-2008	313,00	0,0000	450,15	-0,0048	94,6700	0,0039

27-05-2008	307,00	-0,0192	448,63	-0,0034	93,4200	-0,0132
28-05-2008	313,50	0,0212	451,02	0,0053	94,1400	0,0077
29-05-2008	313,00	-0,0016	452,36	0,0030	94,4400	0,0032
30-05-2008	312,00	-0,0032	460,29	0,0175	94,5900	0,0016
02-06-2008	308,50	-0,0112	456,10	-0,0091	93,4600	-0,0119
03-06-2008	309,00	0,0016	458,15	0,0045	94,0100	0,0059
04-06-2008	314,50	0,0178	454,14	-0,0088	93,4200	-0,0063
05-06-2008	314,50	0,0000	454,14	0,0000	93,3700	-0,0005
06-06-2008	315,00	0,0016	447,41	-0,0148	92,8900	-0,0051
09-06-2008	320,00	0,0159	446,08	-0,0030	92,7000	-0,0020
10-06-2008	312,00	-0,0250	440,52	-0,0125	91,3300	-0,0148
11-06-2008	306,50	-0,0176	436,07	-0,0101	90,1900	-0,0125
12-06-2008	304,50	-0,0065	436,59	0,0012	90,0400	-0,0017
13-06-2008	303,00	-0,0049	438,84	0,0052	89,7900	-0,0028
16-06-2008	303,00	0,0000	441,72	0,0066	90,1800	0,0043
17-06-2008	304,00	0,0033	453,86	0,0275	91,1900	0,0112
18-06-2008	307,00	0,0099	445,12	-0,0193	91,2400	0,0005
19-06-2008	307,50	0,0016	444,78	-0,0008	91,2900	0,0005
20-06-2008	306,00	-0,0049	439,16	-0,0126	90,6400	-0,0071
23-06-2008	303,50	-0,0082	438,12	-0,0024	90,3200	-0,0035
24-06-2008	310,00	0,0214	430,67	-0,0170	89,9200	-0,0044
25-06-2008	318,00	0,0258	437,40	0,0156	91,2600	0,0149
26-06-2008	323,00	0,0157	430,72	-0,0153	91,4000	0,0015
27-06-2008	312,00	-0,0341	425,90	-0,0112	89,9300	-0,0161
30-06-2008	310,00	-0,0064	424,30	-0,0038	89,0600	-0,0097
01-07-2008	315,50	0,0177	415,11	-0,0217	89,2600	0,0022
02-07-2008	312,00	-0,0111	416,52	0,0034	89,8800	0,0069
03-07-2008	303,50	-0,0272	408,01	-0,0204	89,0800	-0,0089
04-07-2008	303,00	-0,0016	404,67	-0,0082	89,4300	0,0039
07-07-2008	304,00	0,0033	406,84	0,0054	89,5100	0,0009
08-07-2008	296,00	-0,0263	393,77	-0,0321	87,9800	-0,0171
09-07-2008	309,00	0,0439	408,41	0,0372	90,3600	0,0271
10-07-2008	310,00	0,0032	406,52	-0,0046	89,7800	-0,0064
11-07-2008	300,50	-0,0306	395,36	-0,0275	87,4600	-0,0258
14-07-2008	299,50	-0,0033	397,13	0,0045	86,6300	-0,0095
15-07-2008	293,50	-0,0200	386,84	-0,0259	85,4600	-0,0135
16-07-2008	299,00	0,0187	385,89	-0,0025	85,9600	0,0059
17-07-2008	298,00	-0,0033	399,63	0,0356	86,5400	0,0067
18-07-2008	291,00	-0,0235	398,74	-0,0022	86,6200	0,0009
21-07-2008	294,00	0,0103	406,32	0,0190	87,4200	0,0092
22-07-2008	292,50	-0,0051	405,01	-0,0032	87,2800	-0,0016
23-07-2008	290,50	-0,0068	415,13	0,0250	87,9500	0,0077
24-07-2008	288,00	-0,0086	409,39	-0,0138	87,4900	-0,0052
25-07-2008	295,00	0,0243	406,97	-0,0059	88,4500	0,0110
28-07-2008	296,50	0,0051	403,26	-0,0091	88,0600	-0,0044
29-07-2008	297,00	0,0017	402,86	-0,0010	88,2800	0,0025
30-07-2008	299,00	0,0067	412,20	0,0232	89,7000	0,0161
31-07-2008	305,50	0,0217	417,43	0,0127	91,3100	0,0179
01-08-2008	309,50	0,0131	411,06	-0,0153	91,9300	0,0068
04-08-2008	311,00	0,0048	405,88	-0,0126	91,7600	-0,0018
05-08-2008	310,00	-0,0032	413,01	0,0176	92,3000	0,0059
06-08-2008	319,00	0,0290	417,62	0,0112	94,0400	0,0189

07-08-2008	303,00	-0,0502	411,32	-0,0151	91,7700	-0,0241
08-08-2008	309,00	0,0198	414,51	0,0078	92,9200	0,0125
11-08-2008	309,50	0,0016	417,07	0,0062	93,7500	0,0089
12-08-2008	310,50	0,0032	416,12	-0,0023	93,8800	0,0014
13-08-2008	305,00	-0,0177	408,02	-0,0195	93,0700	-0,0086
14-08-2008	310,00	0,0164	413,47	0,0134	93,4400	0,0040
15-08-2008	310,50	0,0016	419,26	0,0140	93,7000	0,0028
18-08-2008	311,00	0,0016	417,10	-0,0052	93,8700	0,0018
19-08-2008	296,50	-0,0466	408,47	-0,0207	91,3700	-0,0266
20-08-2008	297,50	0,0034	408,47	0,0000	91,1200	-0,0027
21-08-2008	293,00	-0,0151	409,54	0,0026	90,4000	-0,0079
22-08-2008	294,50	0,0051	414,66	0,0125	91,8100	0,0156
25-08-2008	295,50	0,0034	412,85	-0,0044	91,5700	-0,0026
26-08-2008	292,00	-0,0118	411,62	-0,0030	91,2000	-0,0040
27-08-2008	293,00	0,0034	419,32	0,0187	91,5700	0,0041
28-08-2008	296,50	0,0119	425,31	0,0143	92,6300	0,0116
29-08-2008	286,50	-0,0337	424,11	-0,0028	91,4700	-0,0125
01-09-2008	285,00	-0,0052	424,07	-0,0001	91,8200	0,0038
02-09-2008	288,00	0,0105	426,56	0,0059	92,6700	0,0093
03-09-2008	283,00	-0,0174	417,54	-0,0211	91,3500	-0,0142
04-09-2008	284,50	0,0053	403,57	-0,0335	90,5600	-0,0086
05-09-2008	274,50	-0,0351	393,04	-0,0261	88,8600	-0,0188
08-09-2008	278,50	0,0146	403,37	0,0263	90,0400	0,0133
09-09-2008	276,50	-0,0072	395,51	-0,0195	89,4900	-0,0061
10-09-2008	274,00	-0,0090	391,61	-0,0099	89,4000	-0,0010
11-09-2008	271,00	-0,0109	385,47	-0,0157	87,9700	-0,0160
12-09-2008	277,50	0,0240	391,83	0,0165	89,1000	0,0128
15-09-2008	268,50	-0,0324	379,70	-0,0310	86,9900	-0,0237
16-09-2008	270,00	0,0056	374,25	-0,0144	86,1800	-0,0093
17-09-2008	271,50	0,0056	369,97	-0,0114	86,0800	-0,0012
18-09-2008	269,50	-0,0074	373,36	0,0092	85,1600	-0,0107
19-09-2008	278,00	0,0315	398,80	0,0681	88,7400	0,0420
22-09-2008	267,50	-0,0378	397,40	-0,0035	87,6600	-0,0122
23-09-2008	268,50	0,0037	385,99	-0,0287	86,8500	-0,0092
24-09-2008	275,00	0,0242	385,41	-0,0015	86,5900	-0,0030
25-09-2008	279,50	0,0164	387,89	0,0064	87,8400	0,0144
26-09-2008	285,00	0,0197	378,87	-0,0233	87,6500	-0,0022
29-09-2008	277,00	-0,0281	358,78	-0,0530	84,5100	-0,0358
30-09-2008	271,00	-0,0217	351,15	-0,0213	84,1400	-0,0044
01-10-2008	280,00	0,0332	351,55	0,0011	85,8100	0,0198
02-10-2008	280,00	0,0000	341,60	-0,0283	85,6200	-0,0022
03-10-2008	290,00	0,0357	351,47	0,0289	87,2700	0,0193
06-10-2008	270,00	-0,0690	312,59	-0,1106	81,5000	-0,0661
07-10-2008	266,00	-0,0148	307,71	-0,0156	80,6900	-0,0099
08-10-2008	261,00	-0,0188	292,82	-0,0484	77,6200	-0,0380
09-10-2008	256,00	-0,0192	299,06	0,0213	76,7400	-0,0113
10-10-2008	249,75	-0,0244	280,67	-0,0615	73,4800	-0,0425
13-10-2008	274,00	0,0971	308,63	0,0996	79,1900	0,0777
14-10-2008	273,00	-0,0036	317,59	0,0290	79,7300	0,0068
15-10-2008	270,00	-0,0110	298,57	-0,0599	77,4600	-0,0285
16-10-2008	262,50	-0,0278	285,70	-0,0431	75,7300	-0,0223
17-10-2008	275,00	0,0476	295,95	0,0359	78,1900	0,0325

20-10-2008	287,50	0,0455	306,77	0,0366	80,7100	0,0322
21-10-2008	279,00	-0,0296	302,54	-0,0138	79,5600	-0,0142
22-10-2008	273,50	-0,0197	282,70	-0,0656	78,2300	-0,0167
23-10-2008	275,00	0,0055	272,49	-0,0361	77,9300	-0,0038
24-10-2008	272,00	-0,0109	255,19	-0,0635	75,3700	-0,0328
27-10-2008	283,00	0,0404	246,21	-0,0352	76,2900	0,0122
28-10-2008	277,50	-0,0194	247,13	0,0037	76,7900	0,0066
29-10-2008	294,00	0,0595	268,27	0,0855	81,6100	0,0628
30-10-2008	300,00	0,0204	276,93	0,0323	83,8300	0,0272
31-10-2008	312,00	0,0400	285,19	0,0298	85,6700	0,0219
03-11-2008	308,00	-0,0128	289,98	0,0168	86,5100	0,0098
04-11-2008	332,00	0,0779	312,88	0,0790	91,2500	0,0548
05-11-2008	309,00	-0,0693	301,20	-0,0373	86,4600	-0,0525
06-11-2008	299,00	-0,0324	281,91	-0,0640	83,9400	-0,0291
07-11-2008	302,50	0,0117	281,99	0,0003	85,1900	0,0149
10-11-2008	306,50	0,0132	290,15	0,0289	86,6600	0,0173
11-11-2008	309,00	0,0082	276,37	-0,0475	85,7200	-0,0108
12-11-2008	301,50	-0,0243	266,80	-0,0346	84,2900	-0,0167
13-11-2008	294,00	-0,0249	267,45	0,0024	83,1600	-0,0134
14-11-2008	299,00	0,0170	268,80	0,0050	84,3500	0,0143
17-11-2008	294,50	-0,0151	262,89	-0,0220	83,0600	-0,0153
18-11-2008	291,50	-0,0102	259,09	-0,0145	82,2100	-0,0102
19-11-2008	288,00	-0,0120	249,53	-0,0369	79,7200	-0,0303
20-11-2008	285,00	-0,0104	236,79	-0,0511	77,5200	-0,0276
21-11-2008	265,00	-0,0702	233,95	-0,0120	73,8900	-0,0468
24-11-2008	269,00	0,0151	245,91	0,0511	76,3600	0,0334
25-11-2008	268,00	-0,0037	252,12	0,0253	75,7300	-0,0083
26-11-2008	272,00	0,0149	250,30	-0,0072	75,7700	0,0005
27-11-2008	279,50	0,0276	261,20	0,0435	76,9800	0,0160
28-11-2008	300,00	0,0733	263,05	0,0071	80,6500	0,0477
01-12-2008	295,00	-0,0167	257,33	-0,0217	78,9000	-0,0217
02-12-2008	295,00	0,0000	255,64	-0,0066	79,1700	0,0034
03-12-2008	300,00	0,0169	254,22	-0,0056	80,4700	0,0164
04-12-2008	296,00	-0,0133	255,06	0,0033	79,6300	-0,0104
05-12-2008	294,00	-0,0068	246,18	-0,0348	78,5000	-0,0142
08-12-2008	302,00	0,0272	262,17	0,0650	81,8700	0,0429
09-12-2008	305,00	0,0099	265,86	0,0141	82,2900	0,0051
10-12-2008	291,00	-0,0459	261,04	-0,0181	80,4800	-0,0220
11-12-2008	282,00	-0,0309	257,41	-0,0139	78,7800	-0,0211
12-12-2008	281,50	-0,0018	253,04	-0,0170	78,2200	-0,0071
15-12-2008	281,50	0,0000	254,96	0,0076	77,6100	-0,0078
16-12-2008	278,00	-0,0124	252,66	-0,0090	77,4000	-0,0027
17-12-2008	278,50	0,0018	253,13	0,0019	76,8900	-0,0066
18-12-2008	277,50	-0,0036	250,03	-0,0122	76,7700	-0,0016
19-12-2008	286,00	0,0306	248,85	-0,0047	77,6100	0,0109
22-12-2008	286,50	0,0017	246,39	-0,0099	77,2500	-0,0046
23-12-2008	279,50	-0,0244	245,95	-0,0018	76,5400	-0,0092
24-12-2008	279,50	0,0000	245,95	0,0000	76,5400	0,0000
25-12-2008	279,50	0,0000	245,95	0,0000	76,5400	0,0000
26-12-2008	279,50	0,0000	245,95	0,0000	76,5400	0,0000
29-12-2008	274,50	-0,0179	247,02	0,0044	76,0100	-0,0069
30-12-2008	271,00	-0,0128	247,72	0,0028	75,5700	-0,0058

31-12-2008	271,00	0,0000	247,72	0,0000	75,5700	0,0000
01-01-2009	271,00	0,0000	247,72	0,0000	75,5700	0,0000
02-01-2009	281,00	0,0369	260,13	0,0501	78,9800	0,0451
05-01-2009	300,00	0,0676	275,38	0,0586	81,9700	0,0379
06-01-2009	297,50	-0,0083	280,45	0,0184	82,1800	0,0026
07-01-2009	295,00	-0,0084	271,07	-0,0334	81,9400	-0,0029
08-01-2009	297,50	0,0085	272,14	0,0039	81,5100	-0,0052
09-01-2009	295,00	-0,0084	271,86	-0,0010	81,5600	0,0006
12-01-2009	299,50	0,0153	270,46	-0,0051	81,9100	0,0043
13-01-2009	299,50	0,0000	266,63	-0,0142	82,0500	0,0017
14-01-2009	286,00	-0,0451	252,17	-0,0542	79,1000	-0,0360
15-01-2009	293,50	0,0262	255,00	0,0112	80,8500	0,0221
16-01-2009	298,50	0,0170	259,31	0,0169	81,8100	0,0119
19-01-2009	298,00	-0,0017	254,53	-0,0184	81,7400	-0,0009
20-01-2009	294,00	-0,0134	250,34	-0,0165	81,0800	-0,0081
21-01-2009	298,00	0,0136	251,92	0,0063	81,2900	0,0026
22-01-2009	293,50	-0,0151	251,81	-0,0004	81,2600	-0,0004
23-01-2009	288,00	-0,0187	247,51	-0,0171	80,7400	-0,0064
26-01-2009	292,00	0,0139	256,01	0,0343	82,5000	0,0218
27-01-2009	294,00	0,0068	253,38	-0,0103	82,3000	-0,0024
28-01-2009	293,50	-0,0017	259,16	0,0228	83,1900	0,0108
29-01-2009	300,00	0,0221	256,23	-0,0113	82,7900	-0,0048
30-01-2009	312,50	0,0417	261,79	0,0217	84,8200	0,0245
02-02-2009	311,50	-0,0032	257,04	-0,0181	84,0809	-0,0087
03-02-2009	315,50	0,0128	260,76	0,0145	85,6860	0,0191
04-02-2009	313,50	-0,0063	268,31	0,0290	86,3600	0,0079
05-02-2009	305,00	-0,0271	264,10	-0,0157	85,4440	-0,0106
06-02-2009	307,50	0,0082	270,70	0,0250	85,8502	0,0048
09-02-2009	301,50	-0,0195	271,82	0,0041	85,2980	-0,0064
10-02-2009	307,00	0,0182	268,05	-0,0138	85,9346	0,0075
11-02-2009	299,00	-0,0261	263,97	-0,0152	84,4068	-0,0178
12-02-2009	309,50	0,0351	264,90	0,0035	85,5923	0,0140
13-02-2009	312,00	0,0081	269,87	0,0188	85,8885	0,0035
16-02-2009	310,00	-0,0064	268,08	-0,0066	85,5248	-0,0042
17-02-2009	305,50	-0,0145	261,98	-0,0228	84,1310	-0,0163
18-02-2009	300,00	-0,0180	258,30	-0,0140	83,3729	-0,0090
19-02-2009	298,50	-0,0050	258,98	0,0026	83,2275	-0,0017
20-02-2009	297,00	-0,0050	252,97	-0,0232	82,3525	-0,0105
23-02-2009	303,50	0,0219	252,97	0,0000	82,3525	0,0000
24-02-2009	299,00	-0,0148	248,66	-0,0170	81,5761	-0,0094
25-02-2009	293,50	-0,0184	243,34	-0,0214	80,2005	-0,0169
26-02-2009	302,00	0,0290	249,22	0,0242	81,2684	0,0133
27-02-2009	287,00	-0,0497	241,48	-0,0310	78,0393	-0,0397
02-03-2009	278,00	-0,0314	233,64	-0,0325	76,3178	-0,0221
03-03-2009	272,00	-0,0216	225,75	-0,0338	74,9450	-0,0180
04-03-2009	277,50	0,0202	228,63	0,0127	75,3739	0,0057
05-03-2009	271,50	-0,0216	218,76	-0,0432	73,9869	-0,0184
06-03-2009	258,00	-0,0497	213,11	-0,0258	71,3006	-0,0363
09-03-2009	259,00	0,0039	214,37	0,0059	71,3518	0,0007
10-03-2009	256,50	-0,0097	221,60	0,0337	71,5054	0,0022
11-03-2009	264,50	0,0312	225,33	0,0168	72,4852	0,0137
12-03-2009	266,50	0,0076	224,23	-0,0049	73,2354	0,0103

13-03-2009	267,50	0,0038	224,15	-0,0004	73,9267	0,0094
16-03-2009	268,50	0,0037	227,25	0,0139	75,2717	0,0182
17-03-2009	271,00	0,0093	229,17	0,0084	75,3752	0,0014
18-03-2009	270,00	-0,0037	227,70	-0,0064	74,8307	-0,0072
19-03-2009	252,50	-0,0648	228,71	0,0045	73,0520	-0,0238
20-03-2009	252,00	-0,0020	226,94	-0,0078	72,6269	-0,0058
23-03-2009	250,50	-0,0060	229,54	0,0115	72,5103	-0,0016
24-03-2009	258,50	0,0319	229,34	-0,0008	72,6406	0,0018
25-03-2009	268,50	0,0387	230,19	0,0037	73,6520	0,0139
26-03-2009	276,50	0,0298	235,70	0,0239	75,0351	0,0188
27-03-2009	275,00	-0,0054	232,50	-0,0136	74,9117	-0,0016
30-03-2009	282,00	0,0255	227,89	-0,0198	75,6266	0,0095
31-03-2009	268,50	-0,0479	228,36	0,0020	74,5232	-0,0146
01-04-2009	282,00	0,0503	237,71	0,0409	76,5006	0,0265
02-04-2009	281,00	-0,0035	245,61	0,0332	77,5371	0,0135
03-04-2009	242,50	-0,1370	238,66	-0,0283	72,3181	-0,0673
06-04-2009	249,25	0,0278	243,51	0,0203	73,4886	0,0162
07-04-2009	253,00	0,0150	238,05	-0,0224	73,7504	0,0036
08-04-2009	246,25	-0,0267	235,59	-0,0103	72,8481	-0,0122
09-04-2009	246,25	0,0000	235,59	0,0000	73,0705	0,0031

BILAG F

Årets resultat	2008 9.645				
	EPS 2008	Valuta	Kurs 08.04.2009	Aktiekurs 09.04.2009	P/E
Sanofi-Avantis	2,94	Eur	745,09	41,75	105,81
Eli Lilly	-1,89	USD	563,14	32,64	-97,25
Novartis	3,59	USD	563,14	36,94	57,95
Gens.					22
Novo Nordisk	15,66	DKR.		246,25	15,72
Teoretisk P/E					212.190
Antal aktier					608
Novo Nodisk kurs					349

Årets resultat 2008 Novo Nordisk	9.645
	P/E 2008
Sanofi-Aventis	105,81
Eli Lilly	-97,25
Novartis	57,95
Gennemsnit	22
P/E*indtjening	212.190
Antal Novo Aktier	608
Novo Nordisk kurs	349